

Sokea soittaja.

Kirj. Vladimir Korolenko.

Venäjänkielestä suomensi

Jalmari Aalberg.

Kansan Toveri v. 1899 nrot 12–22

I Luku.

I.

Synkkänä yönä syntyi esikoinen eräässä vähävenäläisessä perheessä. Nuori äiti makasi tajuttomana vuoteella, mutta kuultuaan vastasyntyneen ensimmäisen hiljaisen ja valittavan huudahduksen hän vavahutti. Hänen silmänsä olivat ummessa, mutta huulet liikkivat hiljaa kuiskaten jotakin. Kalpeille, vielä miltei lapsekkaille kasvoille ilmaantui kärsimättömyyden ilme, kuten pilatulla lapsella, joka on tottumaton vastuksiin.

Kätilö kallisti korvansa hänen huulilleen, jotka yhä hiljaa kuiskailivat jotakin.

— Miksi, miksi hän? kysyi sairas miltei kuulumattomalla äänellä.

Kätilö ei ymmärtänyt kysymystä. Lapsi alkoi jälleen itkeä. Kova kärsimys kuvastui sairaan kasvoilla ja suljetuista silmistä vierähti raskas kyynel.

— Miksi, miksi? — Kuiskasi hän jälleen.

Tällä kerralla kätilö ymmärsi kysymyksen ja vastasi levollisesti:

— Te kysytte, miksi lapsi itkee? Se on tavallista, ol-

kaa levollinen.

Mutta äiti ei voinut tyyntyä. Joka kerta kun lapsi parkasi, hän vavahti ja toisti kärsimättömästi:

— Miksi. . . Sehän on kauheata.

Kätilö ei kuullut lapsen itkussa mitään kauheata. Huomattuaan sitäpaitsi, että äiti oli miltei tainnuk-sissa ja siis luultavasti vain houraili, jätti hän äidin omiin hoteisiinsa ja rupesi hoitelemaan lasta.

Nuori äiti vaikeni. Ainoastaan tuon tuostakin kyy-nel hänen silmästään vierähti, ikäänkuin raskaan, sanoilla tai liikkeillä ilmaisemattoman kärsimyksen pusertamana. Se tunkeutui pitkien, tummien silmä-ripsien läpi ja vierähti hiljaa marmorikalpeille poskille.

Äidin sydän kenties tunsu, että pienokainen toi muassaan raskaan surun, joka jo hiipi kätkyen ympärillä seuratakseen lasta koko hänen elämänsä ajan aina hautaan asti.

Mutta kenties kaikki olikin ainoastaan hourailua. Olkoon miten tahansa, joka tapauksessa syntyi lapsi sokeana.

II.

Aluksi ei kukaan sitä huomannut. Lapsen katse oli yhtä samea ja epämääräinen kuin kaikkien vasta syntyneiden lasten määrättyyn ikään asti. Päivä kuului toisen jälkeen, uuden tulokkaan iän voi jo laskea viikoissa. Hänen silmänsä tulivat kirkkaammiksi, niiden sameus hävisi ja silmäterä sai määrätyn muodon. Mutta lapsi ei kääntänyt päätään valoa kohti, joka tunkeutui huoneeseen yhdessä lintujen iloisen viserryksen ja puistossa kasvavien pyökkien huminan kanssa. Parannuttuaan huomasi äiti ennen muita kummallisen ilmeen lapsen kasvoilla. Niiden piirteet olivat kankeat, ja luonnottoman vakavat.

Kuten pelästynyt kyyhkynen katsoi äiti ihmisiin ja kysyi:

— Sanokaa toki, miksi hän on tuollainen?

— Millainen? — kysyivät vieraat välinpitämättömästi. — Eihän hän ole erilaisempi muita ikäisiään lapsia.

— Mutta katsokaahan, miten kummallisesti hän haparoi käsillään.

— Lapsi ei voi vielä määrätä käsiensä liikkeitä näkötunnelmien mukaan, — vastasi lääkäri.

— Miksi katsoo hän sitte yhä samaan suuntaan? . . . Hän. . . hän on sokea! huudahti äiti yht’äkkiä. Kauhhea arvoitus oli hänelle selvinnyt eikä kukaan voinut häntä rauhoittaa.

Lääkäri otti lapsen, käänsi sen valoon päin ja tarkasti sen silmiä. Hän hämmentyi hiukan ja sanottuaan muutamia merkitsemättömiä sanoja läksi pois, luvattuaan palata takaisin parin päivän perästä.

Itkien ja vaikeroiden puristi äiti lasta rintaansa vasten, mutta sen katse pysyi yhtä liikkumattomana kuin ennenkin.

Lääkäri palasi parin päivän perästä koneineen. Hän sytytti kynttilän, lähensi ja loitonsi sitä lapsen silmien edessä, tarkasti niitä ja sanoi vihdoin hämmennyneenä:

— Valitettavasti olette oikeassa. . . poika on todellakin sokea ja sen lisäksi toivottomasti.

Äiti kuuli tuomion hiljaisella surulla.

— Sen tiesin jo kauvan sitte — sanoi hän hiljaa.

III.

Perhe, jolle sokea poika syntyi, ei ollut monilukui-
nen. Paitsi jo mainituita kuului siihen isä ja Maksim
setä. Tällä nimellä kutsuivat jälkimmäistä sekä palve-
lusväki että myöskin sivulliset. Perheenisä oli taval-
linen vähävenäläinen maatalanomistaja. Hän oli hy-
väntahtoinen, voipa melkein sanoa hyväsydäminen,
piti hyvää vaaria työmiehistään ja mielellään raken-
teli ja korjaili myllyjä. Nämät toimet veivät veivät kai-
ken hänen aikansa. Sen vuoksi oli hän kotosalla ai-
noastaan määrättyinä tunteina päivästä, enimmäk-
seen ruoka aikoina. Kotiin tultuaan kysyi hän aina
vaimoltaan: „Oletko terve, kultaseni?“ Sitte istuutui
hän pöytään ja oli vaiti. Ainoastaan välistä kertoi hän
jotakin myllyistään.

Maksim setä oli taas aivan toisenluontoinen. Noin
kymmenen vuotta ennen kertomiamme tapauksia oli
hän kuuluisa riidanhalustaan ei ainoastaan ympäris-
tössä, vaan myöskin Kievin markkinoilla. Kaikki ih-

mettelivät, miten paani*) Popjelskoin, syntyisin Jatsenkon kunnioitettavassa perheessä voi olla mokoma mätämuna. Kukaan ei tiennyt, miten häntä lepyttää ja miten häntä kohtaan käyttäytyä. Herrasmiesten kohteliaisuuksiin vastasi hän hävyttömyyksillä, talonpoikia vastaan taas käyttäytyi sellaisella omavaltaisuudella ja raakuudella, että rauhallisinkin heistä olisi ollut valmis antamaan hänelle korvapuustin. Vihdoin, kaikkien järki-ihmisten iloksi, suuttui Maksim setä jostakin syystä itävaltalaisiin ja läksi Italiaan. Siellä liittyi hän Garibaldiin, samanlaiseen tappeliaan ja harhauskolaiseen kuin itsekin oli. Kauhistuksella kertoivat näet maatalanomistajat, että Garibaldi oli tehnyt liiton pahan hengen kanssa, ja että hän halveksi itse pyhää isää. Täten Maksim tietysti saattoi ikuisen kadotukseen levottoman sielunsa, mutta sen sijaan kuluivat markkinat rauhallisemmin ja monet äidit rauhoittuivat poikiensa suhteen.

Itävaltalaiset puolestaan näkyivät myöskin suuttuneen Maksim setään. Paikkakunnan sanomalehdessä mainittiin tuon tuostakin hänen nimensä kii-

*) Herra.

vaimpien garibaldilaisten joukossa ja vihdoin lukivat tilanomistajat samasta lehdestä, että Maksim setä oli kaatunut hevosineen taistelukentällä. Raivostuneet itävaltalaiset, jotka nähtävästi jo kauvan olivat pui-
neet nyrkkiään hillitsemättömälle venäläiselle (joka muuten hänen maanmiestensä mielestä oli ainoa, joka enään ylläpiti Garibaldia), olivat muka ruhjoneet hänet palasiksi kuin kaalinpään.

— Huonon lopun sai Maksim, — sanoivat paanit. Pyhä Pietari muka häntä tällä tavoin rankaisi jälke-
läisensä puolesta. Maksimia pidettiin kuolleena.

Sittemmin tuli kuitenkin selville, etteivät itäval-
talaiset miekat olleetkaan voineet karkoittaa Maksi-
min itsepintaista sielua. Se jäi kun jäikin hänen to-
sin pahoin runneltuun ruumiiseensa. Garibaldilaiset
korjasivat arvokkaan toverinsa taistelun tuoksinasta
ja veivät hänet sairashuoneeseen. Muutaman vuoden
perästä palasi Maksim odottamatta sisarensa taloon,
ja jäi asumaan sinne.

Mutta kaksintaistelijaksi ei hänestä enää ollut. Hä-
nen oikea jalkansa oli tykkänään sahattu pois, joten
hänen täytyi käydä kainalosauvoilla. Vasen käsi oli
myöskin pakoin vioittunut; töin tuskin voi hän sillä

sanvaan nojata. Hän oli yleensä muuttunut vakavam-
maksi ja rauhallisemmaksi. Välistä sai kuitenkin hä-
nen paha kielensä voiton ja sitä käytti hän yhtä suu-
rella taitavuudella kuin ennen miekka. Markkinoilla
ei hän enää käynyt ja esintyi yleensä harvoin ihmis-
ten parissa. Enimmäkseen vietti hän aikansa kirjas-
tossaan lukien kirjoja, joiden laadusta ei kellään ollut
pienintäkään aavistusta. Se kuitenkin tiedettiin var-
maan, että kirjat olivat jumalattomia. Hän kirjoitteli
myöskin jotakin, mutta kun hänen kirjoituksiaan ei
koskaan ilmaantunut paikkakunnan sanomalehteen,
niin ei kukaan antanut niille sen suurempaa merki-
tystä.

Uuden tulokkaan ilmestyessä taloon, olivat Mak-
sim sedän lyhyeksi leikatut hiukset jo alkaneet har-
maantua. Olkapäät olivat pitkällisestä kainalosau-
vain käyttämisestä kohonneet ylöspäin ja koko ruu-
mis käynyt kulmikkaaksi. Hänen kummallinen ul-
komuotonsa, rypistetyt kulmakarvansa, kainalosau-
vain kolke, paksut savupilvet, joita hän piipustaan ve-
teli, herättivät sivullisissa pelkoa. Ainoastaan ne, jot-
ka olivat sotavanhusta lähinnä, tiesivät, että ruhjotus-
sa ruumiissa vielä lämmin ja hyvä sydän sykki ja et-

tä suuressa nelikulmaisessa päässä aivot väsymättä työskentelivät. Mutta hänen lähimpäänkin ympäristöönsä kuuluville oli tietämätöntä, mitä hänessä liikkui. He näkivät ainoastaan, että Maksim setä välittä tuntikausia istui liikahtamatta paikallaan sinisten savupilvien ympäröimänä samein katsein ja rypistetyin kulmakarvoin. Silvottu sotilas ajatteli elämäntaistelua, jossa raihnailla sotavanhuksilla ei ole sijaa. Hänelle johtui mieleen, että hän ikipäiviksi oli syöty pois riveistä, ollen ainoastaan vaivaksi kuormastossa. Omasta mielestään oli hän ritari, jonka elämän myrskyt olivat heittäneet satulasta. Pikkumaista on sentään, ajatteli hän, rypeä tomussa, kuten maan matonen, tarttua voittajan jalustimeen ja rukoilla, häntä säästämään edes kurjan elämän.

Hänen hautoessaan näitä ajatuksia ja punnitesaan asianhaaroja eri näkökohdilta ilmaantui uusi tulokas, jonka kohtalo oli tuominnut jo syntymästään asti raihnaaksi sotavanhukseksi. Aluksi hän ei kääntänyt huomiota sokeaan poikaan, mutta pojan kummallinen kohtalo, joka muistutti hänen omaansa, alkoi herättää Maksim sedässä osanottoa.

— Hm . . . niin — sanoi hän, heittäen syrjäsilmäyk-

sen poikaan, — hän on myöskin sotavanhus. Jos pantaisiin meidät molemmat yhteen, niin koituisi siitä kenties jonkinmoinen, vaikka kurjakin ihmisolento. Senjälkeen hänen katseensa yhä useammin pysähtyi poikaan.

IV.

Poika syntyi sokeana. Mutta kukaan ei ollut syyppää hänen onnettomuuteenta. Onnettomuuden syy pysyi elämän salaperäisenä, mutkikkaana arvoituksena. Mutta joka kerta kun äiti loi katseen sokeaan poikaansa, valtasi hänen sydämmensä kauhea tuska. Hän kärsi tietysti poikansa kohtalosta ja oli huolissaan hänen tulevaisuudestaan, mutta sydämensä syvimmissä sopukassa hän tunsu samalla, että onnettomuuden syy mahdollisesti voi olla vanhemmissa, jotka olivat antaneet hänelle elämän. . . Tämä kaikki vaikutti, että pieni olento kauniine, mutta sokeine silmineen tuli koko perheen keskipisteeksi, itsetiedottomaksi hirmuvaltiaaksi, jonka pienintäkin oikua koko talo oli valmis seuraamaan. Jollei kummal-

linen kohtalo ja itävaltalaisten miekat olisi pakotta-
neet Maksim setää asettumaan sisarensa taloon, olisi
todellakin ollut tietämätöntä, mitä pojasta olisi tullut,
sillä olihan hänen oma onneton kohtalonsa jo omiaan
herättämään hänessä alakuloisuutta ja koettihan hä-
nen ympäristönsä kasvattaa häntä itsekkäisyyteen.

Sokean pojan läsnäolo antoi vähitellen ja huomaamatta silvotun sotilaan ajatuksille uuden suunnan. Hän tosin vieläkin istuskeli tuntikausia poltellen piippuaan, mutta syvän ja tylsän kärsimyksen ilme oli hävinnyt hänen silmistään, ja niiden katse muuttunut osanottavaksi ja tutkistelevaksi. Ja mitä enemmän Maksim setä tarkasteli, sitä useammin rypisteli hän kulmakarvojaan ja sitä ahkerammin imeskeli hän piippuaan. Vihdoin päätti hän sekaantua asiaan.

— Poika, sanoi hän, puhallellen savurenkaan toisensa perästä, tulee vielä onnettomammaksi minua. Parempi olisi ettei hän olisi maailmaan syntynyt-kään.

Nuori nainen painoi päänsä alas ja kyynel vierähti hänen käsityölleen.

— Sydämetöntä on sinulta muistuttaa minua siitä, Max, sanoi hän hiljaa, — ja sitä paitsi tarpeetonta.

— Minä puhun ainoastaan totta, — vastasi Maksim. — Minulla ei ole tosin jalkaa eikä kättä, mutta onhan toki näkö. Pienokaisella taas ei ole näköä ja ajan mittaan hänellä ei tule olemaan käsiä, jalkoja eikä tahtoakaan. . .

— Miksi niin?

— Ymmärrä minua oikein, Anna, — sanoi Maksim hellemin. Tarpeettomasti en puhuisi sinulle näistä ikävistä asioista. Pojalla on hieno, hermostunut organismi. Hänellä on vielä mahdollisuus kehittää muita lahjojaan siihen määrään, että hänen suuri puutteensa ainakin osaksi tulee korvatuksi. Hänen tulee harjoittaa avujaan, mutta ainoastaan välttämättömyys voi pakottaa häntä siihen. Turha huolenpito vieroittaa hänet ponnistuksista ja ryöstää häneltä mahdollisuuden tulla onnellisemmaksi elämässä.

Äiti ei ollut mikään tyhmä nainen. Sentähden voikin hän voittaa heikkoutensa, joka oli saattanut hänet värisemään ja vaivaamaan päätään kuullessaan pienimmänkin valituksen pojan huulilta. Muutama kuukausi tämän keskustelun jälkeen poika jo ryömi vapaasti ja nopeasti huoneissa, kuunteli tarkasti jokaista ääntä ja omituisella vilkkaudella koperoi kaikkia

esineitä, jotka hänen käsiinsä sattuivat.

V.

Pian oppi hän tuntemaan äitinsä käynnistä, vaatteiden kahinasta ja muista tunnusmerkeistä, jotka yksin hän voi huomata. Huolimatta ihmisten paljoudesta ja niiden erilaisista liikkeistä huoneessa, tiesi hän aina erehtymättä missä päin äitinsä oli. Jos äiti odottamatta otti pojan syliinsä, tunsi hän kuitenkin heti, kenen käsivarsilla istui. Jos taas joku muu nosti hänet syliinsä, alkoi hän nopeasti haparoida käsillään hänen kasvojaan ja tällä tavoin pian tunsi hoitajattarensa, Maksim sedän ja isänsä. Mutta jos hän joutui jollekin vieraalle, muuttuivat pienten käsien liikkeet hitaammiksi, varovasti ja tarkkaavasti koetteli hän tuntemattoman kasvonpiirteitä ja hänen kasvoilleen ilmaantui jännitetyn huomion ilme; näytti siltä kuin olisi hän „katsellut“ sormillaan.

Luonnostaan oli poika hyvin vilkas, mutta sokeus painoi pian leimansa hänen luonteeseensa, joka jo oli alkanut varmistuu. Liikkeiden vilkkaus katosi vähi-

tellen, hän alkoi vetäytyä yksinäisyyteen ja istuske-
li hiljaa tuntikausia jossakin nurkassa jähmettynein
kasvonpiirtein, ikäänkuin kuunnellen jotakin. Kun
huoneessa kaikki oli hiljaa eikä erilaiset äänet kään-
täneet puoleensa hänen huomiotaan, vaipui hän aja-
tuksiinsa. Neuvottomuus ja kummastus kuvastui sil-
loin hänen kauniilla ja luonnottomiin vakavilla kas-
voillaan.

Maksim setä oli oikeassa. Pojan hermosto pääsi
vaikuttamaan. Se kehittyi yhä herkemmäksi vastaa-
nottamaan kuulo- ja kosketustunnelmia. Kaikkia ih-
metytti hänen kosketushermojensa hienous. Välistä
tuntui siltä kuin olisi hän voinut eroittaa väritkin.
Kun hänen käsiinsä sattui kirkasvärisiä lappuja, hy-
pisteli hän hienoilla sormillaan niitä kauvemmin ja
kasvoilla kuvastui ihmeteltävä huomio. Mutta aikaa
myöten kävi selville että hänen kuuloaistinsa alkoi
kehittyä kaikkein ensin. Pian tunsu hän täydellisesti
huoneet niiden erilaisten äänten mukaan; erotti pal-
velijat heidän käynnistään, tunsu setä vanhuksen tuo-
lin ratinan, äidin neulomalangan kahinan ja seinä-
kellon tasaisen nakutuksen. Välistä kontatessaan sei-
nää myöten alkoi hän tarkkaa kuunnella sitä muil-

le kuulumatonta kahinaa, jonka aikaansai seinäpaperia myöten kävelevä kärpänen ja nosti kätensä tavoit- taakseen sitä. Kun pelästynyt hyönteinen lensi tie- hensä, kävivät sokean kasvot surkean neuvottomik- si. Hän ei näet voinut käsittää kärpäsen salaperäis- tä häviämistä. Mutta sittemmin säilyttivät hänen kas- vonsa tällaisissakin tapauksissa tavallisen ymmärtä- vän tarkkaavaisuuden ilmeen; hän käänsi päänsä sil- le suunnalle, jonne kärpänen oli lentänyt ja hänen tarkka kuulonsa erotti ilmassa siipien hiljaisen suhi- nan.

Hänen ympärillään väikkyvästä, hyörivästä ja äännähtelevästä maailmasta sai sokea käsityksen varsinkin äänien muodossa, jotka muodostuivat miet- teiksi. Hänen kasvoillaan oli aina omituinen ilme, jo- ka muiden kasvoilla on huomattavissa silloin, kun ih- minen jännityksellä kuuntelee jotakin ääntä. Silloin venyi pojan alaleuka hiukan edemmäksi, pää kumar- tui ja kurottui eteenpäin ja hoikka kaula venyi pi- temmäksi. Kauniit, mutta liikkumattomat silmät pai- noivat sokean kasvoille synkän mutta liikuttavan lei- man.

VI.

Hänen elämänsä toinen talvi oli kulunut loppuun. Ulkona sulii jo lumi ja kevätpurot lirisivät. Pojan terveys, joka talvella oli horjunut ja estänyt häntä menemästä ulos, alkoi parantua.

Sisäakkunat otettiin pois ja kevät virtasi huoneeseen vielä suuremmalla voimalla. Hymyilevä keväinen aurinko paistoi sisään akkunoista, pyökkien vielä paljaat oksat huojuivat tuulessa, kaukaa näkyi paljastuneita niittyjä, joiden pintaa paikottain vielä lumitäplät peittivät, paikoitain taas nuori, vihertävä ruoho somisti. Luonto hengitti vapaammin, kaikkialla herätti kevät uutta reippautta ja elämänilon.

Ainoastaan kevään hätäilevä hälinä ilmaisi sokealle pojalle sen tuloa. Hän kuuli kevätveden synnyttämien purojen lirinän, jotka ikäänkuin ajoivat toisiansa takaa välistä hyppien kivillä, välistä taas tunkeutuen pehmeään maahan; pyökkien oksat kuiskailivat akkunain alla lyöden hiljaa niiden ruutuihin. Aamupakkanen hyydytti katon räystäistä riippuvat jääpuikot, mutta auringon säteiden lämpö ne jälleen

sulamaan sai. Tuhansin erilaisin äänin putoilivat pisarat maahan. Näiden äänien lomitse kuului huoneeseen aika ajoin korkeudessa lentävien kurkien kirkuna, joka hetken perästä jälleen hiljeni ikäänkuin ilmaan sulautuen.

Luonnon vilkastaminen herätti pojan kasvoilla sairaanlaisen neuvottomuuden. Usein rypisteli hän kulmiaan, venytti kaulaansa ja kuunteli tarkasti; sitten hän ikäänkuin käsittämättömien äänien pelästytämänä kurotti kätensä äitiään kohti, heittäytyi hänen syliinsä, ja vetäytyi hänen rinnoilleen.

— Mikä hänen on? — kysyi äiti itseltään ja muilta.

Maksim setä katsoi tarkkaavasti poikaa kasvoihin, mutta ei voinut selittää hänen säikähdystään.

— Hän ei voi ymmärtää, — arveli äiti huomattuun pojan kasvoilla kysyvän ja epätietoisen ilmeen.

Poika oli todellakin säikähtynyt ja rauhaton. Suurella vilkkaudella kuunteli hän uusia ääniä, aika ajoin taas ihmetteli sitä, että entiset äänet, joihin hän jo oli tottunut, äkkiä hiljenivät ja katosivat.

VII.

Kevään synnyttämä epäjärjestys katosi. Auringon paahtavien säteiden vaikutuksesta alkoi luonto kulkea entistä rataansa. Sen kehityskulku kävi yhä vilkkaammaksi. Niityillä alkoi nuori ruoho vihertää ja ilmassa tuntui koivunnappujen tuoksu.

Poika vietiin ulos, läheisen joen rannalle.

Äiti talutti häntä kädestä. Vieressä kulki Maksim setä kainalosauvojensa varassa. He ohjasivat kulkunsa matalalle töyräälle joen rannalla, jonka aurinko ja kevätuuhi jo olivat ehtineet kuivata. Kummulla kasvoi viheriöivä ruohokko ja sillä oli lakea näköala ympäristöön.

Auringon kirkas valo häikäisi äidin ja Maksim sedan silmiä. Sen säteet polttivat heidän kasvojaan, mutta vilpoinen kevätuuhi viuhtoi näkymättömällä siivillä ja vaimensi auringon helteen. Ilma oli vellostuttavaa ja väsyttävää.

Äiti tunsi pojan pienen kätösen pusertuvan kokoon hänen kädessään, mutta kevätuuhen huumamana hän tuskin huomasi tätä lapsellisen levotto-

muuden ilmausta. Hän hengitti täysin keuhkoin ja kulki eteenpäin päätään kääntämättä. Sentähden jäikin häneltä huomaamatta pojan kasvojen outo ilme. Pienokainen käänsi avoimet silmänsä aurinkoon kummastuneen näköisenä. Huulet avautuivat ja hän hengitti ilmaa nopein siemauksin, kuten vedestä juuri otettu kala. Aika ajoin kuvastui sairaanlainen ihasutus hänen avuttomille pienille kasvoilleen ja hetkeksi valaisi niitä, mutta pian ilmestyi niille taas kummasituksen, melkeinpä pelästyksen ja epätietoisuuden ilme. Ainoastaan katse pysyi yhtä totisena ja jäykkänä kuin ennenkin.

Päästyään kummulle istuutuivat kaikki kolme maahan. Kun äiti kohotti poikaa maasta asettaakseen hänet mukavammin istumaan, tarttui tämä suonenvendontapaisesti hänen vaatteisiinsa. Poika näytti pelkäävän putoavansa, aivan kuin ei olisi tuntenut maata allansa. Mutta tälläkään kertaa ei äiti huomannut levotonta liikettä, sillä hänen huomionsa oli kokonaan kiintynyt kauniiseen kevätluontoon.

Oli puolenpäivän aika. Aurinko kulki verkalleen pitkin taivaan sinilakea. Kummulta näkyi leveäksi paisunut joki. Se oli jo purkanut jäänsä ja ainoas-

taan siellä täällä sen pinnalla ajelehti yksinäinen jää-
lautta sulaen auringon paisteessa. Läheiset niityt oli-
vat tulvan alla ja muodostivat jokeen leveitä lahdel-
mia. Taivaan laki kuvastui veteen. Valkoiset pilven-
hattarat uiskentelivat syvyydessä ja katosivat aivan
kuin olisivat jään lailla sulaneet. Aika ajoin röyhelsi
tuuli joen pintaa, joka kimalteli auringon paisteessa.
Etäämpää joen takaa näkyi mustanpuhuvia, kosteita
niittyjä, joista kohosi tuulen löyhyttämä keveä höyry,
pieniä olkikattoisia mökkiä ja siniseen autereeseen
katoavia metsiä. Maa ikäänkuin hengitti, huokuen
höyryjä, jotka uhrisavun lailla kohosivat ilmaan.

Luonto näytti suurelta juhlaa varten koristetulta
temppeleiltä. Mutta sokealle oli se ainoastaan ääretön
pimeys, joka kummallisesti humisi ja äännähteli hä-
nen ympärillään; se tunkeutui joka taholta hänen sie-
luunsa ja herätti siellä ennen kokemattomia, kum-
mallisia tunnelmia, joiden vaikutuksesta lapsen sydän
sairaanlaisesti tykytti.

Heti ensi askelilla, kun auringon lämpimät sä-
teet koskettivat hänen kasvojaan ja lämmittivät hie-
noa ihoa, käänsi hän vaistomaisesti sokeat silmänsä
aurinkoon; hän näytti tuntevan mihin koko hän-

tä ympäröivä luonto keskittyi. Hän ei nähnyt läpi-kuultavaa avaruutta, ei sinistä taivaanlakea eikä aavaa taivaanrantaa. Hän tunsi ainoastaan lämpimän aineen hyväillen ja hennosti kasvojaan koskettavan. Sitte vilpoinen kevyt käsi, joskaan ei niin kevyt kuin auringon säteiden lämpö, poisti hänen kasvoiltaan tuon hennon aineen ja viuhtoi niille raikasta viileyttä. Huoneissa oli poika tottunut liikkumaan vapaasti; siellä tunsi hän ympärillään tyhjyyden. Täällä taas kummalliset aallot toinen toisensa perästä vyöryivät hänen päälleen; ne milloin hyväilivät, milloin taas kutittelivat ja huumasivat häntä. Nopeasti puhalsi joku pois auringon lämmittävän kosketuksen. Tuuli suhisi hänen korvissaan, hyväili kasvoja, ohimoita ja koko päätä aina niskaan asti. Pojasta tuntui kuin olisi se tahtonut viedä hänet mukanaan, temmata avaruuteen, jota hän ei voinut nähdä, ja saattaa hänet tainnuksiin henkäilemällä häneen huumaavaa väsymystä. Silloin juuri oli lapsen käsi kovemmin pusertanut äidin kämmentä ja hänen sydämmensä jähmettynyt ja melkeinpä sykkimästä herennyt.

Kun hän asetettiin istumaan, hän näkyi hiukan rauhoittuvan. Huolimatta kummallisesta tunteesta,

joka oli vallannut koko hänen olentonsa, hän kuitenkin pian alkoi erottaa erilaisia ääniä. Mustat, hyväilevät aallot vyöryivät lakkaamatta, kuten ennenkin, ja hänestä tuntui kuin olisivat ne tunkeutuneet hänen ruumiiseensa, sillä hänen verensä kuohahteli ja laskeutui niiden mukaan. Mutta nyt toivat ne tullessaan milloin leivosen heleän liverryksen, milloin viheriöitsevän koivun hiljaisen kohinan, milloin taas veden miltei kuulumattoman loiskeen. Ilmassa suhahteli pääskyn kevyt siipi ja teki ihmeteltäviä kaaroksia, kärpäset surisivat, ja läheiseltä pelloilta kuului kyntäjän pitkäveteinen, surullinen huuto, jolla hän kehoitteli hevosiaan.

Mutta poika ei voinut kuulla näitä ääniä kokonaisuudessaan eikä yhdistää niitä. Ne tunkeutuivat hänen korviinsa toinen toisensa perästä, milloin hiljaisina ja epäselvinä, milloin taas kovina, räikeinä ja huuvaavina. Aika ajoin tärisyttivät ne kaikki yhtä haavaa hänen kuulohermojaan ja muodostuivat käsittämättömäksi epäsoinnuksi. Sillä välin tuuli yhä puhalteli pelloilta ja humisi hänen korvissaan; pojasta tuntui kuin olisivat sen aallot vyöryneet nopeammin entistään ja sen tohina hämmentänyt kaikki muut

äännet, jotka nyt eilispäivän muistojen lailla vierivät ikäänkuin toisesta maailmasta. Sitä myöten kuin äännet hiljenivät, tunsi lapsi rinnassaan yhä, suurempaa kutkuttavaa väsymystä. Hänen silmänsä milloin ummistuivat, milloin taas avautuivat ja hänen kasvoiltaan näkyi kysyvä ilme ja jälkiä ajatuksen ja mielikuvituksen ankarasta työstä. Vielä heikko ja uusien tunnelmien paljouden täyttämä tajunta alkoi horjua, se taisteli vielä kaikilta tahoilta satelevien vaikutelmien kanssa, koettaen sulattaa niitä yhdeksi kokonaisuudeksi, vallita ja voittaa ne. Mutta tehtävä oli liian vaikea pojan pimeille aivoille, joilta puuttui siihen tarvittavat näkömielteet.

Ja äännet aaltoilivat yhä liian kirjavana, liian räikeinä. . . Poikaa ympäröivät ääniaallot paisuivat paisumistaan, vyöryivät äännähtelevästä, tohisevasta pimeydestä ja katosivat sinne, antaen sijaa uusille aalloille, uusille äänille. . . ; ne tempasivat hänet mukanaan, tuudittelivat ilmassa ja kohottivat yhä korkeammalle korkeuteen. . . Vielä kerran kuuli hän hiljenevän äänten sekasorron lomitse kyntäjän huudon ja kaikki äkkiä hiljeni.

Poika ähkäsi hiljaa ja vaipui selälleen ruohostoon.

Äiti kääntyi huudahtaen hänen puoleensa. Lapsi makasi ruoholla kalpeana, tainnuksissa.

VIII.

Maksim setä oli hyvin huolissaan tapauksen johdosta. Joku aika sitä ennen oli hän alkanut hankkia fysiologisia, psykologisia ja kasvatustieteellisiä kirjoja ja tavallisella tarmollaan rupesi hän ottamaan selvää kaikesta mitä tiede oli selville saanut lapsen sielun salaperäisestä kehityksestä.

Nämät tutkimukset viehättivät häntä, yhä enemmän ja senvuoksi synkät mietteet elämän taistelun toivottomuudesta, „maantomuun poljetusta matosesta“ ja „kuormastosta“ vähitellen katosivat sotavanhuksen nelikulmaisesta päästä. Niiden sijaan ilmaantui tarkkaava huomioonotto, vieläpä välistä ruusunkarvaiset tulevaisuuden unelmatkin, jotka lämmittivät vanhuksen sydäntä. Yhä enemmän tuli hän vakuutetuksi siitä, ettei luonto, joka oli ryöstänyt pojalta näön, ollut jättänyt häntä ilman korvausta muussa suhteessa. Erinomaisen voimakkaasti ja täydellises-

ti kuvastuivat lepsen sielussa kaikki hänelle käsitettävät ulkonaiset vaikutukset. Maksim sedästä tuntui kuin olisi luonto kutsunut hänet kehittämään pojan luontaisia taipumuksia, panemaan liikkeelle kaiken vaikutusvoimansa, ponnistamaan ajatuksensa koko voiman, keventääkseen sokean kovaa kohtaloa ja asettamaan sijastaan riveihin sotilaita taistelemaan nuoren rekryytin elämän oikeuksien puolesta.

— Voihan taistella muillakin aseilla kuin keihäillä ja miekoilla — ajatteli vanha garibaldilainen, kenties kohtalon aiheettomasti loukkaama poika aikaa myöten käyttää hankkimansa aseet muiden elämän lapsipuolten puolustukseksi, ja olenhan minä, vanha, ruhjottu sotilas, silloin edes jotakin aikaansaanut.

Neljänkymmenen ja viidenkymmenen luvun vapaa-ajattelijatkaan eivät olleet tykkänään irtautuneet siitä taikauskoisesta luulosta, että luonnolla on omat „salaperäiset tarkoitusperänsä“. Sentähden ei ollutkaan ihmeellistä, että sitä myöten kuin poika varttui ja alkoi osoittaa yhä suurempia lahjoja, Maksim setä tuli yhä enemmän vakuutetuksi, että sokeus oli ainoastaan yksi näiden „salaisten tarkoitusperien“ saavuttamiskeino. „Onneton onnettomien puolesta“ —

siinä se tunnuslause, jonka hän jo edeltäpäin asetti kasvattinsa sotalippuun.

IX.

Ensimmäisen huvikävelynsä jälestä oli poika muutamia päiviä tiedottomana. Hän makasi vuoteellaan milloin hiljaisena ja liikkumattomana, milloin taas houraillen ja kuunnellen jotakin.

— Näyttää siltä kuin hän tahtoisi päästä selville jostakin, mutta ei voi, — sanoi nuori äiti.

Maksim vaipui ajatuksiinsa ja nyykäytti päätään. Hän käsitti, että pojan kummallinen pelästys ja äkinäinen pyörtyminen oli seurauksena uusien vaikutelmien paljoudesta, joita tajunta ei voinut vastaanottaa. Senvuoksi päätti hän pojan parannuttua totuttaa häntä niihin vähitellen, asteettain. Huoneessa, jossa sairas makasi, olivat akkunat visusti suljetut. Sen mukaan kuin poika vähitellen parantui, avattiin ne joksi-kin aikaa, sitte alettiin häntä kuljettaa huoneissa, vietiin portailla, pihalle ja lopulta puutarhaan. Aina kun

pojan kasvoille ilmaantui pelästyksen ilme, selitti äiti häntä ihmetyttävät äänet.

— Paimentorvi kuuluu metsän takaa, — puheli hän. Tuo taas on västäräkin ääni, joka kuulun varpusparven sirityksen lomitse . . . Nyt taas haikara äännähetelee pyöränsä,*) päällä. Se on tänään saapunut kaukaisilta mailta, ja tekee nyt pesäänsä vanhaan paikkaan.

Poika käänsi kiitollisuudesta loistavat kasvonsa äitinsä puoleen, tarttui häntä käteen, nyykäytti päätään ja kuunteli tarkkaavaisen ja miettiväisen näköisenä.

X.

Poika alkoi tiedustella kaikkea, joka herätti hänen huomiotaan ja äiti tahi useammin Maksim setä kertoi hänelle niistä erilaisista esineistä tai olennoista,

*) Vähävenäjällä pystytetään haikaroita varten pitkiä pylviäitää maahan, joiden päähän asetetaan vanhoja pyöriä. Näiden pyörien päälle tekee lintu pesänsä.

joista äänet kulloinkin saivat alkunsa. Äidin kertomukset olivat vilkkaammat ja räikeämmät ja sentähden tekivätkin ne poikaan suuremman vaikutuksen, mutta välistä ei poika kuitenkaan käsittänyt niitä. Silloin nuoren, kärsivän äidin kasvot tulivat liikutetuiksi ja hänen silmissään kuvastui avuton kärsimys ja haieka valitus ja hän koetti voimiensa mukaan auttaa pojalle käsitystä muodoista ja väreistä. Poika jännitti huomiotaan, rypisti kulmiaan ja hienoja ryppejä ilmaantui hänen otsalleen; Näkyi selvästi, että lapsen aivot pinnistivät voimiaan ratkaistakseen vaikeata tehtävää, pimeä mielikuvitus jännitti ja koetti turhaan muodostaa uusia mietteitä.

Tällaisissa tapauksissa tuli Maksim setä aina tyytymättömän näköiseksi ja kun, äidin silmiin ilmaantui kyöneleitä ja pojan kasvot kalpenivat henkisesti ponnistuksesta, puuttui hän keskusteluun, lähetti äidin pois ja alkoi itse kertoa rajoittuen ainoastaan välimatka- ja äänimielteisiin. Ja pian sokean kasvot muuttuivat levollisemmiksi.

— Millainen se sitte on, onko se näin suuri? kysyi hän haikarasta, joka pylväänsä päässä päästeli päräyttäviä ääniään.

Tätä sanoessaan poika levitti käsiään. Sen teki hän tavallisesti aina tämäntapaista kysyessään, ja Maksim setä sanoi hänelle, milloin tuli pysähtyä. Nyt levitti hän pienet kätösensä kokonaan, mutta setä huomautti:

— Ei, se on vielä paljon suurempi. Jos se tuotaisiin huoneeseen ja asetettaisiin seisomaan lattialle, olisi sen pää tuolin selkämystä korkeammalla.

— Suuri on. . . — sanoi poika miettivän näköisenä.

— Mutta västäräkki ei ole tätä suurempi! — ja sanoessaan levitti hän kämmeniään ainoastaan hiukan.

— Aivan oikein. . . Mutta sensijaan eivät suuret linnut koskaan laula niin kauniisti kuin pienet. Västäräkki koettaa tehdä parastaan, jotta kaikilla olisi hauska häntä kuulla. Haikara taas on totinen lintu. Seisoen pesässään ainoastaan toisella jalallaan katselee hän ympärilleen, kuten ankara isäntä työmiehiiän ja morisee kovalla äänelle, huolimatta sen käheydestä, jonka sivulliset voisivat kuulla.

Poika purskahti iloiseen nauruun kuullessaan tällaisia selityksiä ja unohti hetkeksi ne vaikeudet, jotka hänen oli voitettava äitinsä kertomuksia ymmärtääk-

seen. Mutta siitä huolimatta viehättivät äidin kertomukset häntä enemmän ja mieluummin kääntyi hän kysymyksineen äitinsä kuin Maksim sedän puoleen.

II Luku.

I.

Pojan pimeä sielu tuli yhä rikkaammaksi. Herkän kuulonsa avulla tunkeutui hän yhä syvemmälle luontoon. Hänen ympärillään vallitsi, kuten ennenkin, synkkä pimeys, joka raskaan pilven lailla peitti hänen aivojaan. Se oli tosin kietonut hänet helmaansa jo syntymässä ja sentähden olisi voinut luulla hänen jo tottuneen onnettomuuteensa, mutta niin ei ollutkaan asian laitti. Ikäänkuin vaistomaisesti pyrki lapsi herkeämättä vapautumaan kohtalon läpinäkyvästä hunnusta. Pojan lakkaamattomat, tiedottomat ponnistukset saada selvää näkyväisestä maailmasta painoivat hänen kasvoilleen yhä selvemmän alakuloisuuden ja kärsimyksen leiman, joka osoitti sisällistä ponnistusta.

Mutta olipa häneitä valoisiakin kohtia, jolloin lapsellinen innostus täydessä voimassaan pääsi valloilleen. Nämät olivat hetkiä, jolloin hänelle käsitettävät ulkonaiset vaikutelmat herättivät hänessä uuden, voimakkaan mietteen, tutustuttivat häntä tuntemattoman maailman uusiin ilmiöihin. Suuri, mahtava

luonto ei jäänyt sokealle kokonaan salatuksi. Niinpä, kun hänet kerran vietiin joen korkealle rantaääräälle, kuunteli hän erityisellä huomiolla aaltojen hiljaisista loisketta ja kuullessaan, miten hänen jalkojensa alta irtaantuneet kivet vierivät virtaan, tarttui hän, sydän jähmettyneenä jännityksestä äitinsä hameeseen. Siitä lähtien kuvitteli hän mielessään syvyyttä jyrkänteen alla juoksevan veden hiljaisena loiskinana tai alas vierivien kivien läiskeenä.

Etäisyys humisi Itänen korvissaan epäselvänä, hiljaisena lauluna. Kun kevätukkonen jylinällään täytti avaruuden ja haihtui pilvien taakse, kuunteli sokea poika sitä kunnioituksella ja pelolla ja hänen sydämensä laajentui; mutta samalla heräsi hänessä mielle taivaan äärettömästä avaruudesta.

Ainoastaan äänien avulla sai hän siis käsityksen ulkomaailmasta. Muut vaikutelmat ainoastaan täydensivät kuulovaikutelmia.

Aika ajoin, kuuman puolenpäivän aikaan, jolloin koko ympäristö oli vaipunut äänettömyyteen, jolloin ihmisten hälinä oli hiljentynyt ja luonnossa vallitsi omituinen hiljaisuus, jolloin korviimme tunkeutuu ainoastaan elämän voiman keskeytymätön hil-

jainen humina, ilmaantui pojan kasvoille kuvaava ilme. Näytti siltä kuin olisi ulkonaisen hiljaisuuden vaikutuksesta hänen sydämensä syvyydestä kohonnut ääniä, joiden merkityksen hän yksinään voi ymmärtää, ja joita hän kuunteli jännitetystä huomiolla. Jos katsoi häneen tällaisina hetkinä, olisi voinut luulla, että syntyvä epäselvä ajatus alkaa soida hänen sydämessään kuten epäselvän laulun sävel.

II.

Poika oli jo viidennellä vuodella. Ruumiiltaan hän oli hento ja heikko, mutta käveli, jopa juoksikin aivan vapaasti koko talossa. Kun hän varmasti käyskenteli huoneessa, osaten aina kääntyä oikeaan aikaan ja helposti löytää hakemansa esineet, voi sivullinen luulla hänet näkeväksi, vaikkakin luonteeltaan suljetuksi lapseksi mietiskelevine ja avaruuteen epä määräisesti tuijottavine silmineen. Mutta pihalla kulki hän suurella vaikeudella tunnustellen kepillä tietä. Jollei hänellä ollut sauva, ryömi hän pitkin maata, nopeasti haparoiden käsiinsä sattuvia esineitä.

III.

Oli hiljainen kesäilta. Maksim setä istui puistossa. Isä puuhaili tapansa mukaan pelloilla. Pihalla ja ympäristössä oli hiljaista. Väki oli jo laskeutunut levolle, joten palvelusväen tuvassa puhe jo oli hiljennyt. Poika oli jo puoli tuntia sitten pantu levolle.

Hän uinui puolinukuksissa. Viime aikoina oli hän näinä hiljaisina iltahetkinä alkanut vaipua kummalliseen mielentilaan. Hän ei tietysti voinut nähdä, miten sininen taivas pimeni, miten puiden tummat latvat huojuivat ja kuvastuivat tähtitaivasta vasten, miten pihamaan rakennusten piirteet vähitellen hälvetivät, miten pimeys sulki syliinsä maan ja vaihtui vähitellen kuun ja tähtien valoon. Mutta siitä huolimatta hän jo muutamina iltoina oli vaipunut uneen kummallisen, lumoavan tunteen valtaamana, jota seuraavana aamuna ei voinut selittää.

Kun uni jo oli alkanut samentaa hänen tajuntaansa, kun pyökkien epäselvä humina hiljenemistään hiljeni eikä hän enään kuullut edes kylän koirien kaukaista haukuntaa, joen takaa laulevan satakielen li-

verryksiä eikä laitumella olevan varsan kulkusten helinää, — kun kaikki muut äänet hälvenivät, alkoi hänestä tuntua siltä kuin olisivat ne kaikki sulautuneet yhdeksi soreaksi, sopusointuiseksi kokonaisuudeksi, hiljaa virtailleet sisään akkunasta ja aaltoilleet hänen vuotensa yläpuolella, herättäen epämääräisiä, mutta sanomattoman suloisia unelmia. Seuraavana aamuna herättyään kääntyi hän äitinsä puoleen vilkkaasti kysyen:

— Äiti, mikä se oli, joka eilen illalla . . . ?

Äiti ei tiennyt, mitä pojan kysymys tarkoitti ja ajatteli, että unet saattavat hänet rauhattomaksi. Seuraavana iltana asetti hän itse pojan vuoteelle, siunasi hänet tehden ristinmerkin ja poistui vasta silloin, kun pienokainen jo alkoi vaipua uneen, mutta ei huomannut mitään erinomaista. Seuraavana aamuna aikoi poika kuitenkin jälleen kysellä, mikä edellisenä iltana oli saattanut hänet niin salaisen tunteen valtaan.

— Se on niin suloinen, niin ihmeen suloinen tunne, äiti. Mitähän se mahtaa olla.

Nyt päätti äiti viipyä pojan vuoteen vieressä kauvemmin, saadakseen selville kummallisen arvoituksen. Hän istui vuoteen ääressä, teki konemaisesti kä-

sityötään ja kuunteli pikku Pekan tasaista hengitystä. Hän luuli jo pojan nukkuneen, kun hän yht’äkkiä kuuli pimeässä lapsen äänen:

— Äiti, oletko vielä täällä.

— Olen, olen, poikaseni. . .

— Mene pois, äiti. Se pelkää sinua, koska ei se vielä ole tullut. Olin jo vähällä nukkua kuulematta sitä.

Kummastuneena äiti kuunteli unisen pojan valittavia kuiskauksia. . . Pienokainen puhui unelmistaan sellaisella varmuudella kuin olisivat ne olleet tosita-pauksia. Siitä huolimatta nousi äiti paikaltaan, kumartui pojan puoleen suudellakseen häntä ja poistui hiljaa, mutta päätti pojan huomaamatta mennä puutarhaan viettävän avoimen akkunan alle.

Ennen kun hän ehti panna päätöksensä täytän-töön, selveni arvoitus. Yht’äkkiä kuuli hän näet hui-lun hiljaisia, väriseviä ääniä, jotka kuuluivat tallista päin ja hälvenivät eteläisen illan hiljaisuuteen. Hän käsitti heti, että juuri nämät yksinkertaiset sävelet satumaisena iltahetkenä olivat tehneet poikaan niin mieluisan vaikutuksen.

Hän pysähtyi hetkeksi ja kuunteli vähävenäläisen laulun sydämeen käypiä säveliä ja täydellisesti rau-

hoittuneena meni pimeään lehtikujaan Maksim sedän luo.

Hyvin soittaa Joakim, — ajatteli hän itsekseen. Ihmeellistä, miten paljon hienoa tunnetta on näöltään niin karkean kuoren alla.

IV.

Joakim soitti todellakin hyvin. Taitavasti soitteli hän viuluakin ja oli aikoinaan ollut kylän paras soittoniekka, joka sunnuntaisin kapakassa heläytteli kansan mielilauiuja. Kun hän istuutui penkille kapakan nurkkaan ja tanakasti pusersi viulua alaleuallaan rintaansa vasten, työntäen korkean hattunsa niskaansa ja väärällä jousellaan kosketteli viulun karkeita kieliä, niin tuskinpa kukaan kapakassa olijosta voi pysyä paikallaan. Vieläpä vanha, yksinäinen juutalainen, joka säästi Joakimia kontrapaasillaan, elpyi uudelleen. Kömpelö soittokone ratisi liitoksissaan hänen uutterista ponnistuksistaan ja raskailla paasiäänillään seurasi se Joakimin viulun keveitä, kimeitä ja leikkiviä ääniä. Vanhus nosteli ol-

kapäitään, heilutteli kaljua, patalakin peittämää päätä ja hypähteli raikkaan, vallattoman sävelen tahdin mukaan, puhumattakaan nuoremista, joiden jaloilla jo vanhastaan on ollut ominaisuus, että ne ensimmäisen iloisen sävelen kaikuessa itsestään rupeavat nousemaan.

Mutta siitä asti kun Joakim rakastui Mariaan, läheisen paanin palvelustyttöön, ei viulunsa häntä enään miellyttänyt. Eikä ihmekään, sillä eihän hän ollut voinut sen avulla valloittaa korskean tytön sydäntä. Maria piti isäntänsä saksalaista, parratonta kamaripalvelijaa viiksikästä soittoniekkaa parempana. Siitä lähin ei hänen viulunsa ääni enään milloinkaan kapakassa eikä illanvietoissa helkkynyt. Soittokoneen ripusti hän tallin paaluun ja jätti sen oman onnensa nojaan huolimatta siitä, että soittimen kielet kosteudesta ja huonosta hoidosta toinen toisensa perästä katkeilivat. Ne kimmahdivat poikki niin äänekäästi ja valittaen, että hevosetkin myötätuntoisuudesta hirnahtivat ja kummastuneina katsahdivat kovasydämiseen isäntäänsä. Viulun sijaan osti Joakim eräältä Karpaatien vuoristosta kotoisin olevalta matkustajalta puisen huilun. Hänen mielestään sen hil-

jainen, sydämmeenkäypä ääni nähtävästi oli enemmän sopusoinnussa hänen kovan kohtalonsa kanssa ja paremmin voi ilmaista hänen hylätyn sydämensä surua. Mutta vuorelaisen huilu ei täyttänytään sitä, mitä hän siltä odotti. Hän koetteli puhaltaa siitä kaikkia mahdollisia ääniä, liotti sen vedessä, kuivasi auringon paisteessa ja ripusti langasta katon räystääseen tuuleentumaan, mutta mikään ei auttanut: vuorelaisen huilun sävelet eivät vastanneet vähäveläisen sydämen ääniä. Pehmeän äänen sijasta se antoi kimakan vihellyksen ja kun Joakim tahtoi saada hiljaisen, väräjävän äänen, alkoi se rämistä. Huilu ei totellut lainkaan hänen tahtoaan. Lopuksi suuttui hän kaikkiin kuljeksiviin vuorelaisiin, tuli vakuutetuksi siitä, ettei yksikään niistä osannut valmistaa kunnollista huilua ja päätti tehdä itselleen soittokoneen omin käsin. Tuumiskelevan näköisenä hän kuljeskeli muutamia päiviä pitkin niittyjä ja soita, tarkasteli jokaista pajupensasta ja taittoi muutamia oksia niistä, mutta ei nähtävästi löytänyt mieleistään. Hän samoili edelleen ja jatkoi etsimistään. Vihdoin saapui hän hiljaa virtailevan joen rannalle. Tuskin nähtävästi, kelluivat joen polvekkeessa ulpukkojen valkoiset

päät, tuuli ei jaksanut tunkeutua rannoilla kasvavien tiheiden pajupensaiden läpi, joiden oksat kuvastuivat tyyneen, tummaan vedenpintaan. Joakim tunkeutui pensaiden läpi aivan joen rantaan, seisahtui hetkeksi ja tuli vihdoin vakuutetuksi siitä, että täältä, jos mistään, hän löytää etsimänsä. Rypyt poistuivat hänen otsattaan; hän veti esille saapasvarresta hihnaan kiinnitetyn veitsen, tarkasteli hetkisen hiljaa humisevien pajupensaiden oksia ja läheni vihdoin päättävin askelin hentoa, suoraa oksaa. Hän näpäytti sitä sormellaan, katseli mielihyvällä, miten se huojui tuulesa, kuunteli sen lehtien kahinaa ja pudisti päätään.

— Siinäpä vasta oivallinen huilupuu, — mutisi Joakim mielihyvissään ja heitti pois kaikki ennen taittamansa oksat.

Oksasesta tulikin oivallinen huilu. Kuivattuaan pajunvesan poltti hän sen sydämen kuumennetulla rautalangalla, teki siihen kuusi pyöreätä reikää ja veisti seitsemännen vinoon niistä; sitten sulki hän toisen pään visusti puisella tulpalla, jättäen siihen ainoastaan pienen vinon raon. Sen jälkeen ripusti hän sen kokonaiseksi viikoksi riippumaan auringon säteiden ja raikkaan tuulen kuivattavaksi. Vuoltuaan

sen sileäksi veitsellä, poisti hän puukon jäljet lasipalalla ja hieroi lopuksi karkealla verkkalapulla. Pillin toisen pään muovaili hän pyöreäksi ja vuoli keskikohdalle sileitä, hienoja särmiä, jotka hän kuumennetun ja taivutetun rautapalasen avulla varusti kaikenlaisilla merkillisillä kirjauksilla. Puhallettuaan sillä koetteeksi muutamia säveliä, pudisti hän levottomana päätään, rykäsi ja kätki sen sopivaan piilopaikkaan vuoteessaan. Hän ei tahtonut päivällä lopullisesti koetella huilunsa hyvyttä. Mutta illalla alkoi kuulua tallista hentoja, syvämielisiä, leikkiviä ja väräjäviä säveleitä. Joakim oli täydellisesti tyytyväinen huiluunsa. Näytti siltä kuin olisi se ollut osa hänen omasta olennostaan. Sen antamat äänet ikäänkuin virtailivat soittoniekan omasta lämmenneestä, heltyneestä rinnasta; oivallinen huilu ilmaisi jokaisen hänen tunteensa väreen ja surunsa vaiheen, ja hiljaisina säveleinä kaikuivat ne iltailmassa.

V.

Joakim oli rakastunut huiluunsa ja vietti nyt ku-

herruskuukausia. Päivisin täytti hän täsmälleen tallirengin tehtävät, kävi juottamassa hevoset, valjasti ne kärryjen eteen ja kyyditsi tarpeen sattuessa „paania“ tai Maksim setää. Aika ajoin katseli hän naapurikyliin päin, jossa asui kovasydäminen Maria ja ikävä valtasi silloin hänen sydämensä. Mutta illan suussa hän unohti maailman huolet, vieläpä tummakulmaisen tyttönsäkin, jonka viehkeät kasvopiirteet epä-määräisiksi hälvenivät ja sumun sumentamina hänen silmissään hämöttivät; mutta ne olivat kuitenkin kylliksi selvät antaakseen oivallisen huilun sävelille mietiskelevän ja surullisen värein.

Tällaisen musikaalisen innostuksen valtaamana, jolloin hän vuodatti koko sielunsa värähteleviin säveliin, oli Joakim tänäkin iltana. Hän oli kokonaan unohtanut sekä kovasydämisen kaunottaren että oman olemassaolonsa, mutta yhtäkkiä hän vavahti ja hypähti vuoteeltaan. Kaikkein innostuneimmin soittaessaan oli hän näet yhtäkkiä tuntenut pienen kätöksen keveästi koskettelevan hänen kasvojaan, haparoivan hänen käsiään ja huiluaan ja lyhyen, levottoman huokauksen aivan lähellä.

— Mene hornan kitaan — huudahti hän ja lisäsi: —

Jumalako olet vai paholainen? tahtoen saada selville, oliko hän tekemisissä pahan hengen kanssa.

Mutta samassa pilkisti kuu talliin avonaisen oven kautta, ja sen valossa huomasi hän erehtyneensä. Hänen vuoteensa vieressä seisoj sokea nuori herra ja ojensi innokkaasti käsiään häntä kohden.

Tunnin perästä oli äiti mennyt katsomaan nukkuvaa Pekkaansa, mutta ei löytänytkään häntä vuoteella. Ensin hän kovin pelästyi, mutta pian sanoi äidin tunne, mistä kadonnut poika oli löydettävissä. Joakim oli juuri hetkiseksi pysäyttänyt soittonsa henkeä vetääkseen, kun hän yht'äkkiä suureksi hämmästykseen huomasi ovella „armollisen rouvan“. Rouva oli nähtävästi jo muutamia minutteja seissyt paikallaan kuunnellen hänen soittoaan ja katsellen poikaansa, joka istui vuoteella käärittynä Joakimin turkkiin ja ihastuksella kuunteli soittoa.

VI.

Siitä lähtien tuli poika joka ilta Joakimin luo talliin. Päivisin ei hänelle koskaan päähän pälkähtänyt

pyytää Joakimia soittamaan. Päivän humussa ja hyö-
rinässä poistuivat hänen mielikuvituksestaan hiljai-
set sävelet. Mutta illan tullessa alkoi Pekka tuntea
kuumeentapaista kärsimättömyyttä. Iltatee ja illalli-
nen ilmaisivat hänelle, että toivottu hetki jo oli lähel-
lä. Vaikka äiti tunsikin vaistomaista vastenmielisyyt-
tä näitä musiikkituntia vastaan, ei hän kuitenkaan
hennonnut kieltää lemmikkiään menemästä huilu-
niekan luo ja ennen maatapanaa istumasta siellä pa-
ri tuntia. Nämä tunnit tulivat pian pojan onnellisim-
miksi hetkiksi. Kadehtien huomasi äiti, että edellisen
illan vaikutelmat pitivät poikaa vallassaan vielä seu-
raavanakin päivänä, ettei poika hänen hyväilyhinsä-
kään vastannut entisellä tavallaan. Äidin sylissäkin
istuessaan oli hänen kasvonsa miettiväisen näköiset;
hän muisteli Joakimin eilisiltaista soittoa.

Silloin juolahti äidin päähän, että hän muutamia
vuosia sitten, koulua käydessään Kieivissä, oli opiskel-
lut myöskin soittoa. Tosin eivät nämä muistot hänel-
le erittäin mieluisia olleet, sillä ne johdattivat hänen
mieleensä silloisen opettajattarensa, Klapsin, kuivan,
proosallisen ja kovin äreän saksalaisen vanhanpii-
an. Tämä oli ollut luonteeltaan kauhean häijy ja erit-

täin taitavasti osannut väännellä oppilaittensa sormia tehdäkseen ne tarpeellisen notkeiksi ja yhtä suurella taitavuudella kuolettanut kasvateissaan musikaalisen tunteen ilmaukset. Jo opettajattaren paljas läsnäolo oli ollut omiaan karkoittamaan sen kokonaan, puhumattakaan hänen opetustavastaan. Senthden ei Anna Mihailovna ollut pansioonista päästyään eikä edes naimisiin mentyään kertaakaan ajatellut musiikkiopinnoittensa uudistamista. Mutta kuunnellessaan huiluniekkan soittoa, tunsu hän sielussaan paitsi kateutta häntä kohtaan, myöskin vähitellen heräävän taipumuksen sopusointuisiin säveliin, samalla kuin entisen opettajattarensa muisto hälvemistään hälvemi. Vihdoin pyysi hän miestään tilaamaan kaupungista pianon. — Kuten tahdot, lintuseni, — vastasi mallikelpoinen aviomies. — Mutta sinähän et, muistaakseni, ennen sanottavasti pitänyt musiikista. . .

Samana päivänä lähetti hän kirjeen kaupunkiin. Kului kuitenkin pari kolme viikkoa, ennenkun piano ehti kaupungista saapua.

Sillä välin kuului tallista soinnukkaita sävellä ja poika totteli niiden viehättävää kutsua kysymättä

enää lupaa edes äidiltään.

Tallin omituinen lemu sekoittui kuivien heinien tuoksuun ja mänttihihnain väkevään hajuun. Hevoset pureskelivat hiljalleen heinätukkoja, jotka ne repäsivät edessään olevasta ruosta; kun huiluniekka hetkeksi pysähtyi hengähtääkseen, kuului talliin puutarhan viheriäin pyökkien humina. Pekka istui kuin lumottuna ja kuunteli.

Hän ei koskaan keskeyttänyt soittajaa, mutta jos tämä itsestään herkesi soittamasta ja hiljaisuutta kesti pari kolme minuuttia, heräsi hän lumouksestaan. Silloin korotti hän kätensä tavottaakseen huilua, otti sen vapiseviin käsiinsä ja asetti huulilleen. Levottomasti löi sydän hänen rinnassaan ja hengitys kävi epätasaiseksi. Hiljaisina ja väräjävinä kajahtelivat sentähden ensimmäiset hänen soittamansa äänet. Mutta vähitellen tottui hän hallitsemaan yksinkertaista soittokonetta. Joakim asetti hänen sormensa läpien kohdalle. Pieni kätönen ulottui töin tuskin huilun aukkoja tavoittamaan, mutta siitä huolimatta oppi hän pian eroittamaan niiden antamat eri äänet. Jokainen nuotti sai hänen soittaessaan omituisen, itsenäisen luonteen; hän tiesi jo mistä aukosta hänen

tuli puhaltaa kukin niistä. Välistä, kun Joakim soittaessaan jotakin yksinkertaisista säveleistään muutteli sormiaan aukolta aukolle, alkoivat pojankin sormet liikkua. Selvästi kuvitteli hän mielessään, millä huilun kohdalla kullakin äänellä oli sijansa.

VII.

Vihdoin saapui kaupungista tilattu piano. Pekka seisoi pihalla ja kuunteli tarkkaavaisena työmiesten hyörinää, jotka valmistautuivat kantamaan sisään kaupunkilaista „musiikkia“. Se oli luultavasti hyvin raskas, sillä kun sitä alettiin nostaa, ratisivat rattaat ja hevoset huokasivat syvään. Vihdoin läksivät työmiehet liikkeelle hitain, raskain askelin ja joka askeleella kuului heidän päänsä päältä Kummallisia heliseviä ja rämiseviä ääniä. Kun ihmeellinen soittokone vihdoin asetettiin salin lattialle, antoi se kumean äänen. Tuntui siltä kuin olisi se vihasta värissyt ja uhkaillut.

Kaikki tämä herätti pojassa pelonsekaisen tunteen, joka vaikutti hänessä vastenmielisyyttä uutta, tosin kuollutta, mutta samassa kuitenkin ärtyistä tu-

lokasta kohtaan. Hän poistui puutarhaan eikä siis kuullut, miten soittokone asetettiin paikoilleen ja miten kaupungista tullut pianonvirittäjä koetteli sen koskettimia ja viritti sen rautakieliä. Vasta kun kaikki jo oli kunnossa, käski äiti tuoda Pekan huoneeseen.

Anna Mihailovna riemuitsi jo edeltäpäin voitosta, jonka paraan vieniläisen mestarin tekemä soittokone veisi yksinkertaisesta maalaishuilusta. Hän oli vakuutettu, että pikku Pekka pian unohtaa tallin ja huiluniekkan ja iloitsee yksinomaan hänen soitostaan. Hymyilevin silmin katsahti hän poikaan, joka yhdessä Maksim sedän kanssa arastellen astui huoneeseen.

Heidän perässään tuli Joakim, pitäen lupaa saada kuulla ulkomaalaista musiikia ja seisoi nyt oven suussa luoden ujosti silmänsä maahan ja hypistellen lakkaa. Kun Maksim setä ja Pekka olivat istuutuneet sohvaan, löi äiti yhtäkkiä pianon koskettimia.

Hän soitti kappaleen, jonka pansioonissa neiti Klapsin johdolla oli oppinut. Se ei ollut mikään kovääninen, mutta jokseenkin vaikea ja vaati sormilta suurta näppäryyttä; julkisessa tutkinnossa oli Anna Mihailovna tällä kappaleella hankkinut suurta kiitosta sekä itselleen että erittäinkin opettajattarelleen.

Puhuttiin, että vähäpuheinen herra Popelski oli rakastunut nykyiseen rouvaansa juuri sen lyhyen neljännestunnin kuluessa, jolloin tämä soitti vaikean kappaleen. Nyt toivoi nuori nainen saavuttavansa uuden voiton: hän tahtoi lujemmin yhdistää itseensä poikansa sydämen, jonka huilu oli jossain määrin hänestä eroittanut.

Mutta tällä kertaa ei hänen toivonsa toteutunut: viiniläinen soitin ei nähtävästi kyennyt kilpailemaan ukrainalaisen pajupillin kanssa. Viiniläisellä pianolla oli tosin monta hyvää ominaisuutta: se oli erittäin hienosti valmistettu kalliista puusta, sen kielet olivat erinomaiset ja sen registerit monilukuiset. Mutta oli pa huilullakin liittolaisensa, olihan se omalla alueellaan, ympäröihän sitä kotoinen ukrainalainen luonto.

Ennenkuin Joakim sen oli taittanut ja sen sydämen kuumennetulla raudalla polttanut, oli se huojunut pojalle tutun, kotoisen virran partaalla, ukrainalainen aurinko oli säteillään hyväillyt sitä, samoin kuin poikaakin, ja sama ukrainalainen tuuli tuudit-
tanut sen tuuheita oksia. Vaikeata oli uuden, ulkolaisen tulokkaan kilpailla kotoisen huilun kanssa, sillä

olihan jälkimäinen äänellään huvittanut poikaa hiljaisina iltahetkinä, kevättilman salaperäisessä kuiskinnassa, nukkuvien pyökkien hiljaisessa huminassa ja kotoisen ukrainalaisen luonnon ihanassa helmassa.

Sitäpaitsi ei paani Popelski soittajana ollut läheskään Joakimin vertainen. Tosin olivat hänen hienot sormensa sekä liukkaammat että nopeammat, hänen soittamansa sävel monimutkaisempi ja rikkaampi ja tosin oli neiti Klaps nähnyt paljon vaivaa saadakseen oppilaansa hallitsemaan vaikeata soittokonetta. Mutta Joakimilla oli sen sijaan välitön musikaalinen tunne, hän rakasti ja suri, ja rakkauksineen ja suruineen kääntyi hän kotoisen luonnon puoleen. Luonto oli opettanut hänelle yksinkertaiset sävelensä, hän oli Kuullut ne metsän huminassa, aron ruohoston hiljaisessa kahinassa, siinä suruvoittoisessaa, vanhassa kotoisessa laulussa, joka jo lapsena oli häntä uneen tuuditellut.

Niin, vaikeata oli viiniläisen soittimen voittaa ukrainalaista huilua. Tuskin minuuttiakaan oli soitto kestänyt, kun Maksim setä jo kainalosauvallaan kolkutti lattiaan. Anna Mihailovna käänsi päätään ja huomasi pojan kalpeilla kasvoilla saman ilmeen, jo-

ka niillä oli ollut hänen vaipuessaan ruohostolle ensimmäisen kevätkävelynsä jälkeen.

Osaavasti katsahti Joakim poikaan, sitten heitti hän halveksivan katseen saksalaiseen soittimeen ja poistui, astuen jyrkässä saappaissaan jymisevin askelin salin lattiaa pitkin.

VIII.

Paljon kyyneliä maksoi äidille tämä epäonnistunut yritys. Hän itki sekä häpeästä että surusta. Hänen, „armollisen rouva“ Popelskin, jolle „valittu yleisö“ oli ihastuneena taputtanut käsiään, täytyi tunnustaa joutuneensa alakynteen kilpailussa yksinkertaisen tallirengin ja hänen kurjan pujupillinsä kanssa! Kun hän vielä muisti Joakimin halveksivan katseen hänen epäonnistuneen konserttinsa jälkeen, suuttumuksen puna lehahti hänen kasvoilleen ja täydestä sydämestään vihasi hän vastenmielistä kilpailijaansa.

Mutta siitä huolimatta avasi hän kuitenkin joka ilta pojan juostua talliin akkunan ja kuunteli sen ää-

ressä halukkaasti Joakimin soittoa. Alussa hän tunsi ainoastaan vihansekaista halveksimista ja koetti huomata ainoastaan „tyhmän vingutuksen“ naurtavat puolet, mutta vähitellen, aivan huomaamattaan, „tyhmä vingutus“ alkoi kiinnittää puoleensa hänen huomiotaan ja pian kuunteli hän jo mielellään miettiviäisiä, surullisia säveliä. Jälestä päin kysyi hän itseltään, missä näiden sävelten viehätysvoima, niiden lumoava salaperäisyys oikeastaan piili, ja sinervät illat, niiden epämääräiset varjot ja laulun kummallinen sopusointu ympäröivän luonnon kanssa ratkaisivat vähitellen arvoituksen.

Sävelten valloittamana ajatteli hän itsekseen: „Noissa sävelissä on erinäistä, todellista tunnetta . . . lumoavaa runoutta, jota on mahdoton nuoteista oppia.“

Se olikin totta. Tämän runouden salaisuus piili kummallisessa yhdyssiteessä kaukaisen menneisyyden ja iäti ihmissydämeen puhuvan luonnon välillä — luonnon, joka on menneisyyden ilmeisenä todistajana. Tämä sopusointu, tämä elävä luonnon tunne oli olemassa raa’assa talonpojassa rasvanahkaisine saappaineen ja känsäisine käsineen.

Ja rouva tunsi, että hänen, ylpeän „paanin“, täy-

tyy kuin täytyykin nöyrtyä kurjan tallirengin edessä. Hän unohti rengin karkean puvun ja hänen saappaittensa hajun, ja laulun hiljaisten sävelten lomitse muistui hänelle mieleen hyväntahtoiset kasvot, harmaitten silmien lämmin ilme ja pitkien viiksien alla leikkivä naurettavan ujo hymy. Mutta aika-ajoin suutumuksen puna kuitenkin peitti nuoren naisen kasvot: hän tunsi että hänen täytyi poikansa rakkaudesta taistella kurjan rengin kanssa ja tunnustaa itsensä voitetuksi.

Mutta puutarhan puut humisivat hänen päänsä päällä, tähdet tuikkivat sinisellä taivaalta, yö oli peittänyt maan tummalla vaipallaan ja nuoren naisen sydämessä heräsi haikea suru Joakimin sävelistä. Yhä enemmän alkoi hän tyytyä kohtaloonsa, yhä paremmin oppi hän ymmärtämään välittömän, puhtaan, teeskentelemättömän runouden salaisuutta.

IX.

Joakimissa on todettakin todellista, elävää tunnetta! No, onkohan hänelle itselleen sitte tällainen tun-

ne aivan vieras? Jos niin on, niin miksi tuntuu niin lämpimältä, miksi sydän niin levottomasti sykkii ja kyynelet tahtomattakin silmiin pusertuvat? Eiköhän se juuri ole tunnetta, rakkauden palavaa tunnetta onnettomaan, sokeaan poikaan, joka pakenee hänen sylistään Joakimin luo siksi, että tämä voi huvittaa häntä enemmän.

Hänen mieleen juohtui se vastenmielisyyden ilme, joka hänen soittaessaan oli pojan kasvoilla kuvastunut. Ja polttavat kyynelet virtailivat tulvanaan hänen silmistään ja hän voi ainoastaan vaivoin pidättää nyhkytyksiään.

Äiti raukka! Pojan sokeus oli viiltänyt hänen sydämeensä parantumattoman haavan, joka tuotti hänelle lakkaamatonta tuskaa. Se ilmeni sairaanlaisessa, liioitellussa hellyydessä poikaa kohtaan. Pienokaisen pieninkin, vähäpätöisinkin kärsimys pani hänen sairaan sydämensä tuskasta väräjämään. Senvuoksi se omituinen kilpailu, joka oli syntynyt hänen ja tallirengin välillä ja joka muissa olisi herättänyt ainoastaan vihaa, tuotti hänelle kovia, haikeita kärsimyksiä.

Aika kului voimatta vaimentaa hänen sydämensä tuskia, mutta kokonaan hyödyttä ei ajan pyörä kui-

tenkään pyörinyt, sillä tuon tuostakin hän jo alkoi tuntea samaa elävää runouden tunnetta, joka tallirengin soitossa häneen niin lumoavasti vaikutti. Ja toivo elpyi jälleen hänen sydämessään ja luottamus omaan itseensä heräsi hänessä. Tuon tuostakin hänen elähyttämänä jo avasi soittokoneensa kannen aikoen pakottaa soinnukkailla sävelillä huilun vaikenemaan. Mutta epäröimisen ja ujon pelon tunne estivät häntä aina panemasta aikomustaan täytäntöön. Hänelle muistui näet yht’äkkiä mieleen kärsivä ilme pojan kasvoilla ja rengin halveksiva katse. Hän punastui häpeästä, ja hän uskalsi liikutella sormiaan ainoastaan ilmassa, pianon koskettimien yläpuolella.

Mutta päivä päivältä yhä suurempi luottamus hänessä varttui, ja kun poika illan suussa leikki kaukana lehtikujassa tai oli lähtenyt kävelylle, hän istuutui pianon ääreen. Ensimmäisiin kokeisiinsa hän ei ollut täysin tyytyväinen, sillä kädet eivät täyttäneet sisällisen tunteen vaatimuksia, soittokoneen äänet eivät alussa hänen mielestään olleet sopusoinnussa hänen mielentilansa kanssa. Mutta aikaa voittaen hänen sydämensä sisimmät tunteet alkoivat yhä selvemmin ja täydellisemmin sävelissä kuvastua. Tallirengin ope-

tus kantoi hyviä hedelmiä. Palava äidinrakkaus ja vakuutus siitä, että soitto parhaiten kykeni pojan sydämen avaamaan, olivat syynä näin nopeaan edistykseen. Hän ei soittanut enää rämiseviä, monimutkaisia „kappaleita,“ vaan suruvoittoisen ukrainalaisen laulun hiljaiset sävelet kajahtelivat huoneissa liikuttaen äidin sydäntä.

Hän sai vihdoin kylliksi rohkeutta esiintyä avoimessa taistelussa ja omituinen kuiskattu alkoi iltaisin päärakennuksen ja Joakimin tallin välillä. Huilun soinnukkaat sävelet kaikuivat hiljaisina olkikattoisesta tallirakennuksesta ja pianon täyteläiset, sopeat akordit tulivat samaan aikaan pyökkien lehtien lomitse kuun valaiseman päärakennuksen avonaisista akkunoista.

Joakim ja hänen sokea kuuntelijansa eivät tahtoneet aluksi kääntää huomiotaan veikistelevän pianon säveleisiin, joita vastaan heillä kummallakin oli ennakkoluulonsa. Kun Joakim joskus hetkeksi herkesi soittamasta, tuli poika kärsimättömäksi ja rypisteli kulmiaan.

— Ne soitahan toki! sanoi hän.

Mutta kolmeakaan päivää ei kulunut, ennenkuin

Joakim yhä useammin herkesi soittamasta. Välistä hän pani huilun tykkänään syrjään ja kuunteli yhä kasvavalla huomiolla. Silloin poikakin aikoi kuunnella ja unohti kehottamasta huiluniekkaa soittamaan. Vihdoin Joakim virkkoi mieltävän näköisenä:

— Katsos vaan, miten kaunista se onkin.

Hajamielisen näköisenä hän otti pojan syliinsä ja läksi puutarhan kautta salin avoimen ikkunan luo.

Hän luuli „armollisen rouvan“ soittavan omaksi huvikseen eikä kääntävän huomiotaan heihin. Mutta Anna Mihailovna huomasi huilun äänen vaienneen, havaitsi päässeensä voittajaksi ja hänen sydämensä sykähti ilosta.

Samalla hänen vihansa Joakimiin tykkänään haihtui. Hän oli onnellinen ja tunsu, että tästä onnestaan hän saa kiittää Joakimia: tämähän opetti häntä voittamaan takaisin poikansa sydämen, ja jos hänen onnistuisi antaa pojalle uusia voimakkaita vaikutelmia, niin tulee hänen olla kiitollinen siitä Joakimille, hänen ja pienokaisen yhteiselle opettajalle.

X.

Seuraavana päivänä ilmestyi poika arkana ja uteliaana saliin, jossa ei ollut käynyt siitä asti kuin sinne oli asumaan asettunut kaupunkilainen vieras, joka hänestä oli tuntunut niin ärtyiseltä ja suurisuuiselta. Mutta eiliset sävelet olivat muuttaneet pojan mielen ja tehneet hänet suopeammaksi soittokonetta kohtaan, vaikka vielä nytkin pelonsekainen tunne valtasi hänet lähestyessään pianoa. Hän pysähtyi vähän matkan päähän siitä ja kuunteli. Salissa ei ollut ketään. Äiti istui viereisen huoneen sohvalla työnsä ääressä ja katseli hengitystään pidättäen poikaa. Hän seurasi jännityksellä lapsen jokaista liikettä, jokaista uutta liikettä hänen hermostuneilla kasvoillaan.

Poika haparoi kädellään etäällä soittokonetta, si-litti sen sileää pintaa ja veti sitte arasti kätensä pois. Pari kertaa uudistettuaan saman liikkeen hän uskalsi käydä lähemmäksi ja alkoi tarkoin tutkia soitinta. Hän kumartui voidakseen kosketella sen jalkoja ja koperoi sitä kaikilta tahoilta. Vihdoin hänen kätensä osui sileille koskettimille.

Hän kosketti epäröiden yhtä niistä ja hiljainen ääni värisi ilmassa. Poika kuunteli kauvan hiljeneviä, äidille jo kuulumattomia, ääniväreitä. Sitten hän kosketti toista kosketinta, ja tarkkaavan huomion ilme kuvastui hänen kasvoillaan. Käyden sitte läpi koko klaviatuurin hän tuli vihdoon ylempään registeriin. Kunkin äänen hän antoi kaikua kylliksi kauvan, ja toinen toisensa perästä ne kajahtelivat ja väreilivät vähitellen ilmaan häipyen. Jännitetty huomio ja ihasutus kuvastuivat sokean kasvoilla, hän ihaili nähtävästi jokaista eri ääntä. Jo se tarkka huomio, jonka hän omisti jokaiselle äänelle, sävelen alkuosille, oli todistuksena hänen taiteellisista lahjoistaan.

Mutta sokea näytti sitäpaitsi antavan jokaiselle äänelle vielä erityisiä ominaisuuksia. Kun iloinen räikeä ääni soittimesta kajahti, hän kohotti vilkkaasti päätään, ikäänkuin olisi seurannut ylöspäin kohoavaa ääniaaltoa. Mutta hiljaisen, tuskin kuultavan ja synkän paasiäänien kumistessa hän antoi päänsä vaihua ja hän näytti otaksuvan raskaan raskaan ääniaallon vyöryvän alhaalla, lähellä maata, pitkin permanentoa ja katoavan etäisiin nurkkiin.

XI.

Maksim setä ei kääntänyt vähintäkään huomiota kaikkiin näihin soitannollisiin kokeisiin. Niin kummalliselta kuin se tuntuukin, herättivät pojan nähtävät taipumukset sotavanhuksessa kaksinaisia tunteita. Lapsen kiihkeä taipumus musiikkiin osoitti toiselta puolen epäilemättömiä musikaalisia lahjoja ja antoi varmuutta hänen tulevaisuudelleen. Vanhuksen täytyi myöntää se, mutta siitä huolimatta tunsikin hän jonkunmoista pettymystä.

— Totta on, — ajatteli Maksim setä itsekseen, — että musiikilla on suuri voima, tekeehän se mahdolliseksi valloittaa suuren joukon sydämet. Sokea tulee kokoomaan ympärilleen satoja koreilevia keikareita ja soittamaan heille kaikenlaisia. . . valsseja ja nokturneja (totta puhuen, eivät Maksim sedän musiikki-tiedot ulottuneet valsseja ja nokturneja kauvemmaksi) ja he kuivaavat kyynelittäänsä nenäliinoillaan. Sitä en, piru vieköön juuri soisi, mutta mitäs tehdä! Poika parka on sokea, eikä hänellä sentähden ole juuri valitsemisen varaa, Laulutaide olisi kenties kuitenkin

kin parempi. Se ei vaikuta ainoastaan hienontuneeseen kuntoon, se herättää myöskin ajatuksia kallossa ja miehuutta rinnassa.

— Kuuleppas, Joakim, sanoi hän eräänä iltana tultuaan pojan jälestä Joakimin luo talliin. — Heitäppäs edes kerran hiiteen huilusi! Se sopii katupojille ja paimentyöille, vaan ei sinun laisillesi täysikasvuisille, parrakkaille miehille, vaikkakin tuo Maria pahuus teki sinusta todellisen lampaan. Hyi, oikein hävettää puolestasi. Tyttö käänsi selkensä ja siitä tulit noin happamaksi — mukamastakin asiasta. Ja nyt viheltelet kuin peltopyy ansassa!

Joakim kuunteli närkästyneen „paanin“ pitkää nuhdesaarnaa ja hymyili pimeässä hänen aiheettomalle vihalleen.

— Älkää tuollaisia puhuko, herra, — lausui hän. — Minun huiluni vertaista ette löydä yhdeltäkään Ukrainan paimenelta, saatikka sitten paimenpojalta. . . Niillä on ainoastaan kurjia paimenpilliä. . . Toista lajia on minun huiluni. . . kuulkaapas.

Hän sulki sormillaan huilun kaikki aukot ja puhalsi siitä pari säveltä itsekin ihastellen sen täyteläistä ääntä. Maksim setä sylkäsi.

— Hyi, Jumala armahtakoon, miten ihmisen pitää olla tyhmän. Mitä minä sinun huilustasi välitän? Kaikki ovat ne samallaisia — sekä huilut että naikkokset, niin hyvin sinun Mariasi kuin muutkin. Laulappas meille paremmin joku kaunis, sokea laulu, jos osaat.

Maksim setä oli vähävenäläinen ja sen vuoksi hän käyttäytyi talonpoikia ja palvelijoita kohtaan yksinkertaisesti. Usein hän tosin kiivastui ja haukkui, mutta hänen tarkoituksensa ei ollut paha. Siltipä palvelusväkikin käyttäytyi häntä kohtaan kunnioittavasti mutta vapaasti.

— No, vastasi Joakim, — kyllähän minä ennen lauloinkin, enkä suinkaan huonommin muita. Mutta kenties ei minun talonpoikamainen laulunikaan miellytä teitä, herraa, sanoi hän hiukan pisteliäästi.

— No, mitä siinä höpiset! — vastasi Maksim. — Laulu on aivan toista kuin huilunsoitto, jos vaan laulaja osaa laulaa kunnollisesti. Kuunnelkaamme, Pekka, miten Joakim laulaa. Mutta tokkohan sinä ymmärrät siitä mitään.

— Laulaako hän „orjain“*) lauluja? — kysyi poika,
— Niitä minä kyllä ymmärrän.

Maksim huokasi.

— Ei, poika. Ei ne ole orjain lauluja. . . vaan voimakkaan, vapaan kansan. Sinun esi-isäsi lauloivat niitä Dnjeperin aroja ja Tonavan rantoja samoillesaan ja Mustan meren aalloilla keinuessaan. . . Sen kyllä joskus tulet ymmärtämään, mutta nyt pelkään toista.

Maksim pelkäsi todellakin väärinkäsitystä pojan puolelta. Hän luuli että muinaisten kansanlaulujen räikeät kuvat vaativat välttämättä näkömielkeitä, voidakseen vaikuttaa sydämeen. Hän pelkäsi ettei pojan pimeät aivot kykene käsittämään kansanrunouden kuvakieltä. Mutta hän unohti, että muinais-ukrainalaiset runoilijat suurimmaksi osaksi olivat sokeita. Usein tosin ainoastaan kova kohtalo saattoi heidän tarttumaan bandooriin**) paremmin almuja saadaakseen. Mutta eiväthän he kaikki olleet kerjäläisiä eivät-

*) Venäjänkielisessä tekstissä on sana „длопъ“, joka oikeastaan merkitsee maaorjaa.

**) Venäläinen soittokone.

kä menettäneet näköään vanhoilla päivillään. — Sokeus peittää näkyväisen maailman tiheällä hunnulla, joka ehkäisee ja vaikeuttaa aivojen toimintaa. Mutta perittyjen mielteiden ja muulla tavalla saatujen vaikutelmien avulla aivot muodostavat itselleen oman omituisen maailman, joka on tosin surullinen, pimeä ja sumuinen, mutta jolta ei puutu omituista runollisuutta.

XII.

Maksim setä ja poika istuutuivat heiniin, ja Joakim heittäytyi pitkälleen vuoteelleen (tämä asema vastasi paraiten hänen taiteellista mielentilaansa). Kotvan mietittyään hän alkoi laulaa. Joko sattumalta tai tarkan vaistonsa avulla hän oli valinnut hyvin. Hän lauloi vanhan, kuuluisan historiallisen laulun.*)

Tämän ihanan kansanlaulun kummallinen sävel on varmaankin painunut jokaisen mieleen, joka, on

*) Ой, тамъ на горі, тай окенці жнуть (Oi vuorella tuolla leikkaajat leikkaavat.)

kuullut sen oikein esitettävän. Tuo korkea, pitkävetäinen, aivan kuin surullisten historiallisten muistojen venyttämä nuotti ei voi muistista hälvetä.

Siinä ei lauleta verisistä taisteluista eikä urotöistä. Siinä ei kasakka valita surujaan armaastaan erotessaan, siinä ei ylistetä urhoollista hyökkäystä, eikä meritse tehtyä partioiretkeä. Se on vain häilyvä kuva, joka äkkiä on välähtänyt vähävenäläisen muistissa epämääräisenä unelmana, historiallisen muinaisuuden lyhyenä katkelmana. Keskellä jokapäiväistä elämää ja harmajaa todellisuutta on tämä kuva hänen mielikuvituksessaan kangastanut hämäränä, epäselvänä, huokuen menneisyyden surumielistä tunnelmaa. Menneisyys on sakeaan usvaan, mutta ei kuitenkaan jälkeä jättämättä, hävinnyt. Siitä puhuvat vielä korkeat hautakummut, joissa vanhojen kasakkauroiden luut lepäävät, joista öisin liekit leimuavat ja raskaat huokaukset kuuluvat. Siitä puhuvat myöskin kansansadut ja yhä enemmän ja enemmän kansanlaulu.

Maksim setä kuunteli surullista laulua. Siinä lauletaan, miten viheriöivällä vuorella leikkaajat eloa niittävät ja vuoren juurella kasakkain sotajoukko kulkee.

Ihana sävel, joka niin hyvin soveltui laulun sisällykseen, herätti Maksimin mielikuvituksessa saman kuvan, surunvoittoisen, ilta-auringon valaiseman. Leikkumiesten kumartuneet vartalot häämöittävät vuorella ja sotajoukko kulkee äänettömänä sen kuvetta häviten vähitellen laakson varjoihin.

Laulun pitkäveteinen sävel kaikuu hetkisen ja häipyä ilmaan, mutta alkaa kotvasen vaiettuaan uudelleen värähdellä luoden yhä uusia kuvia.

XIII.

Poika kuunteli synkistynein surullisin kasvoin. Laulajan laulaessa vuoresta, jolla leikkaajat eloa leikkaavat, hän kuvitteli mielessään tuttua jokiäyrästä. Sen hän oli oppinut tuntemaan alhaalla juoksevan virran hiljaisesta loiskinasta kiviä vasten. Selvästi hän kuvitteli mielessään leikkaajatkin, kuuli sirppiä kalskeen ja kaatuvien tähkien kahinan.

Kun laulu taas puhui näystä vuoren juurella, siirtyi poika mielikuvituksessaan alas laaksoon. . .

Sirppien kalske hiljeni, mutta hän tiesi että leikkaajat vielä ovat vuorella, vaikka heitä ei voi kuulla, sillä hehän ovat niin korkealla, yhtä korkealla kuin petäjät joiden huminaa hän kuunteli seistessään juurella. Mutta alhaalta, virran pinnalta kuului hevostavioiden tiheä, tasainen kopse . . . Kasakat kulkivat siellä ja heidän ratsastaessaan eteenpäin kuului hiljainen humu pimeydestä, vuoren juurelta.

Kasakankaan nimi ei ollut hänelle tuntematon. Tunsihan hän vanhan ukon, joka aika-ajoin kävi talossa, ja jota kaikki kutsuivat „vanhaksi kasakaksi.“ Ukko oli usein ottanut pojan polvelleen ja silittänyt hänen päätänsä vapisevalla kädellään. Kun poika tapansa mukaan haparoi kädellään ukon kasvoja, niin hän tunsu hienoilla sormillaan syvät rypyt, pitkät, alaspäin riippuvat viikset, kuihtuneet, kyyneltyneet posket ja laulun pitkäveteisten sävelten kaikussa hän kuvitteli vuoren juurella kulkevat kasakat samanmuotoisiksi.

Yhtä parrakkaina, yhtä köyristyneinä ja vanhoina he istuvat hevostensa selässä liikkuen muodottomina varjoina pimeydessä.

Maksim setä huomasi heti, että laulun runolliset

kuvat löysivät vastakaikua pojan hienossa sielussa
huolimatta hänen sokeudestaan.

III Luku.

I.

Maksim sedän tahdon mukaan jätettiin poika niin paljon kuin mahdollista omiin hoteisiinsa. Tällaisesta menettelytavasta olikin hyvät seuraukset. Hän ei näyttänyt kotona ollenkaan avuttomalta, liikkui vapaasti kaikkialla, siivosi itse huoneensa ja piti järjestyksessä leikkikalunsa ja muut tavaransa. Maksim setä piti sen ohessa mahdollisuuden mukaan huolta hänen ruumiillisesta kehityksestään, pojalla oli näet omat voimisteluharjoituksensa ja kuudennella vuodella ollessaan saihan sedältään lahjaksi pienen, sävyisän hevosen. Ensi alussa äiti ei mitenkään voinut käsittää, miten hänen sokea poikansa voisi ratsastaa ja piti sentähden veljensä tuumaa suorastaan mielettömänä. Mutta Maksim pani liikkeelle koko vaikutusvoimansa tuumansa toteuttamiseksi ja parin, kolmen kuukauden kuluttua poika jo ratsasti iloisesti Joakimin rinnalla, jonka ainoastaan käänteissä tarvitsi holhota häntä.

Sokeus ei siten ehkäissyt pojan ruumiillista kehitystä ja sen vaikutus henkisessä suhteessa tuli mah-

dollisimman pieneksi. Hän oli ikäisekseen suurikasvuinen ja soreavartaloinen; kasvot olivat hiukan kalveat, mutta niiden piirteet hienot ja puhuvat. Mustat hiukset varjostivat kalpeita kasvoja ja tummat, liikkumattomat silmät antoivat niille omituisen leimun, tarkan huomaavaisuuden ilmeen. Hieno rypy silmäkulmien yläpuolella, hiukan eteenpäin kurottunut pää ja kauniitta kasvoilla aika ajoin ilmenevä surumielisyyden leima olivat ainoat sokeuden tuntomerkkit. Tutuissa paikoissa olivat hänen liikkeensä varmat, mutta hänen luonnollinen vilkkautensa oli kuitenkin masennuksissa; ainoastaan ajoittain puhkesi se ilmi äkkinäisinä hermostuneina puuskina.

II.

Kuulovaikutelmat saivat lopullisesti ratkaisevan merkityksen pojan elämässä, äänet määräsivät hänen ajatustensa muodon ja suunnan. Hän oppi laulua kuuntelemalla niiden lumoavia säveleitä, oppi ymmärtämään niiden sisällyksen surumielisestä, iloista tai mieltäväisestä sävelestä. Hän kuunteli ympä-

röivän luonnon ääniä vielä suuremmalla huomiolla kuin ennen. Yhdistämällä täten saamansa epäselvät tunnelmat kuulemiinsa säveliin hän voi välistä luoda itsenäisiä sepitelmiä, joissa hänen oman huomiokykynsä tuotteet punoutuivat tavallisiin kansanlaulun säveliin. Nämät kaksi ainesta sulautuivat niin kokonaan yhteen, ettei hän itsekään voinut niitä toisistaan erottaa. Äiti oli alkanut opettaa häntä soittamaan pianoa, ja nopeasti hän edistyiikin opinnoissaan, mutta yhä vieläkin hän rakasti Joakimin huilua. Pianon ääni oli rikkaampi, soinnukkaampi ja mahdollisempikin, mutta se täytyi aina jättää paikoilleen huoneessa. Huilun voi sitävastoin ottaa mukaansa kedolle. Sen säveleet yhtyivät niin erottamattomasti aron hiljaiseen huminaan, ettei Pekka aika ajoin itsekään voinut päättää, mikä oikeastaan aikaansai hämäret mietteet, tuulenpuuskako ne tullessaan toi vai itsekö hän ne huilustaan esiin loihti.

Tämä innostus soitantoon tuli hänen henkisen olemuksensa keskustaksi, se täydensi hänen elämäänsä, antoi sille vaihtelevaisuutta. Maksim setä käytti sitä hyväkseen tutustuttaakseen poikaa kotimaansa historiaan; äänet olivat siinäkin apuna. Innostuttu-

aan jonkun laulun sävelistä sai hän samalla tutustua sen sankareihin ja heidän kohtaloonsa, sekä koko isänmaansa vaiheisiin. Täten alkoi pojassa vähitellen herätä harrastus kirjallisuuteen, ja kun hän oli yhdeksännellä vuodella rupesi Maksim setä opettamaan hänelle sitä. Hänen itsensä täytyi sitä varten tutkia opetuskeinoja sokeita varten, ja hänen opetusensa huvittivat poikaa suuresti. Ne olivat omiaan tekemään musiikin antamat sekavat tunnelmat selvemmiksi ja määrätymmiksi.

Täten kului pojan aika nopeasti, vaan ei turhaan. Hänen elämänsä näytti saaneen todellisen merkityksen, mikäli sitä voi puhua lapsen suhteen. Sokeudestaankaan ei hän enään näyttänyt kärsivän.

Mutta omituinen, lapselle tavaton, surumielisyys pysyi kuitenkin hänen luonteensa perussävelenä. Maksim setä piti sen syynä seurustelun puutteen samanikäisten kanssa ja koitti korvata tämän puutteen . . .

Sen vuoksi kutsuttiin talonpoikaispoikia kartanoon, mutta he ujostelivat eivätkä voineet käyttäytyä vapaasti. He oudoksuivat uutta, heille tuntematonta ympäristöä ja vielä enemmän „nuoren herran“

sokeutta. He katselivat arasti sokeata ja olivat ääne-
ti tahi kuiskailivat hiljaa keskenään. Kun lapset jä-
tettiin yksikseen puutarhaan tai kedolle, tulivat he
vilkkaammiksi ja alkoivat leikkiä, mutta samalla he
myöskin unohtivat sokearaukan, joka jäi surullisena
syrystä kuuntelemaan toveriensa iloista hälinää.

Välistä kokosi Joakim pojat ympärilleen ja alkoi
kertoa heille iloisia tarinoita. Pojat, joitte satujen pa-
hat henget ja ilkeät noita-akat olivat vanhastaan tut-
tuja, täydensivät tarinoiden sisältöä omasta varastos-
taan, joten nämä keskustelut olivat hyvin vilkkaita.
Sokea kuunteli niitä suurella huomiolla ja innostuk-
sella, mutta nauroi harvoin. Nähtävästi jäi tarinoissa
ilmenevä huumori suurimmaksi osaksi häneltä huo-
maamatta, käsittämättä. Hän ei voinut nähdä kerto-
jan leikkisiä silmäniskuja, hänen kasvojensa hymyi-
leviä piirteitä eikä sitä tapaa, jolla hän veteli pitkiä
viiksiään.

III.

Vähää ennen kertomiamme tapahtumia oli uusi

vuokraaja ottanut haltuunsa pienen naapuritalon. Edellinen vuokraaja oli ollut hyvin levoton luonteeltaan, joten itse hiljainen paani Popelskikin oli hänen kanssaan joutunut käräjänkäyntiin eräästä laidunmaasta. Nyt asettui hänen sijaansa naapuritaloon asumaan Jaskuljokij vanhus vaimoineen. Vaikka molemmat aviopuolisot olivatkin jo ikäihmisiä, niin olivat he vasta verrattain hiljan menneet naimisiin. Kunnes paani Jakub oli ehtinyt kerätä tarvittavan vuokrausmaksun*), oli hänen täytynyt palvel-la vieraita; paani Agnjeshka taas oli sillä välin ollut taloudenhoitajattarena eräällä kreivinnalla. Kun vihdoinkin onnellinen hetki tuli, ja sulhanen ja morsian voivat käsikädessä astua alttarin eteen, oli sulhasen parta ja hiukset jo puoleksi harmaantuneet ja hopeankarvaiset kutrit ympäröitsivät morsiamen kainoudesta punehtuneita kasvoja.

Tämä seikka ei kuitenkaan häirinnyt heidän avio-
onneaan ja myöhäisen rakkauden hedelmänä ilmaan-

*) Vähä-Venäjällä on hyvin tavallista maatalojen vuokralleantaminen sillä ehdolla, että koko vuokramaksu suoritetaan yhdellä kertaa ja vuokraaja saa sitte parhaan taitonsa mukaan koettaa saada maatilasta niin suurta hyötyä kuin mahdollista.

tui tyttö, joka oli miltei yhtäikäinen sokean pojan kanssa. Saatuaan itselleen kodin, jossa he, vaikka ehdollisestikin, voivat pitää itseään täysinä isäntinä, elivät vanhukset hiljaista ja vaatimatonta elämää. Oman kodin hiljaisuus ja rauhallisuus korvasivat heille ne raskaat vuodet, jotka heidän oli täytynyt viettää vieraiden ihmisten palveluksessa. Ensimmäinen vuokratyö ei ollut heille oikein onnistunut, joten heidän oli täytynyt supistaa asioitaan ja tyytyä pienempään tilaan, mutta uudessakin paikassa he pian järjestivät elämänsä kodikkaaksi. Nurkassa, jossa sametilla päällystetyt jumalankuvat riippuivat säilytti eukko pajupalmujen*) ja pyhien vahakynttiläin.***) ohella ruohoja ja juuria pienissä pusseissa; niillä hän paranteli miestänsä ja tarpeen tullen kylän ukkoja ja eukkojakin. Nämät yrtit täyttivät koko tuvan omituisella tuoksulla, joka johtui jokaisen vieraan mieleen muistellessaan tuota pientä huonet-

*) Venäläisillä on tapana säilyttää se pajupalmukimppu, jonka he palmusunnuntaina ovat kirkossa saaneet. Suomentajan muistutus.

**) Kynttilöitä, jotka sytytetään kovan myrskyn raivotessa ja asetetaan myöskin kuolevan käsiin.

ta, siinä vallitsevaa puhtautta ja järjestystä ja kahta vanhusta, jotka siinä elivät hiljaista, omituista elämätään, jommoista meidän päivinämme enää harvoin saa nähdä.

Vanhuksien ainoa lapsi, pieni, herttainen tyttö pitkine vaaleine hiuspalmikoineen ja sinisine silmineen oli heidän silmäteränsä. Heti ensi silmäyksellä hämmästytti hän kaikkia omituisella tasaisuudella, joka oli huomattavissa koko hänen olennossaan. Näytti siltä kuin olisi vanhempien myöhäisen rakkauden tyyneys kuvastunut heidän tyttärensä luonteessa, tuossa lapselle tavattomassa järkeydessä, tasaisissa, rauhallisissa liikkeissä, mietiskeleväisyydessä ja sinisten silmien syvässä ilmeessä. Hän ei milloinkaan ujos-tellut vieraita eikä karttanut tuttavuutta muiden lapsien kanssa ja otti mielellään osaa heidän leikkeihinsä. Mutta hän ei näyttänyt tätä kaikkea kaipaavan, vaan tekevän sen ainoastaan hyväntahtoisuudesta muita kohtaan. Ja hän viihtyi todellakin yksikseen erinomaisesti käyskennellen, poimien kukkia ja puhellen nukkiensa kanssa. Kaiken tämän teki hän sellaisella arvokkaisuudella, että olisi voinut luulla lapsen sijasta näkevänsä edessään täysikasvuisen pikku

naisen.

IV.

Kerran oli Pekka yksikseen virran rantatöyräällä. Aurinko oli laskenut. Hiljaisuus vallitsi luonnossa, sitä häiritsi ainoastaan kotiin palaavan karjan kaukaa kuuluva mylvinä. Poika oli juuri herennyt soittamasta ja heittäytynyt pitkäkseen ruoholle kesäillan uinailevan hiljaisuuden lumoamana ja mietteisiinsä vaipuneena. Kevyet askeleet käänsivät yht'äkkiä puoleensa hänen huomionsa. Tyytymättömänä nousi hän kyynäspäittänsä varaan ja alkoi kuunnella. Askeleet pysähtyivät töyrään alle. Käynti oli hänelle tuntematon.

— Kuules poika! — kuuli hän lapsen äänen huutavan. — Tiedätkö, kuka täällä vast'ikään soitti?

Sokea ei pitänyt siitä, että hänen yksinäisyyttään häirittiin. Sentähden hän vastasi kysymykseen hiukan ärtyisesti:

— Minä...

Vastauksen kuultuaan tyttö huudahti ihmetyksensä ja lisäsi kohta sen jälkeen hyväntahtoisella, äänellä:

— Mutta sinäpä soitat kauniisti!

Sokea oli vaiti.

Kuultuaan, että hänen kutsumaton puhetoverinsa yhä seiso i samalla paikalla, hän vihdoin kysyi:

— Miksi et mene?

— Miksi et anna minun tässä olla — kysyi tyttö heleällä ja hyvänsuovalla, mutta samalla kummastuneella äänellä.

Hänen rauhallisen lapsekkaan äänensä sointu miellytti sokeata; siitä huolimatta hän kuitenkin jatkoi entiseen tapaan:

— Minä en pidä siitä että minua häiritään. . .

Tyttö purskahti nauruun.

— Katsoppas vaan! . . . Luuletko kaiken maan olevan omaasi ja voivasi kieltää muita käymästä siellä?

— Mutta äiti on kieltänyt kaikkia tulemasta tänne luokseni.

— Äitisikö? — kysyi tyttö mieltäväisen näköisenä — Mutta minun äitini on antanut minulle luvan kävellä joen rannalla. . .

Poika oli kaikkien lellittelemä eikä ollut tottunut näin itsepäiseen vastustukseen. Hänen kasvoilleen ilmaantui vihan puna; hän nousi seisomaan ja lausui nopealla ja kiihkeällä äänellä:

— Menkää, menkää matkoihinne! . . .

Tietämätöntä on, miten kohtaaminen olisi päättynyt, jollei talon kartanolta olisi samassa kuulunut Joakimin ääntä, joka kutsui poikaa teelle; ja poikanen alkoi nopeasti juosta mäen rinnettä alas.

— Miten häijy poika! kuuli hän tytön lausuvan vihasella äänellä.

V.

Kun poika seuraavana päivänä istui samalla paikalla, muistui eilinen kohtaaminen hänen mieleensä, mutta hän ei muistellut sitä enää harmilla. Hän toivoi päinvastoin että vieras tyttö, jolla oli niin miellyttävä, tyyni ääni, tulisi jälleen hänen luokseen. Hänen entiset leikkiverinsä olivat kirkuneet, nauraneet, tapelleet ja itkeneet, mutta niin miellyttävästi ei kukaan heistä ollut puhunut. Hän alkoi katua, että oli loukan-

nut tyttöä, joka sen vuoksi ei luultavasti enää milloinkaan palaa.

Pariin, kolmeen päivään ei tyttöä todellakaan näkynyt. Mutta neljäntenä päivänä kuuli Pekka hänen askeleensa alhaalta virran rannalta. Hän käyskenteleli hiljalleen, rannan kivet ratisivat hänen jalkojensa alla ja hän hyräili puoliääneen puolalaista laulua.

— Kuulkaapas! — huudahti poika, kun tyttö oli ehtinyt hänen kohdalleen. — Tekö se olette?

Tyttö ei vastannut. Taas ratisivat rannan pikkukivet itänen jalkainsa alla. Teeskennellyllä välinpitämättömyydellä hän lauloi lauluaan ja hänen äänessään oli poika kuuleviin vielä haihtumatonta harmia.

Tuntematon pysähtyi kuitenkin käveltyään muutamia askeleita. Pari, kolme sekuntia olivat molemmat ääneti. Tyttö järjesteli kukkavihoksi keräämiänsä kukkia, ja poika odotteli vastausta. Tytön äänetömyyden piti poika tahallisenä halveksimisen osoitteena.

— Ettekö näe, kuka minä olen? — kysyi tyttö viimein arvokkaasti saatuaan kukkansa järjestykseen.

Tämä yksinkertainen kysymys koski kipeästi pojan sydämeen. Hän ei vastannut mitään, mutta pienet

sormet tarttuivat suonenedontapaisesti ruohoon. Keskustelu oli kuitenkin päässyt alkuun. Seisoen liik-
kumatta samalla paikalla ja hypistellen kukkavihko-
aan kysyi tyttö:

— Kuka sinua on opettanut niin hyvin soittamaan
huilua?

— Joakim se minua on opettanut, — vastasi Pekka

— Sinä soitat mainiosti, mutta miksi olet noin är-
tyinen?

— En minä ole vihoissani teille, — sanoi poika hil-
jaa.

— No en minäkään sitte ole vihainen sinulle. . .
Lekitäämpäs yhdessä. . .

— En minä osaa teidän kanssanne leikkiä, — vas-
tasi poika ja päänsä vaipui alas.

— Etkö osaa leikkiä? . . . Miten niin?

— Muuten vain.

— Mutta, miksi?

— Muuten vaan, — vastasi poika tuskin kuultavas-
ti ja päänsä vaipui vielä alemmaksi.

Hän ei ollut vielä milloinkaan puhunut sokeudes-
taan kenenkään kanssa ja tytön teeskentelemätön ky-
symys, jonka hän uudisti lapsekkaalla itsepäisyydel-

lä, koski kipeästi sokeaan poikaan.

Tuntematon nousi äyräälle.

— Sinäpä vasta naurettava olet, — sanoi hän alentuvalle ja säälivällä äänellä ja istuutui pojan viereen ruohokolle. — Mutta syynä taitaa olla se, ettet ole minuun vielä oikein tutustunut. Kunhan opit tuntemaan minut, niin kyllä vielä ujostelemasta herkeät. Minä puolestani en ujostele ketään.

Hän lausui tämän huolettomasti ja selvällä äänellä, ja poika kuuli, miten hän heitti kasan kukkia esiinlleen.

— Mistä olette kukkia saaneet? — kysyi hän.

— Tuolta, — vastasi tyttö nyykäyttäen päätään.

— Niityltäkö?

— Ei, vaan tuolta.

— Siis metsästä. Mitä kukkia ne ovat?

— Etkö tunne niitä? . . . Oletpa sinä kummallinen. . . todellakin kummallinen. . .

Poika otti käteensä muutamia kukkia ja rupesi sormillaan kevyesti tunnustelemaan lehtiä ja kukkaterää.

— Tämä on leinikko, — sanoi hän, — tämä taas orvokki. Sitte hän tahtoi samalla tavalla tutustua pu-

hetoveriinsakin. Vasemmalla kädellään hän tarttui tyttöä olkapäästä ja alkoi oikealla tunnustella hänen tukkaansa, silmäluomiaan ja kasvojaan. Silloin tällöin hänen kätensä pysähtyi ja hän alkoi suurella huomiolla tutkia tuntemattomia piirteitä.

Kaiken tämän hän teki niin odottamatta ja nopeasti, ettei hämmästynyt tyttö ehtinyt hiiskua sanakaan; katselihan vain poikaa kummastunein katsein, joissa miltei kauhistus kuvastui. Hän huomasi nyt vasta että hänen uuden tuttavansa kasvoissa oli jotakin tavatonta. Jännitetty huomia, joka oli niin jyrkässä ristiriidassa liikkumattoman, jäykän katseen kanssa, kuvastui kalpeilla, hienopiirteisillä kasvoilla. Silmät tuijottivat avaruuteen ja laskeva aurinko kuvastui niihin kummallisen oudosti. Kauhu valtasi tytön!

Hän riuhtasi itsensä irti, hypähti seisaalleen ja hyrskähti itkuun.

— Miksi peloitit minut, häijy poika? — sai hän sanotuksi kyyneltensä lomitse. — Mitä paitaa olen sinulle oikeastaan tehnyt, mitä?

Poika jäi istumaan paikoilleen hämmentyneenä, pää vaipuneena rinnalle, ja kummallinen, osaksi vihan, osaksi nöyryytyksen tunne valtasi hänen sydä-

mensä ja täytti sen tuskalla. Ensi kerran hän tunsi miten katkeraa on olla sokea, huomasi ettei hänen ruumiillinen puutteensa herätä ihmisissä ainoastaan sääliä, vaan myöskin kauhua. Hän ei tietysti voinut kokonaan päästä selville jäytävästä tunteesta, joka oli vallannut hänet; mutta vaikka tunne olikin hämärä ja epäselvä, oli se kuitenkin kiduttava.

Polttava tuska masensi sokean loukkaantuneen mielen, hän heittäytyi pitkälleen ruoholle ja hyskähti itkuun. Itku kävi yllä voimakkaammaksi, suonenedontapaiset nyyhkytykset tärisyttivät koko hänen ruumistaan, sitä enemmän, kun hän jonkinlaisesta ylpeyden tunteesta tahtoi pidättää mielenliikutustaan.

Tyttö oli jo juossut alas äyräältä, mutta kuultuaan pojan rajut itkunpurskaukset hän pysähtyi ja katseli hämmästyneenä taaksensa. Huomattuaan uuden tuttavansa makaavan suullaan maassa ja katkerasti itkeä tyrskivän, sääli sai hänessä voiton ja hiljaa palasi hän takaisin äyräälle ja pysähtyi itkevän viereen.

— Kuules, — sanoi hän hiljaa, — miksi sinä itket? kenties luulet minun kantelevan äidilleni. Mutta älä sen vuoksi itke, sillä en hiisku sanaakaan kelleen.

Tytön osanotto ja hänen äänensä lempeys saivat pojan vielä rajummin itkemään. Tyttö istahti silloin kivelle itkevän viereen ja parisen minuttia siinä istutuaan hän kosketti hiljaa pojan tukkaa ja alkoi silitää sitä rangaistua lastaan lohduttelevan äidin hellällä väkivallalla; hän nosti sokean päätä ja alkoi nenäliinallaan pyyhkiä kyyneleitä hänen silmistään.

— No, no, herkeähän toki itkemästä! — sanoi hän vakavasti, kuten täysikasvuinen. — En minä enää ole suuttunut. Näenhän, että kadut peloittaneesi minua.

— En minä sinua peloittaa tahtonut, — vastasi sokea, huoaten syvään voidakseen pidättää itkuaan.

— No hyvä, hyvä! Minä en enää ole suuttunut! Tiedänhän, ettet toisten sitä tee, — sanoi tyttö ja koetti nostaa poikaa ylös maasta ja asettaa hänet istumaan viereensä.

Poika totteli. Hän istui nyt äskeisessä asennossa, pää käännettynä laskevaan aurinkoon päin, ja kun tyttö uudestaan katsahti hänen kasvoihinsa, joita auringon punertava valo valaisi, näyttivät ne hänestä jälleen niin kummallisilta. Kyyneleet kimaltelivat vielä pojan silmissä, ne olivat yhtä jäykät kuin ennenkin, tuon tuostakin uudistuvat nyyhkytykset panivat po-

jan kasvot väräjämään, mutta samalla kuvastui niissä lapselle tavaton, syvän ja raskaan surun ilme.

— Sinä olet kumminkin hyvin kummallinen, — sanoi tyttö miettiväisen ja osaaottavan näköisenä.

— Enhän minä mikään kummitus ole, — vastasi poika surkealla äänellä. — kummallinen minä en ole, vaan. . . sokea.

— Sokea? — toisti tyttö pitkäveteisesti ja hänen äänensä vapisi. Tuntui siltä kuin olisi surullinen sana, jonka poika hiljaa lausui, antanut parantumattoman iskun hänen pienelle naiselliselle sydämmelleen. — Vai sokea — toisti hän vielä enemmän väräjäväällä äänellä ja, ikäänkuin etsiäkseen puolustusta sitä voittamatonta säälin tunnetta vastaan, joka kokonaan oli vallannut hänen mielensä, hän kietoi molemmat kätensä pojan kaulan ympäri ja nojasi kasvonsa hänen.

Odottamaton tieto hämmästytti pikku naista niin, ettei hän enää voinut säilyttää arvokkaisuuttaan; hän muuttui yht'äkkiä surua vastaan avuttomaksi lapseksi ja hyrskähti vuorostaan katkeraan, lohduttomaan itkuun.

VI.

Muutama minuutti kului syvässä hiljaisuudessa.

Tyttö herkesi itkemästä, ja ainoastaan aika ajoin puhkesi esiin katkonaisia nyyhkytyksiä. Kyyneltynein silmin hän katseli aurinkoa, joka juuri oli laskeutumaisillaan tumman taivaanrannan taakse. Vielä hetken näkyi sen kultainen syrjä, vielä viimeisen kerran säteilivät sen kirkkaat säteet. Sitte kaukaisen metsän tummat piirteet muuttuivat tasaisen sinerviksi.

Joki henkäili ympärilleen viileyttä ja lähenevän illan tyyni rauha kuvastui sokean kasvoilla. Hän istui pää kumarassa ja nähtävästi hämmästyneenä hänelle osoitetusta lämpimästä osanotosta.

— Minun on sinua niin sääli. . . — lausui tyttö yhä vielä nyyhkien, ikäänkuin selittääkseen heikkouttaan.

Kun hän hiukan oli rauhoittunut, koetti hän johtaa keskustelun toisaalle, aineeseen, josta he molemmat voisivat puhella tyynesti.

— Aurinko on laskenut, — lausui hän miettiväise-

nä.

— En ole koskaan nähnyt aurinkoa, enkä tiedä, millainen se on, — oli surullinen vastaus. — Minä voin ainoastaan . . . tuntea sen . . .

— No tunnetko äitisi?

— Tunnen kyllä. Jo kaukaa tunnen hänet käynnistä.

— Niin, niin, onhan se luonnollista. Turmen minäkin äitini, vaikka silmäni olisivatkin ummessa.

Keskustelu muuttui hiukan tyynemmäksi.

— Tiedätkö, — sanoi sokea hiukan vilkkaammin, minä tunnen milloin aurinko paistaa ja milloin se on laskenut.

— Miten sinä sen voit tuntea?

— Siksi että . . . niin, näes . . . Oikeastaan en itsekään tiedä miksi . . .

— Vai niin, — sanoi tyttö pitkäveteisesti ja näytti olevan aivan tyytyväinen vastaukseen. Sitten vaikeivat he molemmat.

— Minä osaan lukeakin, — sanoi Pekka hetken perästä, — ja pian opin kirjoittamaan.

— Mutta, miten sinä? . . . — aikoi tyttö ja vaikenin samassa, huomattuaan koskevansa arkaan aineeseen.

Mutta poika ei ymmärtänyt sitä.

— Minä luen kirjaa sormilla, — selitti poika.

— Sormillasiko? Minä, en milloinkaan oppisi siten lukemaan. . . Silmillänikin luen huonosti. Isä sanoo, että naisten on hyvin vaikea tieteitä ymmärtää.

— Minä osaan lukea ranskaakin.

— Sinähän olet sitte kovin viisas! — huudahti tyttö todellisella kummastuksella. — Mutta minä pelkään sinun kylmettyvän. Katsos, miten tuolla joella on sumua.

— Entä sinä itse?

— Minä en sitä pelkää; mikä minuun voisi tulla.

— No, sitte en pelkää minäkään. Ei suinkaan mies voi kylmettyä pikemmin kuin nainen? Maksim setä sanoo, ettei mies saa pelätä mitään, enempää kylmää ja nälkää, kuin ukkosta ja pilviäkään.

— Maksimko? . . . käykö hän kainalosauvoilla? . . . Monasti olen hänet nähnyt. Hänhän on peloittavan näköinen.

— Eihän hän mikään peloittava ole. Hän on päinvastoin hyvin hyvä.

— Ei, minusta hän on kovin hirveä, — lausui tyttö vakuuttavasti. — Sinä et sitä tiedä, kun et ole häntä

nähty.

— Kyllä minä hänet tarpeeksi tunnen. Hänhän opettaa minua.

— Lyökö hän sinua?

— Ei milloinkaan, eipä edes toru. . . ei koskaan.

— Siinä hän tekee oikein. Miten voisikaan kukaan lyödä sokeaa poikaa? Se olisi synti.

— Ei hän lyö ketään muitakaan, — sanoi Pekka hiukan hajamielisesti, sillä hänen tarkka korvansa oli eroittanut Joakimin askeleet.

Hetken perästä ilmaantuikin hänen kookas vartalonsa mäette, joka erotti kartanon rannasta ja hänen äänensä kaikui kauas illan hiljaisuudessa.

— Nuo—o—ri herra—a, ho—hoi! — huusi hän.

— Sinua huudellaan, — virkkoi tyttö nousten seisalleen.

— Niin huudetaan, mutta minua ei haluttaisi vielä lähteä.

— Mene, mene! Huomenna tulen luoksesi. Sinua odotetaan kotona ja minua myöskin.

VII.

Tyttö täyttikin lupauksensa, jopa pikemmin kuin Pekka voi toivoakaan. Seuraavana päivänä istui poika huoneessaan kuunnellen Maksim sedän opetusta; yht'äkkiä nosti hän päätään ja vähän aikaa kuunneltuaan sanoi vilkkaasti:

— Laske minut hetkeksi. Tyttö tulee meille.

— Mikä tyttö? — kysyi Maksim kummastuneena ja läksi pojan jälestä ovelle.

Samalla hetkellä Pekan eilinen tuttava ilmaantui kartanon veräjälle ja nähtyään pihalla Anna Mihailovnan suuntasi rohkeasti kulkunsa häntä kohti.

— Mitä sinulla on asiaa, tyttöseni? kysyi rouva.

Pikku nainen ojensi arvokkaasti hänelle kätensä ja kysyi:

— Teilläkö se sokea poika asuu?

— Meillä, meillä, rakas tyttöseni, — vastasi paani Popelski, ihmetellen tytön kirkkaita silmiä ja vapaata käytöstä.

— Äitini lasi minut tulemaan pojan luo. Voinko saada häntä nähdä?

Pekka juoksi samassa itse tytön luo ja Maksim jäi seisomaan kuistille.

— Äiti, tämä on se eilinen tyttö, josta sinulle puhuin, — sanoi poika tervehtien. — Mutta minulla on, paha kyllä, nyt opetustunti.

— No, tällä kertaa Maksim setä antaa sinulle lupaa, — sanoi Anna Mihailovna, — minä pyydän sitä häneltä.

Pikku nainen oli nähtävästi kuin kotonaan ja huomattuaan Maksimin tulevan kainalosauvainsa avulla hoidan luokseen, hän meni ukkoa vastaan, ojensi hänelle kätensä ja sanoi hyväntahtoisenarmollisesti:

— Teette hyvin siinä, ettette lyö sokeaa poikaa. Hän on minulle sen sanonut.

— Todellakin, neitiseni? — sanoi Maksim naurettavan juhlallisesti tarttuen leveällä kämmenellään tytön pieneen kätöseen. — Minä olen suuresti kiitollinen kasvatilleni siitä, että hän on hankkinut minulle niin suloisen olennon suosion.

Ja Maksim rähähti nauramaan silitellen kättä, jota piti omassaan. Sillä välin tyttö yhä katseli häntä avoimin katsein, joka kerrassaan valloitti Maksimin naisia vihaavan sydämen.

— Katsos vaan, Annaseni, — sanoi hän kääntyen sisarensa puoleen, meidän Pekka rupeaa jo omin päinsä tekemään tuttavuuksia. Ja sinun täytyy myöntää, ettei hän sokeudesta huolimatta hullumpaa valintaa ole tehnytään, eikö totta?

— Mitä sinä sillä tarkoitat, Max? — kysyi sisar ankarasti ja kiivauden puna lensi hänen kasvoilleen.

— Laskenpahan vaan leikkiä! — vastasi veli lyhyesti, huomattuaan että oli pilapuheellaan koskettanut kipeätä kohtaa, ilmaissut salaisen ajatuksen, joka oli liikkunut äidin hellässä sydämessä.

Anna Mihailovna punastui vielä enemmän, kumartui nopeasti tytön puoleen ja intohimoisen hellyyden valtaamana syleili häntä. Tyttö otti vastaan tämän odottamattoman ja rajun hyväilyn yhtä kirkkain, vaikkakin hiukan kummastunein katsein.

VIII.

Läheinen ystävyys syntyi tästä päivästä alkaen molempien naapurien välillä. Tyttö, jonka nimi oli Evelina, kävi joka päivä kartanossa ja tuli vähän ajan

perästä Maksimin oppilaaksi. Yhteiset opetustunnit eivät alussa oikein miellyttäneet pan Jaskulskia. Hänestä oli näet naiselle kylliksi, että hän osaa kirjoittaa muistiin pesun ja pitää talouskirjaa; hän oli sitä paitsi harras katoollinen eikä sentähden voinut hyväksyä sitä, että Maksim oli taistellut itävaltalaisia vastaan ja siten vastustanut „pyhän isän“ nimenomaista tahtoa. Ja hän oli lujasti vakuutettu siitä, että taivaassa asuu Jumala, joka rankaisee kaikki Voltairen puolustajat helvetin tulella, ja sama rangaistus oli monen mielestä tuleva Maksim sedänkin osaksi. Mutta tutustuttuaan lähemmin Maksimin kanssa, täytyi hänen tunnustaa, että tämä kerettiläinen oli sängen miellyttävä ja viisas mies ja oli sentähden taipuvainen rupeamaan sovintoon.

Vanhus tunsu siitä huolimatta kuitenkin jonkunmoista levottomuutta sydämensä sisimmässä sopukassa. Tuodessaan tyttärensä ensimmäiselle opetustunnille katsoi hän sen vuoksi sopivaksi pitää tyttarelleen juhlallisen puheen, joka oli aijottu enemmän Maksim sedän kuin tytön kuunneltavaksi.

— Niin, kuuleppas nyt, Evelina . . . — sanoi hän laskien kätensä tytön olalle ja luoden katseensa hänen

tulevaan opettajaansa — Muista aina, että taivaassa on Jumala ja Roomassa hänen pyhä edustajansa, paa-
vi. Tämän sanoo sinulle isäsi, Valentin Jaskulski ja si-
nun tulee siis uskoa minua, — tämä on primo.

Tätä sanoessaan hän katsoi jälleen terävästi Mak-
sim setään ja lausui latinalaisen sanan erityisellä pai-
nolla huomauttaakseen, ettei hänkään ollut niin tuiki
tietämätön tieteistä ja ettei häntä siis ollut niinkään
helppo vetää nenästä.

— Secundo, minä olen hyvää sukua, jonka kun-
niakkaaseen kilpeen ei turhaan ole „auman ja varik-
sen“ ohella merkitty ristiä siniselle pohjalle. Kaikki
Jaskulskit olivat ennen kelpo ritareita ja senvuoksi
ymmärtäneet hiukan taivastakin koskevia asioita, ja
siksi täytyy sinun uskoa minua. No, mitä lopuksi tu-
lee, orbis terrarum, s. o. kaikkeen maalliseen, niin sii-
tä saa sinulle puhua pan Jatsenko ja sinun tulee häntä
kuunnella ja olla tarkkaavainen.

— Älkää pelätkö, pan Valentin, — vastasi puhee-
seen Maksim setä hymyillen, — minun tarkoitukseni
ei ole värvätä neitosia Garibaldin väkeen.

IX.

Yhteinen opetus näyttäytyi sangen hyödylliseksi molemmille. Pekka oli tietysti etevämpi tyttöä, mutta se ei kuitenkaan estänyt heitä jossain määrin kilpailemasta toinen toisensa kanssa. Pekka auttoi usein toveriaan läksyjen oppimisessa ja tyttö puolestaan osasi välistä sangen onnistuneesti selittää sokealle jotakin tälle vaikeata asiaa. Tytön seura antoi sitä paitisi pojan työskentelylle ominaisen luonteen, antoi hänelle mieluista yllykettä henkiseen työhön.

Tämä ystävyys oli yleensä todellisen suotuisan kohtalon lähettämä lahja. Poika ei enää etsinyt yksinäisyyttä; hän oli löytänyt itselleen seuraa, jota täysikasvuiset ihmiset eivät voineet hänelle tarjota, ja lepoaikoina oli tytön läsnäolo hänelle mieluinen. He läksivät usein kahden virran rantapenkereelle. Pojan soitellessa huiluaan tyttö kuunteli häntä todellisella lapsen ihastuksella. Ja kun poika pani huilunsa syrjään, alkoi tyttö vuorostaan kertoa hänelle ympäröivästä luonnosta saamiensa lapsekkaanvilkkaita vaikutelmia. Hän ei tosin kyennyt ilmaisemaan niitä täy-

dellisesti ja vastaavilla sanoilla, mutta hänen hajanaisistakin kertomuksistaan ja äänensä väreestä sokea sai käsityksen kunkin kerrotun ilmiön pääasiallisesta laadusta. Kun tyttö kertoi esim. maata verhoavasta pimeydestä, kosteasta mustasta yöstä, tuntui siltä kuin olisi poika kuullut tämän pimeyden kertojan aran, pidätetyn äänensä väreissä. Ja kun tyttö nostettuaan miettiväiset kasvonsa ylöspäin, sanoi hänelle: „Voi, miten hirveän musta pilvi tuolla taivaalla ajelehtii!“ — oli hän tuntevinaan viileän tuulahduksen ja kuulevinaan tytön äänessä sen tohinan, jonka kaukana korkeudessa kulkeva hirviö synnytti.

IV Luku.

I.

On ihmisiä, jotka luonto jo edeltäpäin on määrännyt pyhittämään koko elämänsä rakkauden töille, suremaan toisten suruja ja huolehtimaan toisten huolia, — ihmisiä, joille huolenpito toisista on välttämätön olemassaolon ehto. Luonto on jo edeltäpäin antanut heidän luonteelleen tyyneyden, jota ilman nuo elämän jokapäiväiset urotyöt olisivat mahdottomia: se on heikentänyt heidän intohimojensa puuskaukset ja vähentänyt heidän omat elämänvaatimuksensa, alistanut ne heidän luonteensa perussävelen alaisiksi. Usein näyttävät tällaiset luonteet liian kylmiltä, liian punnitsevilta ja tunteettomilta. He eivät välitä huikentelevaisen elämän viekoituksista ja kulkevat velvollisuuden surullista tietä yhtä vakavasti kuin valoisimman onnen polkuakin. He näyttävät yhtä kylmiltä kuin lumipeitteiset kukkulat, mutta samalla myöskin yhtä yleviltä. Elämän kehnous ei ylety heihin; juorut ja panettelu ei heihin tartu, vaan vyörrähtävät pois heidän lumivalkoiselta puvultaan, kuten likavesi joutsenen siiviltä. . .

Pekan pienellä ystävättärellä oli kaikki tällaisen luonteen ominaisuudet, luonteen, jota elämä tai kasvatus ainoastaan ani harvoin voi muodostaa, sillä se on erityinen luonnon lahja, joka tulee ainoastaan muutamien valittujen osaksi ja ilmenee jo aikaisin. Sokean äiti käsitti, kuinka suuren onnen kohtalo oli hänen pojalleen lähettänyt tämän lapsellisen ystävyyden muodossa. Maksim vanhus ymmärsi sen myöskin, ja hänen mielestään oli pojalla nyt kaikkea, jota häneltä vielä tähän asti oli puuttunut ja hänestä tuntui, että sokean henkinen kehitys tästä lähin tulee kulkemaan hiljaista ja tasaista kulkua, jota mikään ei voi häiritä.

Mutta se oli katkera erehdys.

II.

Pojan ensimmäisinä ikävuosina Maksim luuli voitavansa täydellisesti johtaa hänen henkistä kehitystään, hän oli varma siitä, että jollei hän suoranaisesti voisikaan vaikuttaa sen kulkuun, hän ainakin voi huomata jokaisen uuden puolen ja käänteeseen sii-

nä. Mutta kun pojan elämässä alkoi uusi ajanjakso, joka erottaa poikuuden lapsuudesta, huomasi Maksim, miten perusteettomia hänen ylpeät kasvatusopilliset unelmansa olivat olleet. Miltei jokainen viikko toi myötänsä jotakin uutta, välistä sellaistaakin, jota ei olisi voinut sokealta odottaa ja Maksimin oli usein aivan mahdotonta päättää, mistä poika oli sen uuden aatteen tai mielteen saanut. Jokin tuntematon voima piili pojan sielussa — voima, joka tuon tuostakin vyörytti esiin uuden ilmiön todisteeksi pojan itsenäisestä kehityksestä, eikä Maksim voinut muuta kuin syvällä kunnioituksella ihmetellä elämän salaperäistä kehityskulkua, joka täten sekaantui hänen kasvattamistyöhönsä. Luonto herätti pojassa mielteitä, joita sokean oli mahdoton oman kokemuksensa avulla hankkia, ja Maksim oli huomaavinaan niissä elämän ilmiöiden katkeamattoman kulun, joka tuhansiin eri kehitysasteisiin jakautuen kulkee yksityisten elämään läpi johdonmukaisena jonona.

Aluksi tämä huomio huolestutti Maksimia. Havaittuaan, ettei hiin yksinään voi pojan henkielämää hallita, että siihen vaikuttavat monet hänestä riippumattomat ja hänen vaikutuspiiriinsä kuulumattomat sei-

kat, alkoi pojan kohtalo häntä peloittaa, häntä pelotti erittäinkin se, että pojan sielussa mahdollisesti voisi herätä kysymyksiä, jotka tuottaisivat hänelle ainoastaan raskaita kärsimyksiä. Ja hän koetti löytää näiden purojen tuntemattomat lähteet voidakseen sokean onneksi sulkea niiden juoksun.

Nämät odottamattomat ilmiöt eivät jääneet äidiltäkään huomaamatta. Eräänä aamuna poika juoksi tavattoman kiihtyneenä hänen luokseen.

— Äiti, äiti! — huusi hän. — Minä näin unen.

— Mitä sitte näit, poikaseni? — kysyi hän ja surullinen epävarmuus kuului hänen äänessään.

— Minä olin unissa näkevinäni Maksim sedän ja sitte vielä . . .

— Mitä vielä?

— En muista enää.

— Muistatko minun?

— En, sanoi poika hajamielisenä. — Olen unohtanut kaikki. . . Mutta kuitenkin niinä näin, aivan tosiaan näin. . . lisäsi hän hetken vaiti oltuaan.

Tämä uudistui vielä muutamia kertoja ja joka kerta oli poika entistä surullisempi ja levottomampi.

III.

Eräänä päivänä pihamaalla kävellessään Maksim kuuli salista, jossa pojalle musiikkiopetusta annettiin, kummallisia ääniä. Niissä oli ainoastaan kaksi nuottia. Nopeista, miltei toisiinsa sulautuvista lyönneistä kajahti ensin korkea, räikeä ääni, joka pian muuttui alhaiseksi paasiääneksi. Maksim tuli uteliaaksi ja tahtoi saada seiville, mitä nämä kummalliset musiikkiharjoitukset merkitsivät ja läksi kompuroimaan pihamaan yli asuinrakennukselle. Hetken kuluttua hän jo oli salin ovella. Siinä hän pysähtyi, kuten naulittu, nähtyään edessään seuraavan kuvan.

Poika, joka oli jo kymmenennellä vuodella, istui äitinsä jalkojen juuressa matalalla rahilla. Nuori ke-sytetty haikara, jonka Joakim oli lahjoittanut „nuorel-le herralle“, seisoi kaula kurollaan hänen vieressään ja käänteli vasemmalle ja oikealle pitkitä nokkaansa. Pojalta oli tapana syöttää lintua joka aamu, ja pian se tottui häneen niin, että seurasi kaikkialla uutta isäntäänsä ja ystäväänsä. Pekka piti nyt toisella kädellään haikaraa kiinni, toisella taas silitteli sen kaulaa

ja vartaloa ja jännitetty tarkkaavaisuus kuvastui hänen kasvoillaan. Sillä välin äiti levottomuudesta pälävin kasvoin ja surullisin katsen kosketteli nopeasti pianon koskettimia, jotka antoivat kimeitä, korkeita ääniä. Hänen vartalonsa oli hiukan eteenpäin kumaruksissa ja hän tarkasteli pojan kasvoja sairaanlaisella huomiolla. Kun pojan käsi oli lipunut linnun kirkkaan valkeita höyheniä pitkin ja tullut lähemmäksi siipien kärkeä, jossa höyhenet yht’äkkiä muuttuivat mustiksi, niin Anna Mihailovna siirsi sormensa toiselta koskettimelta toiselle, ja alhainen paasiääni kaikui jymisten huoneessa.

Sekä äiti että poika olivat niin toimestaan etteivät huomanneet Maksimin tuloa, ennen kun tämä hämmästyksestään toinnuttuaan katkaisi äänettömyyden kysymällä:

— Mutta Anna, mitä tämä merkitsee?

Huomattuaan veljensä tutkivan katseen, naisraukka tuli kovin hämilleen, aivan kuin koulutyttö, jonka opettaja yllättää pahanteossa.

— Näetkös, — sanoi hän hämillään, — poika sanoo tuntevansa jonkunlaista eroitusta haikaran värien välillä, mutta ei voi selvään käsittää sitä. Hän itse

rupesi ensiksi puhumaan siitä, ja minusta näyttää se niin luonnolliselta . . .

— No, entä sitte?

— Niin, näetkös . . . minä tahdoin . . . hiukan selittää hänelle tätä eroitusta erilaisten äänien avulla . . . Älä hän vihastu, Max, mutta minusta näyttää tosiaankin, että sen voi äänillä tehdä ymmärrettäväksi . . .

Tämä odottamaton keksintö kummastutti Maksim setää niin suuresti, ettei hän ensi silmäyksessä tiennyt, niitä vastata. Hän kehoitti sisartaan uudistamaan saman tempun ja huomattuaan sokean kasvoilla tavattoman jännityksen, hän pudisti päätään.

— Kuuleppas, Anna, — sanoi hän jäätyään kahden kesken sisarensa kanssa. — Minusta ei ole paikallaan herättää pojassa kysymyksiä, joihin sinä et milloinkaan voi täyttää vastausta antaa.

— Mutta hänhän alkoi itse sitä ensiksi puhua . . . keskeytti Anna Mihailovna häntä.

— Se on yhdentekevää. Pojan osaksi ei jää muuta kuin tottua sokeuteensa, mutta meidän täytyy koettaa pitää huolta siitä, ettei hän rupea vaivaamaan päätään kysymyksillä, joihin ainoastaan näkevät voivat vastauksen saada . . . Minä koetan pitää silmällä si-

tä, etteivät mitkään ulkonaiset vaikuttimet herätä hänessä turhia kysymyksiä. Jos meidän onnistuisi poistaa nämä vaikuttimet, niin ei poika tuntisi mitään haittaa sokeudestaan, samoin kuin me, joilla on kaikki viisi aistia, emme huolehdi siitä, ettei meillä ole kuudetta.

Sisar alistui nyt, kuten aina ennenkin, veljensä vaikuuttaviin johtopäätöksiin, mutta tällä kertaa he molemmat erehtyivät. Maksim näet käänsi huomionsa ainoastaan ulkonaisiin vaikuttiin ja unohti kokonaan ne sisälliset kiihottimet, jotka itse luonto oli lapsen sieluun istuttanut.

IV.

Joku on sanonut silmien olevan sielun kuvastimen. Kenties vielä sattuvammin voisi niitä verrata akknnoihin, joiden kautta kirjavan ulkomaailman valovaikutelmat tunkeutuvat sieluunne. Mahdotonta todellakin on sanoa, kuinka suuri vaikutus valolla on meidän sielunelämäämme.

Ihminen on vain yksi rengas elämän suuressa ketjussa, joka ulottuu kaukaisesta menneisyydestä loppumattomaan tulevaisuuteen. Ja yhdessä tällaisessa renkaassa, sokeassa pojassa, on kova kohtalo sulkenut nämä akkunat, koko hänen elämänsä täytyy kulua pimeydessä. Mutta tokkohan hänessä samalla ne kielet ovat iäksi katkenneet, joissa valon vaikutukset löytävät vastakajun ihmisen sielussa? Ei suinkaan; sokeudesta huolimatta pojalla oli sisällinen kyky vastaanottaa valon vaikutusta. Hänen sielunsa oli todellinen ja kokonainen ihmissielu kaikkine sen kykyine, ja koska jokainen kyky pakottaa meitä koettamaan sitä, niin pojankin valottomassa sielussa oli voittamaton pyrkimys valoon.

Perityt, mutta vielä lepäävät, voimat olivat kätkeytyinä sokean sielun salaisimpaan sopukkaan valmina ensimmäisen valon säteen vaikutuksesta henkiin herräämään. Mutta akkunat olivat suljetut; pojan kohtalo oli ratkaistu: hän ei milloinkaan saa nähdä aurinگون valoa, koko hänen elämiinsä täytyy kulua pimeydessä! . . .

Mutta tämä pimeys oli täynnä aaveita. Jos pojan elämässä olisi ollut puutteita ja suruja, olisivat ehkä

ne kääntäneet hänen huomionsa kärsimysten ulkonnaisiin syihin. Mutta hänen omaisensa pitivät huolta siitä, ettei mikään saanut hänen mieltänsä pahoittaa. He hankkivat hänelle täydellisen levon ja rauhan. Mutta hänen sielussaan vallitseva hiljaisuus oli juuri omiaan tekemään sisällisen tyydytyksen tarpeen vielä suuremmaksi. Häntä ympäröivä hiljaisuus ja pimeys herätti hänessä hämärän tunteen jostakin tyydyttävämmästä tarpeesta, hänessä heräsi halu muovailemaan sielunsa uinailevia ja hapuilevia voimia.

Kaikenlaatuivat aavistukset ja tunteen purkaukset olivat seurauksena tästä, ja ne olivat samaa lentoon pyrkimisen halua, jota jokainen meistä lapsuudessaan on tuntenut, ja joka sillä iällä ilmenee niin ihanina unelmina.

Ne olivat myöskin omiaan panemaan esteitä pojan ajatusten juoksulle. Tällaisen esteen sattuessa sairaloinen, kysyväinen ilme kuvastui pojan kasvoilla. Nämä synnynnäiset, valomielteiden „mahdollisuudet“ joita todellinen elämä ei vielä ollut henkiin herättänyt muodostuivat pojan pienessä päässä muodottomiksi, epäselviksi ja hämäriksi aaveiksi ja pakottivat häntä kiusallisiin, epämääräisiin ponnistuk-

siin.

Koko luonto pani itsetiedottoman vastalauseen anastuksia vastaan, jotka sokea sattuma oli tehnyt yleisen luonnonlain kustannuksella.

V.

Vaikka Maksim siis koettikin suojella poikaa kaikilta ulkonaisilta vaikutuksilta, niin hän ei kuitenkaan voinut poistaa jäytävää tyydytyksen tarvetta hänen sielustaan. Hän voi korkeintaan estää sen ennen aikojaan henkiin heräämästä ja siten niin paljon kuin mahdollista helpottaa sokean kärsimyksiä, mutta muuten täytyi hänen jättää poika kohtalonsa varaan, kaikkien siitä johtuvien seurausten valtaan.

Ja kohtalo otti omansa. Pojan luontainen vilkkaus hävisi vähitellen vuosi vuodelta, kuten heikkenevä aalto, ja surunvoittoinen mieliala anasti sen sijan hiljalleen, mutta varmasti. Poika oli lapsuudessaan raikkaasti nauranut jokaiselle uudelle ja oudommalle vaikutelmalle, mutta nämä ilon purkaukset tulivat päivä päivältä yhä harvinaisemmiksi. Hän käsitti ainoas-

taan vaikeasti asioiden naurettavan, iloisen puolen. Mutta kaikki, mikä etelän luonnossa ja kansanlauluissa on epämääräisen surunvoittoista ja haikeaa, teki häneen valtavan vaikutuksen. Kun hän kuuli kansan syvätunteisia lauluja, niin kyyneleet kiertyivät hänen silmiinsä. Taipumus yksinäisyyteen kehittyi hanesä yhä enemmän. Kun hän joutohetkinään läksi kävelyille, niin kotiväki koetti tahallansa olla seuraamatta häntä, jottei häiritsisi hänen yksinäisyyttään. Hän istuutui jollekin aron mäelle, virran ranta-äyräälle tai hänelle niin tutulle kalliolle ja kuunteli lehtien kuisketta, ruohon kahinaa ja arotuulen hiljaisia huokauksia. Kaikki tämä oli mitä täydellisimmässä sopusoinnussa hänen mielentilansa kanssa. Näinä hetkinä hän ymmärsi luonnon niin täydellisesti, kuin se suinkin oli hänelle mahdollista. Tällöin se ei tehnyt häntä levottomaksi ratkaisemattomilla ongelmoillaan. Aron tuuli tunkeutui suoraan hänen sieluunsa ja ruoho näkyi kuiskailevan hänelle hiljaisia säälin sanoja; häntä ympäröivä hiljainen sopusointu valtasi hänen mielensä, hänen sydämensä heltyi luonnon hellästä hyväilystä, hän tunsu rinnassaan sulaisen tunteen, joka lämmitti koko hänen olentonsa.

Silloin hän heittäytyi korkeahkoon, viileään ruohoon ja itki hiljaa, mutta hän ei itkenyt surun kyyneleitä. Välistä hän otti huilunsa ja aikoi soitella tuntehikkaita säveliä, ja ne soveltuivat täydellisesti hänen omaan sieluntilaansa ja aron hiljaiseen sopusointuun.

Tällöin jokainen ihmisääni vaikutti häneen häiritsevästi, räikeän epäsoinnun lailla. Tällaisina hetkinä voi ainoastaan hyvin läheisen ystävän seura olla ihmiselle mieluinen ja pojalla oli ikäisistään ainoastaan yksi tällainen tuttava — naapuritalon vaaleakutrinen tyttö.

Tämä ystävyys oli molemminpuolinen ja tuli päivä päivältä yhä vahvemmaksi. Tyttö mielti sokeata poikaa levollisuudellaan ja hiljaisella iloisuudellaan, ja sitäpaitsi hän ilmaisi pojalle ympäröivän elämän uusia vivahduksia, mutta olipa pojallakin jotain tarjottavaa, hän antoi. . . surunsa. Ensimmäinen tuttavuus pojan kanssa näkyi tehneen tytön herkkään sydämeen syvän haavan. Mutta jos ase otetaan haavasta, alkaa siitä juosta verta. Tutustuessaan rantaäyräällä sokean pojan kanssa, tyttö jo tunsu sydämessään haikeata tuskaa ja syvää sääliä, mutta nyt oli pojan seura tullut hänelle yhä välttämättömämmäksi. Ollessaan

erillään pojasta hänen sydämensä haava alkoi uudelleen vuotaa verta, hänen täytyi hakea pienen ystävänsä seuraa tukahuttaakseen väsymättömällä huolenpidollaan oman kärsimyksensä.

VI.

Molemmat perheet istuivat eräänä lämpimänä syysiltana talon kuistilla ihailmassa tähtiä, noita tummansinisen taivaan tuikkivia tulia. Sokea istui tapanansa mukaan ystävättärensä vieressä lähellä äitiään.

Kaikki olivat hetkiseksi vaijenneet. Talon ympäristössäkin kaikki oli hiljaa, ainoastaan herkät lehdet aika ajoin värisivät puhuen käsittämätöntä kieltään pian jälleen vaijetakseen.

Kirkas tähti lensi yht'äkkiä taivaalla ja sen jättämä jälki näkyi silmänräpäyksen ajan tummansiniseltä laella. Äiti, joka istui käsi kädessä pikku Pekan kanssa, tunsu miten tämä vavahti.

— Mikä. . . se oli? kysyi hän äidiltään levottomin kasvoin.

— Se oli vaan tähden lento, lapseni.

— Niin, tähti, — lisäsi hiin mieltäväisenä, — Minä tiesin sen.

— Mistä sinä sen tiesit, poikaseni? — kysyi äiti surullisella ja epävarmalla äänellä.

— Kyllä hän totta puhuu, — puuttui puheeseen Evelina. — Hän tietää usein . . . „niin vaan“ . . .

Ja tämä yllä kehittyvä havaintokyvyn herkkyysosoitti, että poika oli lähenemässä sitä kriittistä ikää, joka on poikuuden ja nuoruuden välillä. Näihin asti hänen kehityksensä oli kulkenut jokseenkin rauhallista kulkua. Näytti miltei siitä, kuin hän jo olisi tottunut sokeuteensa. Hänen surunsa, jota ei yksikään valon säde valaissut, ja joka oli alkanut tulla koko hänen luonteensa perussäveleksi, näytti heikentyneen ja tasaantuneen. Mutta se oli ainoastaan väliaikaista lepoa. Tällaisia levon hetkiä luonto antaa ikäänkuin tahallaan ja niiden aikana hento henki varttuu ja vahvistuu uusia myrskyjä kestäväksi. Näiden lepoaikojen aikana keräytyy näet jälleen uusia ongelmia. Tarvitaan vain yksi sysäys — ja sielun rauha pakenee; se aaltoilee jälleen pohjiaan myöten, aivan kuin meri äkkinäisen tuulenpuuskan vaikutuksesta.

V Luku.

I.

Kului muutamia vuosia. Niiden kuluessa kaikki oli entisellään hiljaisessa talossa. Kuitenkin olivat puutarhan humisevien pyökkien lehdet käyneet tummemmiksi ja niiden oksat saonneet; tutut rakennukset hiukan laskeutuneet ja vääristyneet ja niiden olkkikatot tummenneet; Joakim soitteli tosin vielä huiluaan määrättyinä aikoina, mutta hän piti jo parempana kuunnella sokean „nuoren herran“ soittoa, soitti hän sitte huilua tai pianoa.

Kovin oli Maksim setäkin vanhentunut. Pekalla ei ollut sisaruksia ja sentähden hiin oli yhä edelleen keskipisteenä koko talossa. Hänen tähtensä talon väki oli sulkeutunut omaan keskuuteensa tyytyen elämään hiljaista, rauhallista elämää. Naapuritalossakin elämä oli yhtä hiljaista. Pekka oli jo varttunut nuoruuskaiseksi; hän oli kasvanut kuten kukkanen kasvihuoneessa, suojassa elämän myrskyiltä.

Synkkä, ääretön pimeys vallitsi yhä hänen ympärillään. Mutta hänen herkkä sielunsa värähteli jokaisesta vaikutuksesta, kuten kireäksi pinkoitettu soitti-

men kieli. Hänestä tuntui kuin pimeys olisi tavoitellut häntä joka puolelta pitkillä, näkymättömillä käsillään koskettaakseen hänessä sitä, joka niin raskaana uinui hänen sielussaan herätystä odottaen.

Mutta kodon tuttu, hyvänsävyinen pimeys humisi hänen korvissaan ainoastaan vanhan puutarhan hellinä kuiskeina tuuditellen epämääräisiin, hiljaisiin mietteisiin. Kaukaisen maailman myrskyiset tuulet eivät ulottuneet sinne asti. Keskellä puutarhan salaperäistä huminaa ja kodon arkielämää sokea oli ainoastaan muiden kertomuksista saanut kuulla muun maailman myrskyistä ja hyörinästä. Se häämötti hänelle tarumaisen sumun verhoamana laulun tai sadun muodossa.

Ja se oli nähtävästi parasta. Äiti huomasi, että pojan sielu oli aivan kuin muurin ympäröimänä, jonka turvissa so nukkui lumottua unta, teennäistä mutta rauhallista. Ja hän ei tahtonut häiritä sitä.

Evelina oli vuosien kuluessa aivan kuin huomaimatta kasvanut ja varttunut. Hän katseli tätä lumottua hiljaisuutta suurilla, kirkailla silmillään, joissa aika ajoin voi huomata epäröivän, mietiskelevän ilmeen, mutta ei milloinkaan kärsimättömyyden var-

joakaan. Isä hoiti taloan erinomaisella taidolla, mutta mietteisiin poikansa tulevaisuudesta ei tällä hyvällä ihmisellä ollut aikaa. Ainoastaan vilkasluonteisen Maksim sedän oli vaikea tätä hiljaisuutta kestää, hän suvaitsi sen ainoastaan ohimenevänä, hänen tarkoituksiinsa soveltuvana. Hän piti näet välttämättömänä antaa nuorukaisen sielun varttua ja vahvistua, jotta se kestäisi elämän kovakouraisen kosketuksen.

Mutta elämän myrskyiset, levottomat aallot pauhasivat lumotun piirin ulkopuolella. Vihdoin tuli aika, jolloin vanha opettaja uskalsi särkeä linnoituksen muurit, auaista kasvihuoneen oven päästääkseen sisään raikkaan ulkoilman tuulahduksen.

II.

Ensi työkseen hän kutsui taloon vierailemaan vanhan toverinsa, joka astu noin 7 penikulman päässä Popelskin talosta. Maksim oli välistä käynyt hänen luonaan ja siksi hän tiesi, että hänen ystävänsä Stavrutshenkon talossa siihen aikaan vieraili paljon nuorisoa. Kirjeessään hän pyysi koko seuraa tulemaan.

Kutsu otettiin mielihyvällä vastaan. Vanha ystävyys yhdisti molempia vanhuksia, nuoriso taas oli kuulut niin monta kaskua Maksim Jatsenkosta, että se mielellään taittoi hänet nähdä. Toinen Stavrutshenkon pojista oli kieviläinen ylioppilas ja kuului siihen aikaan muodissa olevaan kielitieteelliseen tiedekuntaan. Toinen taas opiskeli musiikkia Pietarin konservatoriossa, Heidän seurassaan tuli vielä nuori kadetti, erään heidän naapurinsa poika.

Stavrutshenko oli tanakka, harmajahapsinen ja pitkäviiksinen vanhus ja kasakkain tapaan aina puettu leveisiin roimahousuihin. Hän kantoi aina vyöllään tupakkakukkaroa eikä puhunut muuta kieltä kuin vähävenättä. Kahden poikansa rinnalla, jotka olivat puetut kirjailtuihin vähävenäläisiin mekkoihin valkoisine vöineen muistutti hän suuresti Gogolin „Taras Bulbaa“ „vesoinen.“ Kuitenkaan ei hänessä ollut jälkeäkään romantismista, joka oli Gogolin sankarille omituista. Hän oli päinvastoin erinomaisen käytännöllinen maanviljelijä, joka aina oli tullut hyvin toimeen maaorjiensa kanssa ja osasi orjuuden poistettua täydellisesti asettua uusiin olosuhteisiin. Hän tunsu kansan sikäli kuin silloiset kartanonomistajat

yleensä sen tunsivat: hän tiesi näet jokaisen talonpoikansa nimen, tiesi, montako lehmää kullakin heistä oli, melkeinpä kuinka monta hopearuplaa oli kunkin kukkarossa.

Hänen tapansa ei tosin ollut olla nyrkkisillä poikainsa kanssa, kuten Bulban, mutta siitä huolimatta oli hänellä poikainsa kanssa alinomaa kiivaita väiteltyä, ja ne eivät riippuneet ajasta eikä paikasta. Kaikkialla, kotona ja kylässä, syntyi isän ja poikain välillä loppumattomia kiistoja, usein mitä vähäpätöisimmistä syistä. Tavallisesti alkoivat ne siten, että ukko alkoi pilkata ja härnätä „ihanteellisia nuoria herroja.“ Pojat kiivastuivat, samoin isä, ja siitä koitui sanasotaa, jota on vaikea mielessään kuvitella ja josta leikki molemmin puolin oli kaukana.

Se oli erimielisyyttä „vanhojen“ ja „nuorien“^{*)} välillä, vaikka se vähävenäläisten luonteen suuremman taipuvaisuuden vuoksi ilmaantui pehmeämmässä muodossa. Pojat olivat lapsuudestaan asti käyneet koulua ja sentähden olleet tilaisuudessa nä-

*) Tekijä tarkoittaa luultavasti Turgenjevin „Vanhat ja nuoret“ nimisen romaanin päähenkilöitä. Suomentajan muistutus.

kemään maaelämää ainoastaan lyhyinä lupa-aikoinaan. Senvuoksi puuttui heiltä se konkreettinen kansan tuntemus, joka isällä oli. Kun „rakkaus kansaan“ alkoi yleisössä herätä, olivat pojat lyseon ylemmillä luokilla. Tämä uusi liike tempasi heidätkin mukaansa ja he alkoivat innokkaasti tutkia kansansa elämää, mutta alottivat tutkimisensa kirjoista. Edemmäksi päästyään he käänsivät huomionsa kansan runouteen ja siinä ilmeneviin „kansan luonteen“ ilmauksiin. Siihen aikaan oli Vähä-Venäjällä hyvin tavallista, että nuoriso, ollakseen kansallinen, käytti kirjailtuja mekkoja valkoisine voineen. Mutta kansan taloudellisiin oloihin ei suurtakaan huomiota käännetty. Nuoret herrat kirjoittelivat muistoon kansan lauluja ja niiden säveleitä, kokoilivat satuja, tutkivat, miten historialliset tapahtumat kansanlauluissa kuvattiin ja katselivat kansaa yleensä sivistyneille omittuisen kansaa ihailevan ihanteellisuuden kannalta. Kaksi aivan vastakkaista katsantokantaa ilmeni sen vuoksi isän ja pojan välisissä väittelyissä eivätkä he sentähden milloinkaan päässeet mihinkään loppupäätökseen. Välistä, vaikkakin ani harvoin, unohtui isä kuuntelemaan poikainsa kaunopuheliaisuutta.

— Kuuleppas vaan, — sanoi Stavrutshenko Maksim sedälle viekkaasti nyhkäisten häntä kyynäspäälään, ylioppilaan puhuessa innostuksesta palavin kasvoin ja säihkyvin silmin. — Kuuleppas vaan, niin puhuu kuin kirjasta lukisi! . . . Outo voisi häntä todella pitää oppineena miehenä. Mutta kerroppas meillemme korkeasti oppinut herra, miten minun Netshiporini sinua nenästä veti! . . .

Nauraen ja viiksiään vedellen ukko sitte kertoi tapauksen puhtaasti vähävenäläisellä huumorilla. Pojat punastuivat, mutta eivät jääneet puolestaan vastauksen velkaan. Jolleivat he muka tunteneet Netshiporia tai Hvedkoa, niin tunsivat he sen sijaan koko kansan luonteen sen yleisissä piirteissä, sillä he katselivat asioita yleisemmältä kannalta. Heillä oli muka edessään laaja näköala, kun sitä vastoin vanhat, kokeneet käytännön miehet eivät nähneet kotiveräjäänsä kauvemmaksiksi.

Ukko ei suinkaan vastenmielisesti kuunnellut poikiensa oppineita puheita.

— Kyllähän huomaa, etteivät he ole turhaan koulua käyneet, — sanoi hän. — Mutta sen sanon teille kuitenkin, että minun Hvedkoni taluttaa teitä mo-

lempia kuten vasikoita nuoranpätkästä, se on varma se. . . Mutta eipähän vaan minua sillä tavoin nenästä vedetä. Sellaisen veijarin minä panen tupakkakukkarooni ja pistän taskuuni. Mutta maitosuita ja keltanokkiahan te vielä olettekin!

III.

Yksi tämäntapaisista väittelyistä oli juuri loppunut. Vanhat olivat menneet sisään ja Stavrutshenkon ääni kuului tuon tuostakin avonaisten akkunain kautta. Hän kertoili vilkkaasti kaikenkarvaisia naurrettavia tapauksia ja kuuntelijat nauroivat makeasti hänen kertomuksilleen.

Nuoriso oli jäänyt puutarhaan. Ylioppilas oli levittänyt vyönsä ruoholle, asettanut lakin päänsä alle ja loikoi pitkänään maassa hiukan teeskennellyn välinpitämättömässä asennossa. Hänen vanhempi veljensä istui turvepenkillä Evelinan vieressä. Kadetti istui lähellä heitä huolellisesti napitetussa univormussaan. Sokea istui hiukan syrjempänä pää kumaras- ja nojaten akkunalausaa vasten; hän ajatteli juu-

ri päättynyttä väittelyä, joka oli tehnyt häneen syvän vaikutuksen.

— Mitä mielipidettä te olette meidän väittelystämme, panna*) Evelina? — kysyi nuori Stavrutshenko kääntyen vieruskumppaninsa puoleen. — Te ette muistaakseni äsken lausunut sanaakaan.

— Kaikki, mitä puhuitte, on sängen kaunista. Mutta . . .

— Mutta . . . mitä?

Tyttö ei vastannut heti. Hän laski käsityönsä polvilleen, silitteli sitä kädellään ja alkoi miettiväisen näköisenä ja pää hiukan kumarassa tarkastella sitä. Vaikeata oli päättää, mieltikö hän vastaustaan vaiko sitä, että hänen tarvitsisi valita karkeampaa harsokangasta koruompeluaan varten.

Sillä välin nuoret miehet odottivat kärsimättömästi hänen vastaustaan. Ylioppilas nousi kyynänpäänsä varaan ja käänsi tyttöön uteliaisuudesta hehkuvat kasvonsa. Tytön viernskumppani katseli häntä rauhallisin, tutkivin katsein. Sokeakin muutti huoletonna asentoaan, oikasi vartalonsa suoraksi ja kurotti

*) Panna = neiti.

päätään kääntäen kasvonsa pois päin.

— Mutta, — alkoi tyttö puhua hiljaisella äänellä yhä silitellen kädellään koruompeluaan, — kullakin ihmisellä on oma elämäntiensä.

— Herra armahtakoon! — huudahti ylioppilas pisteliäästi, — miten järkevä te olette. Luulisi todellakin teidän olevan ikäihmisen. Vanhako olette, neitiseni?

— Seitsemäntoista, — vastasi Evelina teeskentelemättömästi ja lisäsi kohta vilpittömällä uteliaisuudella: — te tietysti luulitte minua paljon vanhemmaksi, eikö totta?

Nuoret miehet purskahtivat nauruun.

— Jos minulta kysyttäisiin teidän ikäänne, — sanoi hänen vieruskumppaninsa, — niin olisin kahden vaiheilla, sanoisinko teitä kolmentoista tai kolmenkolmatta ikäiseksi. Välistä te näytätte aivan lapselta, välistä taas juttelette kuin viisas vanhus.

— Vakavista asioista, Gavrilo Petrovitsh, täytyy puhua vakavasti, sanoi pikku nainen ja ryhtyi jälleen työhönsä.

Kaikki vaikenivat hetkeksi. Evelinan neula kulki taas edestakaisin koruompelulla ja nuoret miehet katselivat uteliaina tuota järkevää pikku olentoa.

IV.

Evelina oli tietysti paljo varttunut ensimmäisen kohtausten jälkeen Pekan kanssa, mutta ylioppilaan huomautus hänen iästään oli siitä huolimatta aivan oikea. Tuo vähäinen, laiha olento näytti ensi silmäyksellä pikku tytöltä, mutta hänen levollisissa, tasaisissa liikkeissään ilmeni samalla naisen arvokkaisuus, ja hänen kasvonsa tekivät saman vaikutuksen. Ainoastaan slaavilaisilla naisilta voi luullakseni olla sellaiset kasvot. Niiden kauniit piirteet olivat säännölliset ja kylmät, sinisten silmien katse oli suora ja rauhallinen. Puna leimahti harvoin kalpeille poskille, mutta niiden kalpeus ei ollut tavallista kalpeutta, joka milloin tahansa voi puhjeta rajun intohimon rusoksi, — se oli pikemmin lumen kylmää vaaleutta. Hänen suora, vaalea tukkansa oli hiukan tummempi marmorivalkeilla ohimoilla ja riippui pitkänä palmikkona pitkän selkää.

Pekkakin oli kasvanut ja miehistynyt. Nähdessään hänet tänä hetkenä istumassa vähän loitompana työstä kalpeana, levottomana ja kauniina, olisi jokai-

sen silmään varmaankin kohta pistänyt hänen omituiset kasvonsa, joilla jokainen hänen sielunsa ajatus niin selvästi kuvastui. Mustat hiukset ympäröivät kauniina aaltona kuperaa otsaa, jolla näkyi liian aikaisia ryppyjä. Heleä puna ja valju kalpeus vaihtelivat hänen poskillaan. Alahuuli oli hiukan alas päin kääntynyt ja vavahteli aika ajoin hermostuneesti. Suurien, ruskeiden silmien rauhallinen ja liikku maton katse antoi nuorukaisen kasvoille omituisen synkän leiman.

— Siis, — lausui ylioppilas vähän aikaa kestäneen vaitiolon jälkeen, — Evelina neiti luulee, että kaikki, mitä me puhuimme, on naisille käsittämätöntä, että naisen tehtävänä on pitää huolta ainoastaan kyökistä ja lastenkamarista.

Nuoren miehen ääni kuului pilkalliselta. Kaikki olivat hetkisen ääneti ja hermostumisen puna lehahti tytön poskille.

— Te teette liian pikaisia johtopäätöksiä, — sanoi tyttö. — Koska minä ymmärrän kaiken sen, mistä kysymys on ollut, niin muutkin naiset sen käsittävät. Puhuin ainoastaan omasta itsestäni.

Hän vaikeni ja ryhtyi työhönsä sellaisella innolla,

ettei nuorella miehellä ollut rohkeutta jatkaa alotta-
maansa suuntaan.

— Kummallista, — virkkoi hän. — Voisipa luulla,
että jo olette viitoittanut elämänne tien aina hautaan
asti.

— Mitä ihmeellistä se olisi, Gavriilo Petrovitsh? —
sanoi tyttö hiljaa. Olenpa varma siitä, että yksin Il-
ja Ivanovitshkin (kadetin nimi) jo on määrännyt elä-
mänsä uran, vaikka onkin nuorempi minua.

— Niin olenkin, sanoi kadetti tyytyväisenä hänel-
le osoitetusta huomiosta. — Hiljan luin N. N:n elämä-
kerran. Hän toimi myöskin selvän suunnitelman mu-
kaan: kahdenkymmenen vanhana hän meni naimi-
siin ja viidenkolmatta vuotiaana komensi osastoa.

Ylioppilas purskahti ilkeään nauruun ja tyttö pu-
nastui hiukan.

— Niin, siinä näette, — sanoi jälkimäinen hetken
kuluttua kylmällä, pisteliäällä äänellä, jokainen kul-
kee omaa tietään.

Kukaan ei häntä enää vastustanut. Vakava hiljai-
suus tuli nuorten seuraan ja jonkinlainen heille kä-
sittämätön pelästys valtasi heidät: he ymmärsivät hä-
märästi, että keskustelu oli mennyt persoonallisuuk-

siin, että jokin kireäksi jännitetty kieli oli alkanut värähdellä näennäisesti rauhallisten sanojen lomitse.

Ja keskellä tätä hiljaisuutta humisivat ainoastaan pimenevän vanhan puutarhan puut aivan kuin olisivat johonkin tyytymättömiä olleet.

V.

Kaikki nämä keskustelut ja kiistelyt, nuorten innokkaat mietteet ja toiveet tekivät sokean mielen levottomaksi ja oudoksi. Alussa hän kuunteli niitä innolla ja kummastuksella, mutta hän käsitti pian, että kaikki ne olivat hänelle käsittämättömiä vieraita. Hänen puoleensa ei milloinkaan käännytty eikä hänen mielipidettään kysytty, hän tunsi olevansa yksin ja hyljätty — sitä enemmän, mitä vilkkaammaksi elämä kartanossa oli tullut.

Siitä huolimatta hän kuunteli tarkkaan kaikkea, sillä olihan se hänelle niin uutta, ja hänen rypistyneet kulmakarvansa ja kalpeat kasvonsa ilmaisivat jännitettyä huomiota. Mutta hänen mielensä oli synkkä ja

hänen ajatuksensa juoksivat raskaasti ja vaivaloisesti.

Äiti katseli poikaansa surullisin katsein. Ja osanotto ja levottomuus päilyi Evelinankin silmissä. Maksim setä yksinään ei ollut huomaavinaan sitä vaikutusta, minkä äänekäs seura sokeaan teki ja pyysi vilpittömästi vieraita useamminkin käymään talossa luvaten tulevaksi kerraksi hankkia nuorille miehille runsaita kansantieteellisiä tietoja.

Lähtiessään vieraat lupasivatkin muistaa jälkiään. Jättäessään Pekalle hyvästi nuoret miehet puristivat vilpittömästi hänen käsiään. Hän vastasi hermostuneesti heidän kädenpuristuksiinsa ja heidän lähdettyään hän vielä kauan kuunteli poisvierivien kärrynpyörien jyrinää. Sitte hän pyörähti äkkiä ympäri ja läksi puutarhaan.

Vieraiden lähdettyä kaikki kartanossa jälleen hiljenti, mutta tämä hiljaisuus tuntui sokeasta oudolta ja kummalliselta. Hänestä tuntui kuin olisi se sanonut hänelle jotakin tärkeätä talossa tapahtuneen. Hiljenteissä lehtikujissa, joissa kuului vain pyökkien ja sireenipensaiden humina, oli sokea vielä kuulevinaan äskeisten keskustelujen kaiun. Avonaisen akkunan

kautta hän kuuli äidin ja Evelinan kiistelevän jostakin Maksim sedän kanssa. Äidin ääni tuntui hänestä rukoilevalta ja kärsivältä, Evelinan taas vihaiselta, ja Maksim setä kuului innokkaasti ja tarmokkaasti vastustavan naisten mielipiteitä. Pekan ilmestyttyä keskustelu herkesi.

Maksim setä oli tahallansa ja säälimättömin käsin tehnyt ensimmäisen aukon siihen muuriin, joka tähän asti oli sokeata ympäröinyt. Pauhaava levoton aalto oli jo aukosta syöksynyt sisään ja huuhtonut pois tasapainon ja rauhan nuorukaisen mielestä.

Lumottu piiri tuntui hänestä jo ahtaalta. Talossa vallitseva hiljaisuus alkoi vaivata häntä ja vanhan puutarhan hiljainen humina häiritsi nuoren, uinailevan sielun unta. Pimeys aikoi kuiskailla hänelle uutta, viettelevää kieltä ja humista hänen ympärillään tuskastuttavan levottomana ja viekoittelevan vilkkaana. Se maanitteli häntä luokseen, herätti uudestaan hänen sielussaan henkiin jo unohtuneet ongelmat; ja jo nämä ensimmäiset kutsut kalvensivat hänen poskensa ja tuottivat hänelle tylsää, vaikkakin vielä hämärää kärsimystä.

Nämä levottomuuden merkit eivät jääneet naisil-

ta huomaamatta. Maksim setäkin äkkäsi ne, mutta ne näkyivät soveltuvan hänen suunnitelmiinsa. Molemmat naiset pitivät hänen välinpitämättömyyttään kovasydämisyytenä, ja äiti tahtoi omin käsin suojella poikaansa elämän levottomilta tuulahduksilta. „Jos poikani on tähän asti ollut hyvä olla kasvihuoneessa, niin miksi hän ei saa siellä olla edelleenkin?“ — ajatteli hän. Evelina ei nähtävästi ilmaissut kaikkia sydämensä ajatuksia. Mutta hän alkoi yhä useammin vastata Maksim sedän vähäpätöisiinkin ehdotuksiin ennen kuulumattomalla tuimuudella.

Ukko katseli häntä alta kulmain, tutkivin silmin, tyttö vastasi hänen silmäyksiinsä viiaisilla, sähkövillä katseilla. Maksim pudisti päätään, mutisi jotakin itsekseen ja veteli piipustaan entistä paksumpia savupilviä, joka aina oli merkki siitä, että hänen ajatuksensa olivat jännityksissä. Mutta hän pysyi järkähtämättömästi suunnitelmissaan ja mutisi tuon tuostakin halveksivia sanoja naisten sokeasta, järjettömästä rakkaudesta ja heidän lyhyestä ymmärryksestään, joka muka oli paljoa lyhempi heidän hiuksiaan, jonka vuoksi nainen ei voikaan nähdä hetkellisiä ilojaan ja surujaan kauvemaksi.

— Herkeähän toki lörpöttelemästä! — tiuskasi hän välistä vihaisesti sisarelleen kolistaen kainalosauvojaan permantoon. Mutta hän vihastui harvoin; hän vastasi useimmiten sisarensa puheisiin lempeällä, alentavalta säälillä. Sen teki hän sitä mieluummin kun sisar miltei aina lopulta hyväksyi hänen mielipiteensä heidän kiistellessään keskenään, vaikkakaan se ei estänyt häntä vähän ajan perästä uudistamasta keskustelua samasta aineesta. Mutta kun Evelina otti keskusteluun osaa, kiista sai vakavamman luonteen ja silloin piti ukko paraimpana olla vaiti. Jonkinlainen taistelu näkyi olevan alkamaisillaan heidän välillään, mutta tähän asti vastustajat ainoastaan tarkastelivat toinen toistansa ja salasivat huolellisesti korttinsa.

VI.

Kun nuoret miehet parin viikon kuluttua isänsä seurassa uudistivat käyntinsä, niin Evelina otti heidät vastaan kylmästi ja hillitysti. Hänen oli kuitenkin vaikea vastustaa heidän nuoren, vilkkaan seuran-

sa tenhovoimaa. Nuoret miehet kuleskelivat päivät pääksytysten kylissä, samoilivat metsissä ja kirjoittivat muistiin pelloilta leikkuuväen lauluja, mutta illan tullen koko seura kokoontui puutarhan huvihuoneeseen. Eräänä iltana keskustelu jälleen kääntyi arkaan aineeseen ennenkuin Evelina ehti sitä estää. Miten se oli tapahtunut, kuka ensinnä oli alottanut — sitä ei hän eikä kukaan muukaan voinut sanoa. Se oli käynyt yhtä huomaamatta kuin iltaruskon sammuttua illan varjot olivat hiipineet puutarhaan ja satakieli virittänyt pensaikossa laulunsa.

Nuori ylioppilas puhui palavalla innolla, sillä nuorukaiselle omituisella innostuksella, joka saattaa hänet käymään rohkeasti ja empimättä tietämätöntä tulevaisuutta kohti. Tuossa sokeassa uskossa ja innostuksessa oli omituista, tenhoavaa, melkeinpä vastustamatonta voimaa. . . Se oli rohkeaa taisteluunvaatimusta.

Nuoren tytön mieli kuohahti ajatellessaan, että tämä vaatimus voisi tarkoittaa häntä.

Hän kuunteli kumartuneena työnsä yli. Hänen silmänsä iskivät tulta, puna rusotti poskilla ja sydän sykkäili levottomasti. . . Sitte silmien kiilto sammui,

kasvot kalpenivat ja huulet puristuivat yhteen, mutta sydän sykki entistään voimakkaammin ja pelästys kuvastui hänen kasvoillaan.

Ylioppilaan innokas puhe teki häneen kummallisen vaikutuksen. Hänestä tuntui kuin olisi huvihuoneen seinä yht’äkkiä auennut ja hänen eteensä avautunut laajoja näköaloja ja hän oli näkevinään edessään koko avaran maailman toimineen ja hälinöineen.

Se oli jo kauvan viekoittelevana väikkynyt hänen mielessään. Hän oli usein istunut tuntikausia vanhan puutarhan siimeksessä jollakin yksinäisellä penkillä antautuen outojen unelmien valtaan. Mielikuvitus oli silloin luonut hänelle kaukaisia, kirjavia kuvia, joissa sokealla ei ollut sijaa. . .

Suuren maailman aallot tahtoivat yllättää hänet; se viekoitteli ja vaati häntä luokseen.

Hän loi nopean silmäyksen Pekkaan ja tunsi samalla oudon piston sydämessään. Nuorukainen istui liikkumattomana ja ajatuksiinsa vaipuneena. Raskas taakka näkyi painostavan koko hänen olentoaan. Ja tämä näky jätti synkän pilkun tytön sydämeen. „Hän arvaa. . . ajatukseni,“ — ajatteli hän itsekseen, ja tä-

mä ajatus välähti hänen aivoissaan nopeana kuin salama ja kylmät väreet pudistuttivat hänen ruumistaan. Veri syöksähti sydämeen ja hän tunsu kasvojen sa vaalenevan. Silmänräpäyksen ajan tuntui hänestä kuin olisi jo ollut kaukana hyörivässä maailmassa sokean istuessa yksinään pää kumarassa penkillä tai virran rantatöyräällä, jossa hän kerran oli itkenyt hänen kanssaan. . .

Kauhu valtasi hänet ja hänestä näytti siltä, kuin olisi joku ollut vetämällänsä veitsen hänen sydämensä haavasta. . .

Hän muisti Maksimin tuijottavat katset ja vastan nyt hän ymmärsi niiden merkityksen. Maksim setä näytti käsittäneen hänen mielensä tilan paremmin kuin hän itse, hän oli arvannut, että hänen sydämesään oli vielä varaa taistelulle ja valinnalle, ettei hän vielä voinut täydellisesti luottaa itseensä. . . „Mutta Maksim erehtyy sittekin. Olen jo varma ensi askeleestani, saan sitte nähdä, mitä elämä sen perästä tarjo. . .“ — ajatteli tyttö.

Hän huoahui syvään, aivan kuin raskaan työn jälkeen ja katsahui ympärilleen. Hän ei olisi voinut sanoa, miten kauan äänettömyyttä oli kestänyt, milloin

ylioppilas oli vaiennut ja oliko hän sen jälkeen vielä jotain puhunut. Tyttö katsahti sinne päin, missä Pekka vielä hetki sitten oli istunut, mutta nuorukainen oli kadonnut.

VII.

Tyttö asetti silloin levollisesti työnsä syrjään ja nousi ylös.

— Suokaa anteeksi, — sanoi hän kääntyen vieraiden puoleen, — että jätän teidät hetkeksi yksin.

Ja hän läksi astumaan pimeätä lehtikujaa pitkin. Levottomuus vallitsi tänä iltana muidenkin sydämissä. Lehtikujan käänteessä olevan penkin luota Evelina kuuli kiihkeää puhetta. Maksim keskusteli sisarensa kanssa.

— Olen tässä asiassa ajatellut yhtä paljon tytön kuin poikasikin parasta, — sanoi ukko tuimasti. Muistahan toki, että tyttö on vielä lapsi, joka ei tunne elämää. Enkä usko, että sinä tahtoisit hyväksesi käyttää lapsen kokemattomuutta. . .

Anna Mihailovnan ääni värisi liikutuksesta, kun hän vastasi:

— Mutta Max, jos hän. . . jos hän. . . niin miten silloin käy minun poika parkani.

— Käyköön, miten käy! — vastasi vanha soturi lujalla ja ynseällä äänellä. — Sittehan nähdään. Mutta toisen ihmisen elämää ei missään tapauksessa saa turmella. . . Ja eihän meidänkään omatuntomme sitä salli. . . Ajattele tätä tarkasti, Anna, — lisäsi hän lempeämmin.

— Voi poloista poikaani. . .

Niin hiljaa nämä sanat hiipivät äidin huulilta, että tyttö pikemmin arvasi kuin kuuli ne.

Puna lehahti Evelinan poskilta. Hän oli tahtomattaan pysähtynyt lehtikujan käännteessä. . . Hänelle johtui mieleen, että jos hän nyt näyttäytyy, niin luulevat molemmat hänen salaa kuunnelleen heidän sydämiensä ajatuksia.

Mutta hetken perästä hän kohotti ylpeästi päätään. „Enhän ole tahallani kuunnellut, ja eihän valheellinen häpeäntunne missään tapauksessa saa estää minua kulkemasta tietäni. Ukko on sitäpaitsi ottanut pitääkseen huolta asioista, jotka eivät häneen

kuulu. Kykenen kyllä yksinkin määräämään elämäni juoksun,“ — ajatteli tyttö. Sitte astui hän esiin kään- teen takaa ja kulki pää pystyssä molempien keskus- televien ohi. Maksim setä veti vaistomaisesti kaina- losauvansa syrjään antaakseen hänelle tietä, ja Anna Mihailovna katsahti häneen surullisen lempeästi, ju- maloitsemisen- ja pelonsekaisella tunteella.

Äidistä tuntui kuin ylpeä, vaaleakutrinen tyttö, jo- ka vastikään meni heidän ohitseeseen niin vihaisen ja uhmailevan näköisenä, olisi vienyt muassaan hänen poikansa onnen tai onnettomuuden.

VIII.

Puutarhassa oli vanha, jo hylätty mylly. Sen rattaat olivat jo aikoja sitte laanneet pyörimästä, ruuhen lai- dat olivat sammaloituneet ja vesi juoksi vanhan su- lun rakosista hienoina, alati lirisevinä suihkuina. Se oli sokean mielipaikka. Täällä hän istuskeli usein tun- tikausia kuunnellen veden lirinää, jonka hän osasi erinomaisesti soittaa pianollakin. Mutta tällä erää ei hän tullut sitä kuunnelleeksi. . . Hän käveli nyt pit-

kin polkua sisällisen tuskan kalventamin kasvoin ja sydän täynnä surua.

Kuultuaan tytön kevyet askeleet hän pysähtyi. Evelina laski kätensä hänen olalleen ja kysyi vakavalla äänellä:

— Sanoppa minulle, Pekka, mikä sinua vaivaa? Miksi olet niin surullinen?

Nuorukainen kääntyi äkkiä hänestä ja alkoi kulkea edelleen pitkin polkua. Tyttö seurasi häntä ja alkoi astua hänen vieressään.

Hän ymmärsi nuorukaisen äkkinäisen liikkeen ja hänen vaitiolonsa ja hetkeksi hän antoi päänsä vaihua alas. Kartanosta kuului laulua. Nuori, voimakas ääni lauloi rakkaudesta ja onnesta; säveleet kaiuivat etäisyyden heikentäminä yön hiljaisuudessa hämmentäen puutarhan hiljaisen huminan.

Siellä oli onnellisia ihmisiä, jotka elivät täyttä elämää. Vielä muutamia hetkiä sitte hänkin oli ollut heidän seurassaan ja hurmautuneena uneksunut elämästä, jossa sokealla ei ollut sijaa. Hän ei ollut edes huomannut nuorukaisen katoamista, ja nämä yksinäisen surun hetket olivat varmaankin sokeasta tuntuneet arvaamattoman pitkiltä.

Tällaiset ajatukset risteilivät nuoren tytön mielessä hänen astuessaan Pekan rinnalla lehtikujaa pitkän. Hänen ei ollut milloinkaan ollut näin vaikea aloittaa keskustelua nuorukaisen kanssa tai vaikuttaa hänen mielentilaansa. Kuitenkin hän tunsi, että hänen läsnäolonsa vähitellen alkoi poistaa synkät mietteet nuorukaisen mielestä.

Sokea alkoi todellakin hiljentää askeleitaan ja hänen kasvonsa tulivat levollisemmiksi. Hän kuuli vieressään tytön askeleet ja ankara sisällinen tuska alkoi huojentua ja antaa tilaa toiselle tunteelle. Hän ei voinut itsekään täydellisesti käsittää tätä tunnetta, mutta se oli siitä huolimatta hänelle tuttu ja hän antautui vastustelematta sen hempeän vaikutuksen alaiseksi.

— Mikä sinun on? — toisti tyttö.

— Ei mikään, — vastasi nuorukainen surullisesti.
— Minä vain tunsin olevani liikaa maailmassa.

Talosta kuulunut laulu vaikenä, mutta toinen kajahti kohta sen jälkeen. Se kaikui hiljaa, tuskin kuuluvasti. Laulaja lauloi vanhaa kansanlaulua mukailien runolaulajain hiljaista laulutapaa. Välistä hänen äänensä miltei kuulumattomiin häipyi ja syntyi hetken hiljaisuus, jolloin mietteet mielen valtasivat ja mieli-

kuvitus ihania unelmiaan loi, mutta hetken kuluttua sävel kuului jälleen ja värähteli hiljaisena puiden huminan lomitse . . .

Nuorukainen pysähtyi tahtomattaankin kuuntelemaan.

— Tiedätkö, sanoi hän surunvoittoisesti. — Minusta vanhat ihmiset ovat oikeassa väittäessään, että maailma muuttuu yhä huonommaksi ja huonommaksi.

Entiseen aikaan kaikkien oli parempi elää, yksin sokeainkin. Sen sijaan että nyt soitan pianoa, olisin silloin tarttunut banduriin ja lähtenyt taivaltaamaan kaupunkeja ja kyliä . . . Minun ympärilläni olisi kokoontunut ihmisjoukkoja, ja minä olisin laulanut heille heidän esi-isiensä kunniasta ja urotöistä. Silloin minullakin olisi ollut jotakin tehtävää maailmassa. Mutta mikä merkitys minulla nyt on? Yksin tuo kimeä-ääninen kadettikin puhui, — kuulitko? — naimisesta ja osaston komentamisesta. Hänelle naurettiin, mutta minä . . . en voi edes sitäkään ajatella.

Kauhu päilyi nuoren tytön sinisissä silmissä ja kuuma kyynel vyörähti niistä.

— Olet aivan turhaan kääntänyt huomiota ylioppi-

laan puheisiin, — sanoi hän hämmentyneenä ja koetti tehdä äänen niin huolettomaksi ja leikilliseksi kuin mahdollista.

— Ehkä, — vastasi Pekka miettiväisenä. — Mutta hän on kuitenkin hyvin miellyttävä ja hänen äänensä on niin kaunis.

— Hän on todellakin miellyttävä, — sanoi Evelina miettiväisenä, melkein pä hellästi, mutta lisäsi sitte äkkiä tuikealla, miltei vihaisella äänellä: — Ei hän kuitenkaan minua miellytä. Hän on liiaksi itseensäluottava ja äänensä on epämiellyttävä.

Nuorukainen kuunteli hämmästyneenä tytön vihan purkausta.

— Se on kaikki pelkkää tyhmyyttä, Maksim sedän keksintöä! Tällä hetkellä vihaan häntä sydämeni pohjasta.

— Mitä nyt, Evelina? — kysyi sokea. Miksi sinä Maksimia syytät?

— Hän pitää itseään viisaana miehenä ja on sen vuoksi antanut järkensä tukahuttaa sydämensä äänen. . . Älä sano sanaakaan minulle heistä, Mistä he luulevatkaan saaneensa oikeuden pitää huolta toisten kohtalosta?

IX.

Isäntäväki ja vieraat olivat kokoontuneet pieneen vierashuoneeseen, mutta sokea nuorukainen ja Evelina olivat poissa. Maksim puheli vanhan ystävänsä kanssa, nuoret miehet istuivat äänettöminä avonaisten ikkunain luona. Pienessä seurassa vallitsi tuo omituisen hiljainen mieliala, jolloin kaikki hämärästi tuntevat, että jotain on tulossa. Maksim loi puhuesaan tuon tuostakin pikaisen, odottavan silmäyksen oveen päin. Pani Popelskaja näytti surulliselta ja, aivan kuin olisi ollut jotakin anteeksi pyydettyä, koetti voimiansa myöten olla huomaavainen ja rakastettava emäntä. Ainoastaan pan Popelski oli tavallisuuden mukaan levollinen ja istui puolitorkkuksissa tuolillaan odottaen illallista.

Vihdoin kuului vierashuoneen edustalla olevalta terassilta askeleita. Kaikkien katseet kääntyivät sinnepäin. Ja pian ilmaantui Evelinan vartalo leveälle ovelle, ja sokea nuorukainen astui hiljaa hänen jälestantään rappusia ylös.

Nuori tyttö tunsi, että kaikkien katseet olivat luo-

tuitta häneen, mutta hän ei siitä hämmentynyt. Tyyneenä ja levollisin askelin hän astui huoneen poikki, Ainoastaan Maksim sedän ohi mennessään ja huomattaessaan, miten tämä altakulmain tarkasteli häntä, hän hymyili tuskin huomattavasti ja loi ukkoon pilkallisen, uhittelevan silmäyksen. Maksim vaipui ajatuksiinsa ja vastasi hajamielisesti hänelle tehtyyn kysymykseen. Pani Popelskaja katsahti poikaansa.

Näytti siltä kuin nuorukainen olisi kulkenut tytön jäljestä itsekään selvään tajuamatta mihin. Kun hänen kalpeat kasvonsa ja hento vartalonsa olivat ilmestyneet oveen, hän pysähtyi äkkiä miettiväisen näköisenä valaistun ja ihmisiä täynnä olevan huoneen kynnykselle. Hetken kuluttua hän kuitenkin astui kynnyksen yli ja puoleksi hajamielisen, puoleksi miettiväisen näköisenä suuntasi kulkunsa pianon luo ja avasi sen.

Hän näytti unohtaneen vieraiden läsnäolon ja vaistomaisesti pyrkivän rakastetun soittokoneen luo purkaakseen sen avulla tunteitaan.

Avattuaan kannen kosketti hän ensin hiljaa koskettimia ja soitti sitte muutamia nopeita, kevyitä akordeja. Näytti siltä kuin hän olisi tahtonut kysyä jo-

takin pianolta tai omalta itseltään.

Hän ojensi kätensä koskettimille ja vaipui syviin mietteisiin, ja jännitetty hiljaisuus vallitsi pienessä vierashuoneessa.

Yö kurkisteli sisään avonaisista akkunoista ja puutarhan puiden viheriät, lampun valaisemat lehvät tirkistelivät uteliaina huoneeseen. Äskeiset, jo hiljonneet äänet olivat kääntäneet puoleensa vieraiden huomion. Kaikki istuivat äänetönnä ja odottivat jännityksissä, ihmetellen kummallista ilmettä sokean kalpeilla kasvoilla.

Mutta Pekka istui liikkumattomana sokeat silmänsä luotuina ylös, aivan kuin olisi kuunnellut jotakin. Mitä erilaisimpia tunteita risteili hänen sielussaan. Ennen tuntemattoman elämän virtaus tempasi hänet mukanaan, samoin kuin rannan aalto mukaansa vie hietikossa kauvan lojuneen venheen. . . Kummastus kuvastui hänen kysyvillä kasvoillaan ja onto, aivan erinäinen ilme välähti niillä tuon tuostakin. Sokeat silmät suurenivat, säkenöivät ja sammuivat jälleen.

Hetken ajan olisi voinut luulla, ettei hän löydä sie-lustaan sitä, jota hän niin hartaalla huomiolla kuuntelee. Hänen kasvojensa ilme pysyi yhä muuttumat-

tomana. Mutta siitä huolimatta hän yht'äkkiä vavah-
ti ja kosketti soittimen kieliä. Silloin uhkuvan tunteen
uusi hyökyaalto yllätti hänet ja hän antautui koko-
naan soinnukkaiden, sujuvien sävelien valtaan.

X.

Hän ilmaisi näissä sävelissä kaiken sen, jota hän
oli tuntenut hetki sitte vaiti ja pää kumarassa seistes-
sään soittokoneen ääressä ja muistellessaan kulunut-
ta elämäänsä. Luonnon äänet, tuulen humina, met-
sän kuiske, joen loiskina ja tuntemattoman etäisyy-
den epäselvä pauhina ilmenivät niissä. Kaikki tämä
punoutui sen syvän ja sydämeen puhuvan tunnel-
man taustaksi, joka ilmenee ihmissielussa luonnon
salaperäisenä kuiskeena, ja jota on niin vaikea tar-
koin määritellä. . . Jos se on kaihoa, niin miksi se on
niin suloista? . . . Jos se taas on iloa, niin miksi se on
niin syvää, niin äärettömän surullista?

Tällaista oli sokean soitto. Se kajahteli alussa hil-
jaisena, epävarmana. Näytti siltä kuin soittajan mie-
likuvitus olisi turhaan pyrkinyt hallitsemaan tunnel-

mien tulvaa. Luonnon hajanaiset, hämärät ja epämääräiset mutta samalla mahtavat ja voimakkaat ja sielua lamauttavat tuulahdukset ottivat soittajan kokonaan valtoihinsa.

Aika ajoin äänet kovenivat, kasvoivat, kävivät voimakkaammiksi. Näytti siltä kuin hän olisi voinut muutamilla lyönneillä sulattaa ne mahtavan ja kauniin sopusoinnun soreaksi virraksi, ja silloin kuuntelijat jähmettyivät jännityksestä ja Maksim ihmetteli, mistä sokea oli saanut nuo tavattoman voimakkaat tunnelmat. Mutta äänivirta oli tuskin alkanut paisua kun se yhtäkkiä jäileen hiljeni, aivan kuin kalliota vasten vaahdoksi pirstautunut aalto, ja katkera epäily ja neuvottomuus kajahteli kauvan sen jälkeen soittimen sävelissä.

Sokea soittaja herkesi hetkeksi ja hiljaisuus vaihtoi jälleen vierashuoneessa ja ainoastaan puiden oksain hiljainen humina häiritsi sitä. Lumous, joka oli vallannut kuuntelijat ja vienyt heidät kauvaksi vaatimattomien seinien ulkopuolelle, herposi; he huomasivat olevansa äskeisessä pienessä huoneessa; tutut seinät ympäröivät heitä ja yö pilkisteli huoneeseen mustista akkunareijistä.

Mutta sokea soittaja kosketti jälleen soittimen kieliiä ja äänet kajahtelivat jälleen vähitellen kiihtyen ja aivan kuin etsien jotakin ylenivät korkeammiksi ja voimakkaammiksi. . . Akordien epämääräiseen sointuun punoutui kansanlaulun ihania säveliä; ne ilmaisivat rakkautta ja surua, milloin menneitten kärsimysten ja kunnian muistoja, milloin taas nuorekasta rohkeutta ja toivoa. Sokea koetti sulattaa tunteensa tunnetuihin ja valmiisiin muotoihin.

Mutta laulunkin sävel vaikenä valittaen ja väärähdellen pienen vierashuoneen hiljaisuudessa. Kolmannella kerralla soittaja rupesi soittamaan kappaletta, jonka hän joskus oli nuoteista opetellut. Hän toivoi kenties voivansa sulattaa omat tunteensa sopusointuun soitannollisen neronsa luomiskyvyn kanssa.

XI.

Nuottien lukeminen on tietysti sokeille hyvin vaikeata. Nuotit, samoin kuin kirjaimetkin, painetaan heitä varten kuperiksi, äänet ilmaistaan erinäisillä

merkeillä, jotka asetetaan yhteen jonoon kuten kirjan rivit. Jotta voitaisiin ilmaista äänet, jotka yhdessä muodostavat akordin, asetetaan niiden väliin huuto-merkit. Sokean täytyy oppia ne ulkoa, erittäin kummallekin kädelle. Se on sangen monimutkaista ja vaikeata työtä, mutta innostus soittoon auttoi Pekkaa. Opittuaan ulkoa muutamia akordeja kummallekin kädelle, hän istuutui pianon ääreen ja kun kuperain hieroglyfien yhdistämisestä yht’äkkiä sukeutui sokea soitto, tunsu hän niin suurta nautintoa ja huvia, että kuiva työ tuntui hauskalta, jopa viehättävältäkin.

Mutta sokean täytyi siitä huolimatta suorittaa hyvinkin mutkallinen työ, ennenkuin hän voi kokonaan esittää paperille merkityn kappaleen. Ennenkuin merkki säveleksi muuttui, täytyi sokean kosketella sitä sormillaan ja painaa se mieleensä, ja merkin täytyi sitte kulkea samaa tietä takaisin soittavien sormien päihin. Sokean suuresti kehittynyt musikaalinen tunne, joka oli jo ehtinyt saada omituisen luonteen, auttoi häntä vaikean työn suorittamisessa ja antoi vieraalle kappaleelle huomattavan itsenäisen värityksen. Pekan musikaalinen tunne oli kehittynyt niiden sävelien mukaiseksi, jotka hän kaikkein en-

sinnä oli kuullut. Nämät äidin soittamat kansallisen musiikin sävelet kaikuivat alati hänen sielussaan, ja kotoinen luonto puhui hänelle niissä tuttua kieltään.

Niinpä nytkin, kun hän sykkäilevin sydämin ja hehkuvien mielin soitteli, oli hänen soittonsa jo alusta alkaen niin voimakasta, raikasta ja itsenäistä, että kummastus yhtähaavaa kuvastui kuuntelijain kasvoilla. Kaikki olivat hetken kuluttua jälleen vaipuneet lumouksen valtaan. Ainoastaan Stavrutshenkon vanhin poika, joka itse oli soittotniekka, kuunteli tarkkaavaisesti soittoa, koettaen päästä selville siitä itsenäisestä tavasta, jolla sokea soittaja soitti vanhan tunnetun kappaleen.

Musiikki on puolueiden yläpuolella, riippumaton ristiriitaisista mielipiteistä. Nuorukaisten silmät säkenöivät innostuksen tulta, heidän kasvonsa hehkuiivat ja mielissä syntyi rohkeita ajatuksia vielä tuntemattomasta elämästä ja onnesta. Stavrutshenko vanhus istui alussa pää kumarassa ja kuunteli ääneti, mutta hänenkin mielensä alkoi vähitellen vilkastua, hän nyyhkäsi Maksimia kyynäspäällään ja kuiskasi:

— Sepä vasta on soittoa, on totta tosiaan. . .

Sen mukaan kuin äänet kasvoivat, näkyivät van-

hat muistot palaavan hänen mieleensä. Hän muisteli luultavasti nuoruuttaan. Silmänsä alkoivat säkenöidä, puna lehahti kasvoille ja koko vartalo suoristui, innostuksissaan hän nosti jo kätensä ylös lyödäkseen nyrkillään pöytään, mutta pidätti itsensä ja las ki hiljaa kätensä alas. Heitettyään poikiinsa nopean silmäyksen hän alkoi vedellä viiksiään ja kumartuen Maksimin puoleen kuiskasi:

— Meidät vanhat ukot tahdotaan jo heittää romuläjään. . . Mutta olipa meilläkin aikamme. . . Ja kyllä me vieläkin johonkin kelpaamme. . . Enkö puhu totta?

Anna Mihailovna loi Evelinaan kysyvän katseen. Tyttö oli laskenut käsityönsä polvilleen ja katseli sokeaa soittajaa, ja ihastus ja huomio päilyi hänen sinisissä silmissään. Hän ymmärsi soiton omalla tavallaan: hän kuuli siinä vanhan myllytokeen yli juoksevan veden lorinan ja tuomien kuiskeen illan hämärän peittämässä lehtikujassa.

XII.

Mutta sokean kasvoilla ei näkynyt samaa innostusta, joka oli vallannut hänen kuulijansa. Viimeinenkään kappale ei nähtävästi antanut hänelle etsimäänsä tyydytystä. Neuvottomuus, tyytymättömyys ja valitus kajahtelivat loppusävelissä. Äiti Katsahti poikaansa kasvoihin ja oli huomaavinaan niillä jo ennestään tutun ilmeen. Kirkas kevätpäivä, jolloin hänen pieni poikansa makasi joen rannalla keväisen luonnon räikeiden vaikutelmien masentamana, muistui hänen mieleensä.

Mutta tämä ilme oli nyt ainoastaan silmänräpäyksen ajan huomattavissa Pekan kasvoilla. Vierashuoneessa syntyi äänekästä puhetta ja Stavrutshenko vanhus sulki soittajan syliinsä.

— Sinä soitat kerrassaan mainiosti, poika! Soitat kuten kelpo vähävenäläinen ainakin.

Nuoret miehet olivat yhä vielä innostuksen valtaamina ja puristivat sokean kättä. Ylioppilas ennusti hänelle suurta, loistavaa tulevaisuutta.

— Niin, sitä ei voi epäillä! — toisti vanhempi ve-

li. — Te olette ihmeteltävän täydellisesti ymmärtänyt kansanlaulun sävelen. Te hallitsitte sitä täydellisesti. Mutta sanokaapa toki, minkä kappaleen soittitte viimeiseksi.

Pekka mainitsi erään italialaisen kappaleen.

— Olen siis oikeassa, — vastasi nuori mies. — Tunnen kappaletta hiukan. . . Teillä on kummallisen itsenäinen esittämistapa. Monet soittavat sen kenties paremmin teitä, mutta samoin kuin te sitä ei soita kuukaan.

— Miksi luulet, että toiset soittavat sen paremmin? — kysyi veli.

— Näetkös. . . Minä olen kuullut sen esitettävän alkuperäisessä muodossaan. Mutta tämä esitys. . . on ikäänkuin käänös italialaisesta musiikkikielestä vähävenäläiseen.

Sokea kuunteli tarkasti. Hänkin oli kerran tullut vieraiden vilkkaiden keskustelun keskipisteeksi, ja hän tunsi sielussaan ylpeätä luottamusta omiin voimiinsa. Kenties hänkin sentään voi jotakin maailmassa aikaansaada. Hän istui tuolilla käsi pöydälle ojennettuna. Äänekkään puhelun yhä kestäessä, tunsi hän jonkun innokkaasti tarttuvan hänen käteen-

sä. Evelina oli tullut hänen luokseen ja puristi kenenkään huomaamatta hänen kättänsä ja ilosta värähtelevällä äänellä virkkoi:

— Kuulitko? Sinullakin tulee olemaan oma työalasi. . . Jospa näkisit, miten soitollasi vaikutat ihmisiin! . . .

Sokea vavahti ja oikaisihe suoraksi.

Äiti yksin huomasi tämän lyhyen kohtauksen. Heleä puna lehahti hänen kasvoilleen, aivan kuin olisi hän tuntenut niillä ensimmäisen intohimoisen rakkauksen suudelman.

Sokea istui yhä paikallaan kalpein kasvoin. Uusi onni oli yllättänyt hänet niin äkkiä ja sitä ajatellessaan hän kenties aavisti rajuilman lähenevän. Se oli jo noussut näkyviin muodottomana, raskaana pilvenä hänen aivojensa syvimmästä sopukasta.

VI Luku.

I.

Seuraavana aamuna sokea heräsi varhain. Huoneessa oli hiljaista eikä päivän hyörinä muuallakaan talossa vielä ollut alkanut. Raitis aamuilma tulvasi sisään avoimesta akkunasta. Pekka ei vielä täydellisesti muistanut eilisiä tapahtumia, mutta siitä huolimatta uusi, outo tunne täytti koko hänen olentonsa.

Hän loikoi muutamia minuutteja hiljaa vuoteellaan kuunnellen pikkulinnun hiljaista liverrystä puutarhassa ja omassa sydämessään herännyttä kummallista tunnetta.

„Mikä minua oikeastaan vaivaa“ — ajatteli hän ja samassa juolahtivat hänen mieleensä sanat, jotka Evelina eilen oli lausunut hämärässä vanhan myllyn luona: „Etkö todellakaan milloinkaan ole ajatellut sitä? . . . Voi, miten olet tyhmä. . .“

Hän ei todellakaan koskaan tullut sitä ajatelleeksi. Tytön läsnäolo tuotti hänelle tosin nautintoa, mutta eilispäivään asti hän ei ollut sitä huomannut, samoin kuin ei kukaan huomaa ilmaa jota hengittää. Nämä yksinkertaiset sanat olivat tehneet hänen sieluunsa

saman vaikutuksen kuin korkeudesta pudotettu kivi tekee veden tyyneen pintaan. Hänen sielunsa oli vielä muutama aika sitte ollut yhtä tyyni ja rauhallinen kuin veden pinta johon aurinko ja sininen taivas kuvastuvat, mutta tuo tyyni rauha oli yhdellä ainoalla iskulla kadonnut ja hänen mielensä meri aaltoili pohjiaan myöten. Hänen sieluelämänsä oli tänään aivan toinen kuin eilen, ja hän katseli entistä ystävätärtän­sä aivan toisessa valossa kuin ennen. Eiliset tapahtumat muistuvat hänen mieleensä pienimpiin yksityiskohtiinsa asti, ja hän oli jälleen kuulevinaan tuon „uuden“ soinnun Evelinan äänessä, jota hän ei milloinkaan ennen ollut huomannut siinä. „Voi, miten olet tyhmä!“ — toisti hän itsekseen.

Hän hypähti nopeasti vuoteeltaan, pukeutui ja juoksi puutarhan kasteesta vielä kosteita käytäviä myöten vanhan myllyn luo. Vesi lorisi ja tuomet humisivat samoin kuin eilenkin, eroitus oli vain siinä, että eilen oli pimeä, vaan nyt kirkas, auringonpaisteinen aamu. Milloinkaan ennen hän ei ollut „tuntunut“ valua niin selvästi. Tuoksuvassa, kosteassa ilmassa hän tunsii aamun raikkauden ja auringon hymyilevät säteet näkyivät kutkuttavan hänen hermojaan.

II.

Mutta tämän ilon ja innostuksen ohella heräsi hänen sielunsa syvimmissä sopukassa toinenkin tunne. Se oli hämärä ja epämääräinen. Ensi alussa hän ei sitä edes huomannut, mutta siitä huolimatta se punoutui hänen mielentilaansa, aivan samoin ja yhtä huomautta kuin surullinen sävel iloiseen lauluun. Aivan kuin musta ukkospilvi kasvaa pienestä pilvenhattarasta, varttui ja vahveni sekin vähitellen hänen sydämensä sisimmissä sopukoissa ja samoin kuin pilvi, kasvettuaan, sataa vettä, satoi tämä tunne kyyneleitä. Se paisui yhä vahvemiksi ja vahvemiksi ja valtasi hänen sielunsa niin kokonaan, että se aika ajoin karkoitti sieltä kaikki muut tunteet.

Hänen sanansa olivat vielä muutama tunti sitte kaikuneet hänen korvissaan, hän oli saanut kokea ensimmäisen rakkauden kaikki sulot, silitellyt kädelään hänen silkinhienoa tukkaansa ja tuntenut hänen sydämensä sykkivan rintaansa vasten. Ja kuvitellessaan mielessään kaikkea tätä hänen sydämensä olisi sykkinyt ilosta. Mutta muodottomat aaveet täytti-

vät hänen pimeän mielikuvituksensa ja karkoittivat kuolonkalsealla henkäyksellään sieltä ihanan kuvan, joka pian häipyi jäljettömiin. Hän meni vanhan myllyn luo ja seisoi sen läheisyydessä tuntikausia koettaen palauttaa muistiinsa hänen sanojaan, äänensä kaikua ja liikkeitään. Mutta hän ei voinut enää yhdistää niitä siksi sopusointuiseksi tunnekokonaisuudeksi, joka ensi aikoina oli hänen sydämensä täyttänyt. Tuntematon, salaperäinen voima oli alusta alkaen piillyt näiden salaisten tunteiden takana, ja tämä voima verhosi ne pian aivan kuin ukkospilvi verhoaa taivaan rannan.

Hän ei enää voinut kuulla tytön äänen hellää sointua, onnellisen illan kaikki tunnelmat haihtuivat ja tyhjiys ammotti niiden sijalla. Ja uusi, voimakas halu heräsi vähitellen sokean nuorukaisen sydämessä — halu poistaa tämä tyhjiys.

Hän tahtoi nähdä rakkautensa esineen.

Voimakas sysäys oli rauhallisesta unestaan herättänyt nuorukaisen hetkeksi uinahtaneet intohimot, elvyttänyt ne ja tuonut mukanaan sietämättömiä kärsimyksiä.

Hän rakasti tyttöä ja tahtoi nähdä hänet.

III.

Vieraat läksivät jälleen matkoihinsa ja kaikki kulki pian entistä kulkuaan Popelskin talossa, mutta sokean mielentila oli kokonaan muuttunut. Hän oli ärtyinen ja hermostunut. Aika-ajoin, kun hänen onnensa hetket muistuiivat hänen mieleensä elävinä ja räikeinä, hän hiukan vilkastui ja hänen kasvojensa ilme kävi iloisemmaksi. Mutta vilkkaus ei kestänyt kauan, ja aikaa voittaen nämä valoosat hetket toivat mukanaan uusia levottomuuden syitä. Sokea näytti näet pelkäävän, että ne vähitellen katoavat eivätkä milloinkaan enää palaa. Ja tämä pelko teki koko hänen olentonsa levottomaksi ja käytöksensä oikulliseksi. Musertavan, valottoman surun hetket seurasiivat rajuja hellyyden puuskia ja hermoston tavatonta kiihtymistilaa. Pahin, mitä äiti oli odottanut, toteutui vihdoin, nuorukaisen lapsuudenaikaiset, levottomat unet palasivat.

Anna Mihailovna meni eräänä aamuna poikansa huoneeseen. Tämä nukkui vielä, mutta hänen unensa oli kummallisen rauhaton: Silmät olivat puoliksi

avoinna ja tuijottivat himmeinä raollaan olevien silmäautojen alta, ja rauhattomuus kuvastui kalpeilla kasvoilla.

Äiti pysähtyi ja loi poikaansa tutkivan katseen huomatakseen kummallisen rauhattomuuden syyn. Mutta hän huomasi, että levottomuus yhä vain kasvoi ja että jännitys ja sielun tuska yhä selvemmin kuvastuivat nukkuvan nuorukaisen kasvoille.

Hän oli yhtäkkiä näkevinään vuoteen yläpuolella tuskin huomattavaa liikettä. Kirkas valonsäde muodosti valoisan pilkun seinään päänalusen yläpuolelle ja näkyi hiljalleen vaappuen siirtyvän yhä alemmaksi. Se hiipi hiljoilleen yhä lähemmäksi nuorukaisen puoliksiavoimia silmiä ja mitä lähemmäksi se tuli niitä sitä suuremmaksi kävi nukkuvan levottomuus.

Anna Mihailovna seiso i liikkumattomana ja oivan kuin painajaisen ahdistamana. Hän ei voinut mitenkään loitontaa pelästynyttä katsettaan valoisaasta pilkusta, joka hiljaa mutta kuitenkin huomattavasti näkyi lipuvan yhä lähemmäksi pojan kasvoja. Nuorukaisen kasvot tulivat yhä kalpeammiksi, niiden piirteet yhä kankeammiksi ja niillä kuvastuva henkinen ponnistus yhä selvemmäksi. Valo heijasti

jo kullankeltaiseen tukkaan ja leikki valkealla otsalla. Äiti kumartui yhä enemmän eteenpäin; hän tunsi vaistomaista halua puolustaa poikaansa, mutta aivan kuin painajaisen ahdistamana hän ei voinut liikuttaa jäsentäkään. Sillävälän nuorukaisen silmät avautuivat kokonaan, valo säkenöitsi liikkumattomissa silmäterissä ja pää kohosi tyynystä aivan kuin vastaanottaakseen valoa. Outo ilme ilmaantui nuorukaisen huulille. Mutta mahdotonta oli päättää, oliko se hymyä vai itkua, ja kasvat kangistuivat jälleen kylmiksi ja liikkumattomiksi.

Äiti pääsi vihdoon siitä lumoustilasta, joka oli aivan kuin kahlehtinut hänen jäsenensä ja astuttuaan vuoteen luo hän laski kätensä pojan otsalle. Nuorukainen säpsähti ja heräsi.

— Sinäkö se olet, äiti? — kysyi hän.

— Minä, poikaseni.

Nuorukainen nousi istualleen. Sakea sumu näkyi vieläkin samentavan hänen sieluaan. Mutta hetken kuluttua hän virkkoi:

— Minä näin jälleen unta . . . Tätä nykyä näen niitä hyvin usein . . . mutta en muista niistä mitään . . .

IV.

Näin kului toista vuotta. Nuorukaisen musta, surun sumentama mieliala muuttui sillä välin vähitellen ärtyiseksi hermostumiseksi, samalla kun hänen tuntoaistinsa kehittyi entistään vielä herkemmäksi. Hänen kuulonsa terottui tavattoman tarkaksi ja hän tunsu valon vaikutuksen koko ruumiissaan; hän voi eroittaa kuutamoyöt pimeistä ja usein kun kaikki talossa jo nukkuivat istui hän pitkät ajat yksikseen pihamaalla liikkumattomana ja surullisiin mietteisiin vaipuneena antautuen haaveellisen kuuvalon herättämän kummallisen mielialan valtaan. Hänen kalpeat kasvonsa olivat käännettyt taivaan sinilaella kulkevaan tulipalloon ja sen kylmänkelmeät säteet heijastivat säkenöiden hänen silmistään.

Kun kuu, joka kasvoi yhä suuremmaksi, mitä lähemmäksi maata se tuli, oli peittynyt raskaaseen, punertavaan sumuun ja hiljalleen vaipui taivaan rannan taa, kävivät sokean kasvot levollisemmiksi ja niiden piirteet pehmeämmäksi. Silloin hän nousi ja meni huoneeseensa.

Vaikea on sanoa, mitä hän oikeastaan mietiskeli näinä pitkinä öinä. Jokainen ihminen, joka on elänyt täydellisesti itsetietoista elämää ja tuntenut sen iloja ja suruja, on joskus joutunut suurempaan tai pienempään henkiseen ahdinkotilaan. Tultuaan käytännöllisen elämän kynnykselle ihminen aina koettaa määrätä asemansa luonnossa, merkityksensä ja suhteensa ympäröitsevään maailmaan. Se on „salakari“ ihmisen elämässä ja onnellinen se, jonka elon virta onnellisesti ja vahingoittumatta vie sen ohitse. Tämä taitekohta oli Pekan elämässä vielä räikeämpi kuin muiden. Kysyessään itseltään, mikä elämän päämäärä oikeastaan on, hän tuli aina lisänneeksi: „Ja mitä on varsinkin minulla, sokealla raukalla, maailmassa tekemistä.“ Ja hämärä, voittamaton halu, joka raskaana painosti hänen mieltään, tuotti hänelle miltei ruumiillista tuskaa ja punoutui näihin surullisiin mietteisiin. Tämä sietämätön tuska vaivasi häntä lakkaamatta eikä se voinut olla jättämättä jälkeä hänen luonteesensa. Hän kävi yhä harvapuheisemmaksi ja umpi-mielisemmäksi. Välistä ei edes Evelina tiennyt, pitikö häntä näinä synkän mietiskelyn yksinäisinä hetkinä puhutella vai ei.

— Uskotko minun rakastavan sinua? — kysyi hän kerran terävästi.

— Armaani, tiedänhän sen varmasti, — vastasi tyttö.

— Mutta minä en ole varma siitä, — vastasi sokea synkästi. — Nyt en sitä tosiaankaan tiedä, vaikkakin ennen olin vakuutettu rakastavani sinua enemmän kuin ketään muuta maailmassa. Jätä minut oman onneni varaan ja tottele niitä, jotka kutsuvat sinua maailmalle, sillä se voi jo kohta olla myöhäistä.

— Miksi sinä kiusaat minua? — huudahti tyttö valittavalla äänellä.

— Kiusaanko sinua, vastasi nuorukainen ja kummallinen itsekkäisyyden ja kärsimyksen ilme kuvastui hänen kasvoillaan.

No niin, sanot itse että kiusaan sinua ja minä olen vakuutettu, että tulen koko elämäni ajan sinua kiusaamaan, sillä en voi muuta. Jättäkää sen vuoksi minut oman onneni varaan. . . niin sinä kuin muutkin, sillä palkitsen rakkautenne ainoastaan tuottamalla teille kärsimyksiä. . . Minä tahdon nähdä, — lausui hän kun mielensä hiukan oli tyyntynyt, — tahdon nähdä enkä voi mitenkään vapautua tästä ha-

lusta. Jospa edes kerran, vaikkapa vain unessa, saisin nähdä taivaan, maan ja kirkkaan auringon . . . ja sitte voisin pitää muistissani näkemäni. Jospa saisin nähdä äidin, isän . . . sinun ja Maksim sedän, niin olisin tyytyväinen.

Tämä halu piti hänen mieltään kahleissa pitkät ajat. Kummallisella itsepäisyydellä hän palasi tuon tuostakin samaan asiaan. Jäätymään yksin hän otti käteensä erilaisia kappaleita, hapuili niitä tarkkaavammin kuin milloinkaan ennen, asetti ne sitte syrjään ja koetti päästä selville niiden muodosta. Tavattoman kehittyneiden tuntohermojensa avulla hän voi erottaa kirjavien pintojen erilaiset värit. Mutta hän voi saada käsityksen ainoastaan eri värien suhteesta toisiinsa, vaan ei niiden todellisesta luonteesta. Hän voi erottaa päivänpaisteisen päivän yön pimeydestä ainoastaan senvuoksi, että kirkas valo, joka käsittämättömiä teitä tunkeutui hänen aivoihinsa, voimallsemmin vaikutti hänen herkkään mieleensä, kuin pimeys.

V.

Astuessaan kerran saliin Maksim setä tapasi siel-
lä Evelinan ja Pekan. Tyttö näytti hyvin levottomal-
ta. Nuorukaisen kasvot olivat synkät, ja ukko havaitsi
niillä jälkiä siitä ärtyisestä surusta, joka viime aikoi-
na oli sokean mieltä painanut. Näytti siltä kuin hän
olisi tuntenut tarvetta hakea yhä uusia kärsimyksen
syitä, ja kiusata niillä itseään ja muita.

— Hän kysyy, — sanoi Evelina Maksim sedälle, —
mitä „punainen soitto“ merkitsee, mutta minä en voi
mitenkään sitä hänelle selvittää.

— Mistä on kysymys? — kysyi Maksim lyhyesti
kääntyen Pekkaan.

Tämä kohautti olkapäitään.

— Eipä juuri mistään. Mutta jos äänillä on värinsä,
ja minä en voi niitä nähdä, niin en luonnollisesti voi
niitä täydellisesti ymmärtää.

— Tyhmyyttä ja poikamaisuutta kaikki tyyni, —
vastasi Maksim tuikeasti. — Sinä tiedät sängen hyvin,
ettei puheessasi ole perää ja että käsität äänet paljoa
paremmin kuin me.

— Mutta mitä nuo sanat sitte merkitsevät? . . . Täytyyhän niiden toki jotakin merkitä.

Maksim mietti hetkisen.

— Sanantapa on ainoastaan vertaus, — sanoi hän. — Koska näet äänet ja värit itse asiassa ovat liikettä, niin täytyy niillä olla paljo yhteisiä ominaisuuksia.

— Mitä ominaisuuksia tarkoittatte? — jatkoi sokea itsepintaisesti kyselyään. — Mikä on „punainen soitto.“

Maksim mietti jälleen kotvasen aikaa. Ensi silmänräpäyksessä hän aikoi selittää asian vertaavilla numeroilla, mutta hän tiesi, ettei nuorukainen kaivannut sellaista selitystä. Se, joka ensiksi rupesi sovitamaan värejä soittoon, ei sitäpaitsi varmaankaan tuntenut fysiikkaa, vaan oli värien ja äänien välillä huomaavinaan jonkunlaista yhtäläisyyttä. Ja Maksim ponnisti ajatuskykyään päästäkseen selville tästä yhtäläisyydestä.

Uusi aate heräsi yht’äkkiä ukon mielessä.

— Odotahan, sanoi hän. — En tiedä onnistunko selittämään sinulle asian täydellisesti. . . Sinä voit itse yhtä hyvin kuin minäkin päästä selville siitä, mikä „punainen soitto“ on. Sinä olet usein, suurina juhlina,

kuullut sitä kaupungissa, vaikkakaan sitä ei meidän sendullamme kutsuta „punaiseksi“ . . .

— Odotahan, nyt muistan, — sanoi Pekka avaten nopeasti pianon.

Hän löi tottuneella känellä muutamiin koskettimiin, koettaen mukailla kirkonkellojen juhlasoittoa ja koe onnistui täydellisesti. Muutamien matalain äänten muodostama akordi oli taustana, jolla korkeammat ja räikeämmät nuotit väreillen hypähtelivät. Soitto oli kuin olikin sitä heläjäväää, mieltä ilahuttavaa kuminaa ja kilinää, joka juhlapäivinä täyttää ilman.

— Niin, sanoi Maksim setä. — Sinä osaat matkia sitä täydellisesti emmekä me avoimin silmin voisi saada sitä paremmin korviimme kuin sinä. Katsos . . . kun katselen suurta punaista pintaa, niin tekee se silmääni yhtä levottoman vaikutuksen, se tuntuu yhtä kimppeältä ja aaltoilevalta kuin soittokin. Minusta näyttää kuin punainen väri yhä muuttuisi, kuin sillä olisi yhä vaihtelevia vivahduksia, samalla kun tumma pohjaväri aina pysyy muuttumattomana; se värähtelee kirkkaampana milloin siellä, milloin täällä, ja nämä erilaiset värivivahdukset vaikuttavat silmään

sangen voimakkaasti — ainakin minusta tuntuu siitä.

— Aivan niin, aivan niin; — virkkoi Evelina vilkkaasti. — Minä tunnen aivan samaa enkä voi mitenkään pitempää aikaa katsella punaista pöytäliinaa . . .

— Toiset taas eivät samasta syystä voi sietää kirkonkellojen juhlasoittoa. Minun vertaukseni ei kenties pidä paikkaansa, mutta siitä huolimatta uskallan tehdä vielä toisen vertauksen. Minusta voi näet soittoa välistä sanoa „vaaleanpunaiseksikin.“ Tällainen soitto on hyvin „punaisen“ kaltaista, mutta paljoa täyteläisempää, tasaisempaa ja pehmeämpää. Kun kelloa on kauan soitettu, niin sen ääni käy tasaisemmaksi. Korvia särkevät epätasaisuudet häviävät siitä vähitellen ja silloin voi sitä kutsua „vaaleanpunaiseksi.“ Aivan sama vaikutus voidaan saavuttaa taitavasti valikoimalla jonkun soittimen ääniä.

Pekka alkoi jälleen soittaa ja pianon ääni aikoi kahdella aisakellon lailla.

— Ei, — sanoi Maksim. — Soittosi on minusta aivan liian „punaista“ . . .

— Nyt muistan! — virkkoi Pekka.

Ja tasainen kellonsoitto vyöryi soittimen kielistä.

Se oli alussa vilkasta ja räikeää, pysytellen korkeissa äänissä, mutta äänet kävivät vähitellen yhä matalammiksi ja pehmeämmiksi. Olisi voinut luulla kuulevansa korkeaan luokkaan kiinnitettyjen kellojen soivan uhkean kolmivaljakon livistäessä pitkin tomuista tietä ja kadotessa illan salaperäiseen hämyyn. Kellojen ääni kajahtelee hiljaa ja tasaisesti ja mitä kauvemaksi hevoset etenevät sitä hiljaisemmaksi se käy, kunnes se vihdoin häipyy yksitoikkoisen aron hiljaisuuteen.

— Kas niin, juuri niin! — sanoi Maksim. — Käsitkö eroituksen. Vielä pienenä ollessasi äitisi kerran koetti selittää sinulle värejä äänien avulla.

— Sen kyllä muistan. Miksi silloin kielsit äitiä jatkamasta opetustaan? Kenties olisin siten saanut asiasta selvän.

— En luule sitä, - vastasi ukko miettiväisen näköisenä. — Siitä ei olisi ollut mitään hyötyä. Muuten luulen jokaisen syvätunteisen ihmisen ilman opetustakin tuntevan, ettei äänien ja värien välillä voi olla sanottavaa eroitusta, sillä ne tekevät kumpikin saman vaikutuksen. Jostakin ihmisestä sanotaan, että hän katselee kaikkea surunpunaisessa valossa. Se merkit-

see, että hän on iloisella mielellä. Aivan sama mieliala voi hänessä herätä kuunnellessaan määrättyjä ääniä. Äänet ja värit ovat yleensä samanlaisten sieluntunnelmain symbooleja.

Ukko sytytti piippunsa ja loi tutkivan katseen Pekkaan. Sokea istui liikkumattomana ja näkyi suurella huomiolla kuuntelevan Maksimin sanoja. „Jatkankohan,“ ajatteli ukko itsekseen. Hetken kuluttua hän kuitenkin oli tehnyt päätöksensä ja alkoi jälleen puhua aivan kuin ajatusten virta olisi vastoin hänen tahtoansa temmannut hänet mukaansa.

— Niin, niin! Kummalliset ajatukset risteilevät aivoissani. . . Lieneeköhän se ainoastaan sattuman oikku, että veremme on punaista. Katsos. . . kun joku ajatus herää aivoissasi, kun näet sellaista uuta, että herättyäsi itket ja vapiset tai kun intohimo valtaa sydämesi, — niin silloin veri syöksähtää sydämestäsi voimakkaammin kuin tavallisesti ja juoksee punaisina puroina aivoihin. Niin, veremme on punaista. . . Punaista ja kuumaa — virkkoi nuorukainen mieltävästi.

— Aivan niin, — punaista ja kuumaa. Ja punainen väri, samoin kuin punaiset äänetkin, herättävät sielussamme innostusta ja intohimoja. Toisilla väreillä

on aivan toisenlainen vaikutus. Taivas esimerkiksi on sininen ja sininen väri herättää meissä mielteen selvästä ja kirkkaasta.

Maksim imi piipustaan muutamia paksuja savupilviä, jotka miltei kokonaan peittivät hänet näkyvistä, ja jatkoi:

— Jos huitaset kättäsi pääsi päällä, niin sen kulkeva tie muodostaa puoliympyrän. Kuvitteleppa nyt mielessäsi, että kätesi on loppumattoman pitkä, jos että silloinkin voit tehdä sillä saman liikkeen, niin tulet piirtäneeksi sillä puoliympyrän äärettömään avaruuteen. Yhtä kaukana päämme päällä me näemme taivaan kuperan laen; se on tasainen, ääretön ja sininen. . . Katsellessamme sitä sellaisena tunnemme rauhaa ja sopusointua sielussamme. Kun taas ajelehtivat synkät pilvet ja peittävät laivaan, niin sielumme sopusointukin katoaa ja epämääräinen levottomuus valtaa sen. Sinähän tunnet, milloin ukkospilvi lähennee. . . — Niin, minusta tuntuu kuin joku tuntematon voima tekisi sieluni levottomaksi. — Olet aivan oikeassa. Me odotamme hartaasti, että taivaan tumma sini tulisi jälleen näkyviin pilvien takaa. Ukkospilvet ajelehtivat ja mylleröivät, mutta taivaan sini-

nen kansi niiden yläpuolella pysyy muuttumattomana. Me tiedämme sen ja senvuoksi odotamme levollisesti kunnes rajuilma on talttunut. Niin, taivas on siis sininen. . . Meri on myöskin sininen tyynenä ollessaan. Ja äidin ja Evelinan silmät ovat niinikään siniset, samoin kuin taivas ja meri.

— Ne ovat siniset kuin taivas — virkkoi nuorukainen hellästi.

— Aivan niin. Sinisien silmien sanotaan olevan levollisen, sopusointuisen sielun merkinä. — Nyt puhun viheriästä väristä. Muutama aika sitte meillä oli kevät. . . nyt on kesä ja viheriä ruoho peittää miltei kaikkialla maan. Maa itsessään on musta ja samoin ovat puiden rungot keväällä mustia ja kosteita, mutta viheriä ruoho nousee vähitellen maasta ja viheriät lehdet puhkeavat puissa auringon lämpimien säteiden vaikutuksesta. Viheriöidäkseen ne tarvitsevat kohtuullisesti valoa ja lämpöä. Vihreyteen on yhdistettynä lämpöä ja kosteaa viileyttä, ja se herättää meissä rauhallisen tyytyväisyyden ja terveyden tunteen, vaan ei intohimoa eikä sitä tunnetta, jota ihmiset kutsuvat onnellisuudeksi. . . käsitkö minun ajatukseni?

— E—en . . . aivan täydellisesti, mutta jatkahan kuitenkin, tee hyvin.

— No, mitäpä sille mahtaa! . . . Kuuntele siis edelleen. Mitä kuumemmaksi kesä käy, sitä enemmän vihreys kuihtuu, se näkyy sairastuvan elämän voiman yltäkylläisyydestä; puiden lehdet riippuvat hervottomina ja jollei sateen kostea viileys auringon hellettä vaimenna, niin vihreys katoaa kokonaan ja kellastuu. Syksyllä hedelmät taas täyttävät puut ja kelluvat punertavina väsyneiden lehtien lomissa. Hedelmä on aina punaisempi puolelta, johon lämpö on päässyt enemmän vaikuttamaan; koko elämän voima on yhdistynyt siihen, koko kasvimaailman mehu ja intohimo uhkuu siitä. Tässäkin on siis, kuten huomaat, punainen väri intohimon väri, sen symboli. Se on hekuman ja hurmauksen, synnin ja vihan — tyydyttämättömän kostonhimon tunnusväri. Siksi pä intohimojensa valtaan joutunut kansanjoukko aina valitsee tunteittensa tunnusmerkiksi punaisen lipun, joka tulenliekin lailla liehuu sen yläpuolella. Mutta pelkään, ettet jälleen ymmärrä minua.

— Mitä siitä, jatkahan kuitenkin!

— Sitte tulee syksy. Hedelmät käyvät yhä raskaam-

miksi, irtaantuvat oksista ja putoavat maahan. . . Hedelmä näivetty ja kuolee, mutta siihen kätkeyty siemen elää ja uusi puu tuuheine lehtineen ja uusine hedelmineen kasvaa siitä. Siemen hautaantuu maahan, kylmä aurinko kohoaa ainoastaan hiukan taivaanrannan yläpuolelle, kolakka tuuli syleilee maata ja harmaat pilvet ajelehtivat taivaalla. . . Elämä ja intohimo katoavat vähitellen ja huomaamatta luonnosta; maa käy yhä tummemmaksi. Pian alkaa miljoonia lumihiutaleita putoilla autiolla ja yksitoikkoiselle, aivan kuin leskeksi jääneelle maalle, ja se peittyy tasaisen, yksivärisen, kylmän ja . . . valkean lumivaipan alle. Valkea — on kylmän lumen ja korkealla kylmässä avaruudessa liitelevien pilvien, — sekä samalla mahdollisten, hedelmättömien vuorenhuippujen väri. . . Se on levollisuuden ja kylmän pyhyiden, tulevan hedelmättömän elämän tunnusväri. Mutta entä musta väri sitte. . .

— Sen tiedän, — keskeytti sokea nuorukainen. — Se merkitsee — äänettömyyttä, hiljaisuutta. . . yötä.

— Niin on, ja siksi se onkin kuoleman tunnusväri. . .

Pekka vavahti ja virkkoi kolealla äänellä:

— Sanoit sen olevan kuoleman värin, mutta minullehan kaikki on mustaa. . . aina ja joka paikassa näen ainoastaan pimeyden ympärilläni.

— Se ei ole totta, — sanoi Maksim vilkkaasti, — sinähän kuulet äänet ja muiden liikkeet sekä tunnet lammön. . .

— Niinpä kyllä, — vastasi nuorukainen miettivästi. — Se on totta, minä voin nyt erottaa toisistaan punaiset, siniset ja yleään juhlalliset valkeat äänet, jotka vyöryvät jossakin äärettömässä korkeudessa. Mutta surun mustat säveleet tunnen kaikkein lähimpänä itseäni, tunnen niiden aaltoilevan matalalla, lähellä maan pintaa. Tiedäthän, etten soittaessani iloitse, vaan itken.

— Kuulehan Pekka, — sanoi ukko vakavasti nous-
ten paikaltansa. — Saavuttamatonta hapuillessasi si-
nä unohdat sen, mikä on sinua lähinnä ja joka on
muuta paljoa kalliimpi. Muista, että hellyys ja rak-
kaus ympäröivät sinua. . . Sinä et huomaa sitä ja kär-
sit noin kauheasti siksi, että liian itsekkäästi antaudut
surusi valtaan. . .

— Aivan niin! — huudahti Pekka kiihkeästi. —
Mutta tahtomattanikin joudun sen valtaan. Enhän

mitenkään voi päästä siitä erilleen, kun se seuraa minua kaikkialle.

— Jospa voisit ymmärtää, että maailmassa löytyy surua, joka on sata vertaa raskaampi sinun suruasi, — surua sellaista, johon verrattuna sinun huoleton elämäsi, johon koko ympäristösi ottaa osaa, on autuutta. . . niin silloin. . .

— Se on valetta! — keskeytti sokea viihaisella ja intohimosta värjäväällä äänellä. — Minä vaihtaisin mielelläni elämäni köyhimmän kerjäläisen kohtaloon, sillä hän on paljoa onnellisempi minua. Sitä paitsi ei sokeista saa pitää liiallista huolta. . . Usein olen ajatellut sitä. Sokeita tulee viedä tielle ja jättää heidät sitte oman onnensa varaan ja antaa heidän kerjätä. Jos olisin kerjäläinen, olisin paljoa onnellisempi. Heti aamusta alkaen ajattelisin ainoastaan sitä, mistä saada päivällistä, laskisin jokaisen saamani rovon ja pelkäisin aina, että ne eivät riitä. Illan tullen iloitsisin hyvästä saaliista ja rupeaisin etsimään sopivaa yösijaa. Jollen onnistuisi, saisin kärsiä vilua ja nälkää. . . Nämä jokapäiväisen elämän pikku huolet veisivät kaiken aikani enkä ehtisi ajatella muuta, eivätkä kaikki puutteet tuottaisi minulle lähimainkaan

niin suuria kärsimyksiä kuin nykyinen elämäni. . .

— Luuletko niin? — kysyi Maksim kylmästi ja kat-
sahti Evelinaan. Surkuttelu ja osanotto kuvastui ukon
katseessa. Tyttö istui vakaana ja kalpeana paikallaan.

— Olen vakuutettu siitä, — vastasi Pekka jäykällä,
itsepintaisella äänellä.

— En rupea väittelemään kanssasi, — sanoi ukko
yhtä kylmästi kuin ennenkin, — kenties olet oikeassa.
Mutta jos kohta elosi olisikin huonompaa, sinä olisit
itse sensijaan parempi. Nykyään sinä olet suorastaan
itsekäs.

Ukko loi vielä kerran tyttöön säälivän katseen ja
poistui sitte huoneesta kolauttaen kainalosauvojaan
lattiaan.

VI.

Sokean sieluntila kävi tämän keskustelun perästä
entistään vielä huolestuttavammaksi. Maksimin ker-
tomukset, joille tämä itse ei antanut mitään merkitys-
tä, näkyivät vaikuttaneen Pekan mieleen ja hän vai-
pui entistä useammin tuskallisiin mietteisiinsä.

Välistä hänen onnistui syventyä miettimäänsä asiaan ja hän tunsi silloin hetkisen samaa, josta Maksim oli puhunut. Musta, surullinen maa häipyi etäisyyteen; hän mittaili sitä mielikuvituksessaan, löytämättä sen rajoja. Päänsä päältä hän oli kuulevinaan jylhää jylinää, mielle taivaan avaruudesta muodostui hänen mielikuvituksessaan. Jylinä hiljeni vähitellen, mutta jätti kuitenkin jälkeensä kaukaiseen etäisyyteen jotakin, joka mahtavasti vaikutti sokean sieluun. Tämä mielikuvituksen tuote kävi välistä määrätymmäksi. Evelinan ja äidin äänet yhtyivät siihen, mutta silloin vastikään näkyviin tullut kuva, joka oli yörähtänyt esiin mielikuvituksen kaukaisemmista onkaloista ja käynyt liian selväksi, yht'äkkiä katosi ja muuttui toiseksi.

Nämä hämäret mielteet kiusasivat sokeaa nuorkaista. Ne vaativat suuria ponnistuksia ja olivat kuitenkin niin epäselviä, etteivät läheskään kyenneet tyydyttämään häntä, vaan tuottivat hänelle päin vastoin henkistä tuskaa. Pimeä sielu koetti täydentää heränneitä mielteitä ja väänteleikse synnytystuskis-
saan.

VII.

Noin kuudenkymmenen virstan päässä Popelskien talosta oli pieni kaupunki, ja siellä ihmeitä tekevä, katoollilainen jumalankuva. Asianymmärtävät voivat aivan tarkoilleen määrätä sen ihmeitä tekevän voiman. He väittivät, että jokainen, joka jalkasin tuli palvelemaan kuvaa sille pyhitettynä päivänä, sai „synninpäästön kahdeksikymmeneksi päiväksi,“ toisin sanoen, kaikki synnit jotka hän kahdenkymmenen päivän kuluessa teki, pyhittiin tulevassa elämässä pois hänen syntiluettelostaan. Siksipä pieni kaupunkirähjä määrättyä päivänä yht’äkkiä vilkastui siihen määrään, että sitä oli vaikea entiseksi nurkkakaupungiksi tuntea. Vanha kappeli, jossa jumalankuvaa säilytettiin, koristettiin juhlan kunniaksi viheriöillä köynnöksillä ja kukilla, kellojen iloinen soitto kaikui kaupungissa ja „paanien“ kärryt vierivät jyristen pitkin katuja. Pyhiinvaeltajat täyttivät jokaisen sopen ja kulkivat taajoina joukkoina kaduilla, toreilla, jopa kaupungin ulkopuolellakin. He eivät läheskään kaikki olleet katoollilaisia. Ihmeitätekevän

jumalankuvan maine oli niin suuri ja niin laajalle levinnyt että sairaat ja murheelliset oikeauskoisetkin, erittäinkin kaupunkien asukkaat, tulivat siltä apua rukoilemaan.

Juhlapäivän aamuna vaelsi kansa loppumattomana, kirjavana jonona kaupunkiin. Jos joltakin kaupungin lähellä olevilta kukkuloilta olisi katsellut tätä näytelmää, olisi voinut luulla näkevänsä mahdollottoman suuren jättiläiskäärmeen liikkumattomana loikovan tiellä, pää kappelin kynyksellä, ja ainoastaan aika-ajoin liikuttelevan monivärisiä suomuksiin. Kummallakin puolella pyhiinvaeltajain kulkemaa tietä seisojia kerjäläisiä kahdessa rivissä ja ojentelivat käsiään pyytäen almuja.

Maksim kulki kainalosauvojensa varassa hiljalleen pitkin katua ja Joakim astuskeli hänen vieressään taluttaen Pekkaa kädestä. He olivat tulleet markkinoille ja toimitettuaan tarpeelliset ostoksensa olivat nyt matkalla majapaikkaansa. Outo ilme välähti yht'äkkiä Maksimin silmissä aivan kuin hän olisi nähnyt jotakin ihmeellistä ja hän kääntyi kaupungin ulkopuolelle vievälle kadulle.

Meluava väkijoukko, kirkuvat juutalaiskauppiat,

rattaiden jyrinä, — sanalla sanoen koko katuelämän vilkkaus ja melu jäi yhä kauemmaksi ja häipyi vihdoin keskeytymättömäksi, aaltoilevaksi hyminäksi. Mutta täydellinen hiljaisuus ei vallinnut sivukadullaakaan. Väkeä oli tosin harvemmassa, mutta siitä huolimatta kuului täälläkin jalkojen töminää, pyörien kolinaa ja puhetta. Kokonainen kuorma kapakan passari-poikia ajoi kulkijain ohi kaupunkiin ja heidän ajopelinsä kääntyivät naristen ja jyskyen läheiselle poikkikadulle.

Pekka kuunteli hajamielisenä tätä vilkasta humua ja hyörinää ja kulki tottelevaisesti Maksimin rinnalla; tuon tuostakin hän hääräsi päällysnuttuaan tiiviimin ruumiinsa ympärille suojellakseen itseään purevalta pakkaselta ja vieritteli mielessään raskaita ajatuksiaan.

Kummalliset äänet herättivät hänet yht’äkkiä näistä itsekkäistä mietteistä: hänen ruumiinsa vavahti ja hän pysähtyi kuin naulittu paikalleen.

Kaupungin rakennukset päättyivät tässä ja leveä katu jatkui aitojen ja tyhjien tonttien välitse. Kadun suuhun, jossa kaupungin alue loppui, olivat jumaliset kädet joskus maailmassa pystyttäneet kivipaalun ju-

malankuvineen ja sen edessä riippuvine lyhtyineen. Lyhty narisi tuulen heiluttelemana, mutta sitä ei sytety milloinkaan. Joukko sokeita kerjäläisiä oli asettunut ryhmään paalun juurelle. Heidän näkevät toverinsa olivat näet tunkeneet heidät pois edullisemmilta paikoilta. He istuivat puiset kupit kädessä ja joku heistä viritti tuon tuostakin valittavan laulun:

— A—auttakaa—aa sokeita. . . Ju—umalan täh—den. . .

Oli hyvin kylmä. Kerjäläiset olivat istuneet paikoiltaan aamusta asti purevassa pakkasessa ja jäätävän arotuulen käsissä. He istuivat niin lähetysten toisiaan, etteivät voineet liikuttaa jäsentäkään lämmittääkseen itseään. He lauloivat vuorotellen valittavaa, yksitoikkoista lauluaan, ja ruumiillinen kärsimys, haikea valitus ja täydellinen avuttomuus värjivät heidän äänessään. Ensimmäiset säkeet kuuluivat aina jotenkin selvästi, mutta heikko ääni murtui pian ja loppusäkeet tunkeutuivat murjotusta rinnasta vain valittavana korinana, jonka vilun värinä pian kokonaan katkaisi. Mutta laulun viimeisetkin säveleet, jotka miltei kokonaan hävisivät kadun hälinään, vaikuttivat siitä huolimatta jokaiseen kuulijaan; niin tava-

ton kärsimys ilmeni niissä, että ne välttämättömästi painuivat jokaisen mieleen.

Pekka pysähtyi äkkiä ja hänen kasvonsa piirteet vääristyivät tuskasta aivan kuin hän olisi sokeiden valittavassa laulussa kuullut aaveiden kamalan parkunan.

— Pelästyitkö? — kysyi Maksim setä. — Mutta ne hän ovat vain niitä onnellisia, joita muutama aika sitte niin suuresti kadehdit, — ne ovat sokeita kerjäläisiä, jotka rukoilevat almuja. . . Heidän on tietysti hiukan vilu, mutta sehän tuottaa sinun mielestäsi heille ainoastaan nautintoa.

— Menkäämme täältä! — sanoi Pekka tarttuen ukon käteen.

— Vai tahdot sinä poistua! Kuullessasi muiden kärsimyksiä ajattelet ainoastaan, miten pikemmin pääsisit kuulemasta niitä! Heittäisit heille edes rovon, kuten kaikki muut tekevät, niin ainakin hiukan huojentaisit heidän kärsimyksiään. Itsekkäisyydessäsi kadehdit ensin toisten surua ja tahdot sitte kuin mikäkin hermostunut nainen paeta heitä kuulemasta.

Pekan pää vaipui alas. Kotvan kuluttua hän veti taskustaan rahakukkaronsa ja astui sokeiden luo.

Haparoituaan kädellään etummaisena istuvaa kerjäläistä hän vihdoin löysi puukupin ja laski varovasti roponsa siihen. Muutamat ohikulkijat pysähtyivät ja katselivat kummastellen hyvinpuettua ja kaunista nuorta herraa, joka haparoiden antoi almunsa sokealle, joka samalla tavoin otti sen vastaan. Maksim katseli nuorukaista synkän näköisenä ja alta kulmain, mutta Joakim rypisti kulmiaan ja pyyhkäsi kyyneleen silmästään.

— Herra, älkäähän viitsikö viisastella pojan kanssa, — kuiskasi hän moittivalla äänellä ukon korvaan. Pekka tuli sillävälän heidän luokseen nöyrän näköisenä ja kalpein kasvoihin.

— Saanko nyt mennä? — kysyi hän. — Jumalan tähden! . . .

Maksim kääntyi rutosti ympäri ja läksi astumaan katua myöten. Häntä huolestutti pojan kasvojen outo ilme; hän loi altakulmain nuorukaiseen tutkivan katseen ja kysyi itseltään, eikö hän sentään menetellyt liian ankarasti ja sydämättömästi.

Pekka seurasi pää riipuksissa ja vavisten hänen kintereillään kylmän tuulen tupruttaessa kylmää tomua hänen kasvoilleen.

VIII.

Seuraavana päivänä Pekka sairastui hermokuumeeseen. Vaikeata on sanoa, oliko se kylmetyksen seurauksia, vaiko pitkällisen henkisen ahdinkotilan loppupuuska, vaiko molempien syiden yhteisvaikutusta. Sairas heittelihe vuoteellaan, ja hänen kasvonsa olivat vääristyneet kivusta; hän näkyi aika ajoin kuuntelevan jotakin ja pyrkivän pakenemaan. Kauppalan vanha lääkäri tunnusteli sairaan valtimoa ja puheli kylmistä syystuulista Maksimin seistessä otsa kurtussa hänen vieressään.

Tauti kiihtyi päivä päivältä, ja kun taitekohta tuli makasi sairras muutamia päiviä miltei liikkumatta. — Nuori elimistö pääsi kuitenkin lopuksi voitolle.

Eräänä kirkkaana syysaamuna kirkas valonsäde tunkeutui huoneeseen ja sattui sairaan päänaluseen. Huomattuaan sen Anna Mihailovna kääntyi Evelinan puoleen.

— Vedähän verho eteen, — sanoi hän. — Pelkään niin kovin tuota valoa. . .

Tyttö kiirehti täyttämään pyynnön, mutta pysäh-

tyi kuultuaan monesta ajasta sairaan äänen, joka lausui:

— Ei se minua häiritse. Antakaa vain verhon olla syrjässä. . .

Molemmat naiset menivät vuoteen luo ja kumar-
tuivat iloisina sairaan puoleen.

— Sinä koit siis jo puhua. . . Se olen minä. . . virkkoi äiti.

— Tiedän sen, — vastasi sairas ja vaiken. Näytti siitä kuin hän olisi koettanut palauttaa jotakin muistiinsa.

— Niin. . . — virkkoi sairas. — Se on kauheata! . . .
Mutta Eveliina sulki kädellään hänen suunsa.

— Hiljaa! Et saa puhua. Se on vahingoksi sinulle.

Nuorukainen vei tytön käden huulilleen ja täytti sen suudelmilla. Kyyneleet kimaltelivat hänen silmissään. Hän itki kauan ja itku näkyi keventävän hänen mieltään.

— Niin, — sanoi hän kotvan kuluttua kääntäen kasvonsa Maksim setään, joka juuri tuli huoneeseen, — en milloinkaan unohda sitä opetusta jonka minulle annoit ja olen sinulle aina kiitollinen siitä. . . Opettamalla minua tuntemaan toisten surun, saatoit mi-

nun käsittämään oman onneni. Suokoon Jumala, etten milloinkaan unohtaisi kumpaakaan.

Kerran voitolle päästyään nuori elimistö pian lamautti taudin viimeisetkin jätteet, ja parin viikon kulluttua Pekka oli jo jalkeilla.

Hän oli taudin aikana tavattomasti muuttunut. Entinen hirveä henkinen levottomuus oli muuttunut hiljaiseksi miettiväisyydeksi ja levolliseksi surumielisyydeksi; hänen kasvojensa piirteetkin olivat muuttuneet, — niissä ei ollut enää huomattavissa entistä haikean sisällisen surun ilmettä.

Maksim pelkäsi tämän muutoksen olevan vain ohimenevää laatua, että tauti oli lamauttanut hermoston kiihtymistilan ja siten saanut sen aikaan. Mutta kuukausi kului toisen perästä ja sokean mielentila pysyi entisellään.

Onnellinen käänne oli nähtävästi tapahtunut hänen sielussaan. Liian räikeä ja itsekäs suru, joka oli hänen sielussaan herättänyt välinpitämättömyyttä ja vaimentanut hänen tarmoaan, oli haihtunut ja nuorukainen oli oppinut ymmärtämään muidenkin suruja. Tämä muutos oli omiaan parantamaan sairaan sielun, elvyttämään tarmoa ja ajatuskykyä ja pakoi-

ti hänet ajattelemaan muitakin kuin omaa itseään . . . Hän osasi nyt surkutella toisia, asetti itselleen päämääriä ja loi suunnitelmia; uusi henkinen elämä heräsi hänessä, murtunut sielu alkoi kasvaa uusia vesoja aivan kuin puu, jonka kevään elähyttävä henkäys elvyttää uuteen eloon.

VII Luku.

I.

Evelina ilmaisi pian vanhemmilleen järkähtämättömän aikomuksensa mennä naimisiin „kartanon“ sokean nuoren herran kanssa. Vanha äiti hyrähti itkuun, mutta isä rukoiltuaan hetkisen jumalankuvan edessä lausui että se hänen mielestään oli jumalan tahto, jota ei saanut vastustaa.

Häät vietettiin. Nuortean, hiljaisen onnen aika koitti Pekalle. Outo levottomuus sumensi kuitenkin jossain määrin tätä onnea. Surunvoittoinen epäily oli valoisampinakin hetkinä huomattavissa sokean hymyilyssä ja tuntui siltä kuin hän ei olisi pitänyt onneaan oikeutettuna eikä pitkäaikaisena.

Mutta hänen nykyinen elämänsä, huoli vaimostaan ja tulevasta lapsestaan, eivät ainakaan antaneet hänen vaipua entisiin hyödyttömiin, tuskallisiin mietteisiinsä. Keskellä perhehuolia, muisto sokeiden kerjäläisten voitoksista ja valituksista elpyi välittä hänen muistoissaan, ja jäytävä sääli vihloi silloin hänen sydäntään. Pian ajatukset kuitenkin palasivat entisille urilleen.

Hänen sielunsa karaistui täten ulkonaisia vaikutuksia vastaan, samalla kuin entiset tuskalliset ajatukset häipyivät. Levottomat mielikuvat häipyivät eivätkä ne heränneet enää uudelleen eloon, sillä hän ei koettanut enää sulattaa yhteen erilaisia tunnelmiaan. Mutta tämä sielun tyyneys oli kenties vain omiaan valmistamaan alaa itsetiedottomalle ajatustyölle ja nuo hämärät, hajanaiset tunnelmat voivat kenties sitä helpommin löytää tien hänen aivoihinsa. Aivot tuovat näet nukkuessa usein aatteita ja mielikuvia, joita ne tahdon avulla eivät milloinkaan voisi synnyttää.

II.

Hiljaisuus vallitsi huoneessa, jossa Pekka monta vuotta sitte oli syntynyt. Lapsen nyhkytys ja itku ai-noastaan aika-ajoin katkaisi sen. Muutamia päiviä oli jo kulunut sen syntymästä. Nuoren äidin terveys oli tällä ajalla nopeasti palannut. Mutta Pekka oli kulkenut koko tämän ajan aivan kuin nukuksissa ja kauhea

levottomuus oli kalvanut hänen mieltään. Tuntui siltä, kuin olisi hän odottanut kauheaa onnettomuutta.

Lääkäri otti lapsen käsivarrelleen ja vei hänet akkunan luo. Hän tempasi uutimen nopeasti syrjään ja antoi siten kirkkaan valon virrata huoneeseen. Sen tehtyään hän alkoi tutkia poikaa koneittensa avulla. Isä istui vieressä pää rinnalle vaipuneena, musertuneena ja välinpitämättömänä. Hän ei näyttänyt lainkaan välittävän lääkärin toimista ollen jo edeltäpäin varma niiden tuloksista.

— Hän on tietysti sokea, — lausui hän — Parasta olisi ollut, ettei hän lainkaan olisi maailmaan syntynyt.

Nuori lääkäri ei vastannut mitään, vaan jatkoi ääneti tutkimistaan. Hän asetti vihdoin koneen syrjään ja virkkoi varmalla, levollisella äänellä.

— Silmäterä supistuu. Lapsi näkee.

Isä vavahti ja kavahti seisaalleen. Hän oli kuullut lääkärin sanat, mutta hänen kasvojensa ilmeestä päättaen olisi voinut luulla, ettei hän käsittänyt niiden merkitystä. Hän nojautui vapisevalla kädellään akkunalauskaa vasten ja jäi seisomaan liikkumattomana paikalleen, ja hänen ylöspäin kohotettujen kasvo-

jensa piirteet olivat kankeat ja jähmettyneet.

Hän oli aina tähän hetkeen asti ollut kauheassa jännityksessä, miltei tiedottomassa tilassa, mutta siitä huolimatta jokainen säije hänen ruumiissaan oli vavahdellut ja värissyt odotuksesta.

Hän tunsi pimeyden, joka äärettömänä kaaoksesta ympäröi häntä, hän tunsi sen mahtavan syleilyn. Se vyöryi häntä kohti suhdattoman suurina aaltoina ja hän oli mielikuvituksessaan torjuvinaan niitä luottaan. Hän hyökkäsi niitä vastaan. Hän tahtoi pelastaa poikansa joutumasta mustien, äärettömien hyökyaaltojen valtaan.

Hän oli tässä kiihtyneessä tilassa koko ajan, lääkärin tehdessä havainnoitaan. Jo ennenkin hän tosin oli tuntenut samaa pelkoa, mutta tähän asti oli kuitenkin pieni toivon kipinä hänen mieltään elähyttänyt. Murjova, kauhea pelko oli nyt korkeimmillaan ja valtasi kokonaan äärimmäisyyteen asti kiihtyneen hermoston. Toivo häipyi; se lensi lepottaen tiehensä ja piiloutui hänen sydämensä salaisimpiin sopukkoihin. Mutta nuo kaksi sanaa: „Poika näkee“ poisti yhdellä iskulla hänen sielustaan jäytävän levottomuuden. Pelko katosi silmänräpäyksessä, toivo muuttui varmuu-

deksi ja valaisi sokean jännittyntä mieltä. Se iski salamana hänen pimeään sieluunsa ja kirkkaalla valollaan valkaisi sen. Lääkärin sanat tunkeutuivat tulisena säteenä hänen aivoihinsa. . . Hänestä tuntui kuin jokin elin hänen ruumiissaan olisi tuleen leimahtanut ja valaissut sen syrjäisimpiäkin soppia. . . jokainen sen säije vapisi, hän vavahteli aivan kuin kireäksi pingoitettu soittimen kieli äkkinäisestä kosketuksesta.

Ja salaman leimaus toi mukanaan outoja näkyjä, jotka kangastivat hänen jo ennen syntymää sammuneissa silmissään. Olivatko ne valonsäteitä, vai ääniä, — sitä hän ei tiennyt. Ne olivat ääniä, mutta ne elivät, saivat erilaisia muotoja ja väreilivät säteiden lailla. Ne loistivat kuin taivaan sinipuku, ne kulkivat verkalleen kuin aurinko taivaalla, ne lainehtivat, kahisivat ja kuiskivat kuin aron viheriä heinä ja keinuivat kuin totisten pyökkipuiden oksat.

Mutta näky kesti vain silmänräpäyksen ajan ja jätti sokean mieleen vain epäselviä tunteita. Kaiken muun hän heti unohti. Kiven kovaan hän kuitenkin väitti, että tällä hetkellä hän oli nähnyt.

Mitä hän näki ja miten tai näkikö lainkaan, — se

jäi kokonaan tietämättömiin. Monet vakuuttivat hänelle sen olevan aivan mahdotonta, mutta hän pysyi vakuutuksessaan ja väitti nähneensä taivaan, maan, äitinsä, vaimonsa ja Maksimin . . .

Hän seiso i muutamia silmänräpäyksiä liikahtamatta ja hänen ylöspäin luodut kasvonsa säteilivät ilosta. Hän oli niin oudon näköinen, että kaikki huoneessa olijat tahtomattaankin loivat katseensa häneen ja vaikenivat. Kaikista näytti, ettei keskellä permantoa seisova mies ollut sama, jonka he niin hyvin tunsivat, vaan joku toinen, outo. Heille tuttu henkilö oli yht'äkkiä kadonnut, häipynyt kummallisen salaperäisyyden verhoon.

Ja hän oli kadoksissa muutamia silmänräpäyksiä. . . Missä hän silloin oli ja mitä hän näki — sen hän heti unohti. Salaperäiset hetket jättivät jälkeensä vain jonkunlaisen tyydytyksen tunteen ja kummallisen vakaumuksen siitä, että hän silloin näki.

Tokkohan se todellakin oli mahdollista?

Tokkohan hämävät ja epäselvät valotunnelmat, jotka jollakin tavoin olivat heränneet hänen pimeissä aivoissaan niinä hetkinä, jolloin hän innosta väristellen ponnisti kaikki voimansa auringon valoa nähdäk-

seen, — nyt hänen jouduttuaan haltioihinsa välähtivät näkyviin?

Ja tokkohan sininen taivas, kirkas aurinko ja joen läpikuultava pinta mataloine äyräineen, joilla hän jo pienenä ollessaan oli niin monta hetkeä viettänyt ja niin usein itkenyt, silloin avautuivat sokeiden silmien nähtäviksi? . . .

Mutta ne olivat kenties vain haaveellisia harhakuvia, jotka tuntemattomien vuorien, tietämättömien laaksojen ja ihanien puiden muodossa syntyivät hänen aivoissaan ja leijailivat tuntemattomien vetten yläpuolella auringon kaikkialla niitä valaistessa, jota hänen esi-isänsä lukemattomissa polvissa olivat katselleet? . . .

Vai olivatko ne vain hämäriä, muodottomia tunteita, jotka heräsivät eloon hänen pimeiden aivojensa sopukoissa? Maksimhan oli hänelle sanonut, että valonsäteet ja äänet värähtelevät samoin värein, synnyttävät sydämessä saman tunteen, joko ilon tai surun. . .

Jälestäpäin hän muisti ainoastaan sorean, sopusointuisen akordin, joka silmänräpäyksen ajan oli kajah-
tanut hänen sielussaan, — akordi, jossa kaikki koke-

mansa vaikutukset, luonnon hänessä herättämät tunteet ja omaisten hellä rakkaus punoutuivat yhdeksi kokonaisuudeksi! . . .

Hän muisti vain sen silmänräpäyksen, jolloin lankeksi loveen ja sen, jolloin taas tuli tajuntaansa. Aaveäänet olivat punoutuneet ja sekoittuneet toisiinsa soiden, värähdellen ja sitte vaieten, kuten pingoitettu soittimen kieli: ensin voimakkaammin, sitte yhä hiljemmin ja hiljemmin . . . Hänestä tuntui kuin ne ääretömän suurena vyörynä olisivat vyöryneet sysimustassa pimeydessä . . .

Ja sitte kaikki vaikenä.

Pimeys ja hiljaisuus vallitsi hänen ympärillään . . . Hämäriä aaveita kangasti vielä ammottavassa pimeydessä, mutta niillä ei ollut enää määrättyä muotoa, ei ääntä eikä väriä . . . Mutta kaukana etäisyydessä kajahti vielä kerran helkkyviä säveleitä, jotka kirjavina jonoina kiitivät pimeyden läpi ja katosivat avaruuteen.

Ja äänet saivat samassa hänen korvissaan tavallisen sointunsa. Hänestä tuntui kuin hän olisi unesta herännyt ja muutaman silmänräpäyksen hän vielä seisoi iloisin, loistavin kasvoin puristellen äitinsä ja

Maksimim käsiä.

— Mikä sinua vaivaa? — kysyi äiti levottomalla äänellä.

— Ei mikään . . . minusta tuntuu, että . . . näin teidät kaikki. Sillä enhän toki unta voinut nähdä.

— No, voitko muistaa meitä? — kysyi äiti.

Sokea huokasi syvään.

— En, — vastasi hän väkinäisesti. — Mutta mitäpä siitä, sillä onhan pääasia että hän, lapseni näkee.

Hän karjahti ja meni tainnuksiin. Hänen kasvonsa kalpenivat, mutta ilon ja tyytyväisyyden ilme väreili niillä vielä silloinkin.

Paljo yleisöä oli kokoontunut Kievin tavanmukaisille markkinoille kuulemaan omituista soittoniekkaa. Hän oli sokea, ja huhu tiesi kertoa ihmeitä hänen soitannollisista lahjoistaan. Konserttisali oli täpösen täynnä yleisöä. Ontuva ukko, soittajan sukulainen, oli valvomassa pääsylippujen myyntiä, joista kertyneet varat olivat määrättyt hyväatekevään tarkoitukseen.

Syvä hiljaisuus syntyi salissa nuoren soittoniekan astuessa lavalle. Hän oli vielä nuori mies, hänen silmänsä olivat suuret ja kauniit, ja kasvonsa kalpeat.

Kukaan ei olisi voinut luulla häntä sokeaksi, jolleivät silmänsä olisi olleet niin liikkumattomat ja jollei nuori vaaleaverinen nainen, jonka sanottiin olevan soit-tajan vaimon, olisi häntä kädestä taluttanut.

— Ei ole kumma, että hän tekee niin järisyttävän vaikutuksen, — virkkoi eräs yleisöstä vieruskumppanilleen. — Hänellä on tavattoman draamallinen ulkonäkö.

Se olikin totta. Kalpeat kasvot, joilla mietiskeleväisyyden ja huomion ilme aina oli nähtävissä, liikkumattomat silmät ja koko vartalo tekivät erinäisen, omituisen vaikutuksen.

Ja hänen soittonsa oli täydellisesti sopusoinnussa tämän vaikutuksen kanssa.

Vähä-Venäjän yleisö rakastaa ja pitää yleensä suuressa arvossa kotoisia, kansallisia säveleitään, mutta kirjava markkinayleisökin tuli tällä kertaa heti haltioihinsa kuultuaan sokean soiton leikkiviä, soreasti helkkyviä säveleitä. Kotoisen luonnon elävä tunnelma, tarkka ja samalla omituinen yhtäläisyys kansallisten sävelien kanssa ilmeni sokean soittajan ihmeen kauniissa soitossa, jonka hän hetkellisen innostuksen valtaamana loihti esiin soittokoneestaan. Rikaskäsi-

senä, nuorteana ja soinnukkaana se kajahteli, milloin kohoten juhlalliseksi hymniksi, milloin taas helläksi, surunvoittoiseksi säveleksi aleten. Aika-ajoin tuntui siltä kuin myrsky olisi kumisten pauhannut pilvissä ja vyörynyt taivaan avaruudessa, toisinaan taas siltä kuin ainoastaan aron tuuli olisi hautakumpujen ruokostossa soinut ja laulellut epäselviä säveleitään menneistä ajoista.

Kun hän oli lopettanut, puhkesi innostunut yleisö voimakkaisiin kädentaputuksiin. Sokea istui päärinnalle vaipuneena ja kuunteli kummastuneena tätä outoa ryskettä. Mutta kotvan kuluttua hän kohotti jälleen kätensä ja löi koskettimiin. Ja monilukuinen yleisö vaikenä hetimitä.

Maksim astui saliin juuri tällä hetkellä. Hän loi kuulijoihin tutkivan katseen. Nämä olivat kaikki saman tunteen valtaamina ja tähysteleivät sokeata ihastuksesta loistavin katsein.

Ukko pysähtyi kuuntelemaan. Hänestä tuntui kuin joku uusi kysymys siinä tuokiossa heräisi hänen sokean kasvattinsa levottomassa sairaaloisessa sielussa, avaisi entiset haavat ja keskeyttäisi voimakkaan soiton, joka niin soreasti helkkyi soittajan sormista. Mut-

ta äänet kasvoivat ja vahvenivat, ja vyöryivät täyte-
läisinä ja mahtavina vallaten soinnullaan jännityk-
sestä jähmettyneen yleisön.

Ja mitä kauvemmin Maksim kuunteli, sitä selvem-
miksi ja tutummiksi kävivät hänelle sokean soittamat
säveleet.

Hän oli kulkevinaan meluavaa katua pitkin. Soit-
to vyöryi mahtavana, pauhaavanaaaltona murtuen
tuhansiksi helkkyviksi, leikkiviksi ääniksi. Toisinaan
se kohosi, kasvoi, toisinaan hiljaisiksi, tuskin kuulta-
viksi ääniksi aleni, pysyen kuitenkin aina levollisena,
kauniin sopusointuisena, kylmänä ja välinpitämättö-
mänä.

Maksim tunsisydämensä yhtäkkiä jähmettyvän.
Hän kuuli näet saman syvän huokauksen tunkeutu-
van esiin sokean soitosta, jonka hän niin usein ennen
oli kuullut siinä.

Se kaikui hetkisen surullisen valittavana ja haih-
tui sitte kuulumattomiin.

Mutta se ei ollut enää persoonallisen surun, itse-
kään kärsimyksen synnyttämä huokaus. Kyyneleet
tunkeutuivat ukon silmiin ja kyyneleet kimaltelivat
hänen naapuriensakin silmissä.

Katuelämän vilkas hyörinä ja humu kuului hetkisen luonnollisen selvänä, ja hiljainen, mutta valtava, valittava ja sydämeenkäypä sävel seurasi sitä.

Maksim tunsi sen; se oli sokeain kerjäläisten valittava laulu.

— Auttakaa sokeita . . . Ju — ma — lan täh — den.

Yleisö kuunteli aivan kuin halvauksen lamauttavana ja hiljalleen häipyvän säveleen valittava sointu kouristi jokaisen sydäntä. Se oli jo kuulumattomiin häipynyt, mutta yleisö istui yhä liikkumatta ja ääneti paikallaan elämän kuohujen lannistamana.

Ukon pää vaipui alas ja hän ajatteli:

„Hän on nyt täysin kypsynyt. . . Sokea, voittamaton ja itsekäs kärsimys on hänen sydämestään häipynyt ja hän suree toisten, lähimmäistensä suruja, hän kokee ne omassa rinnassaan ja osaa muistuttaa onnellisia onnettomien kovasta kohtalosta. . .“

Ja vanhan sotilaan pää vaipui vielä alemmaksi. Hän oli tehnyt tehtävänsä eikä turhaan elänyt maailmassa. Voimakkaat, valtavat säveleet, jotka salissa olivat kajahdelleet, vakuuttivat hänelle sen.

Sokea soittaja oli ensi kerran esiintynyt julkisesti.

Loppu.
